

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 71 · 18. april
Sesjonen 2023–2024

Møte torsdag den 18. april 2024 kl. 10

President: Svein Harberg

Dagsorden (nr. 71):

1. Innstilling fra næringskomiteen om Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmogleighetene i jordbruket (Innst. 258 S (2023–2024), jf. Meld. St. 11 (2023–2024))
2. Redegjørelse av helse- og omsorgsministeren og justis- og beredskapsministeren om en samlet gjennomgang av myndighetens håndtering av koronapandemien (Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen, jf. Stortingets forretningsorden § 45)
3. Interpellasjon fra representanten Mahmoud Farahmand til justis- og beredskapsministeren: «Hvordan vurderer statsråden potensialet og fordelene ved å utvikle en nasjonal skyløsning spesifikt tilpasset Norges offentlige sektor, og ønsker statsråden å nyttiggjøre seg av internasjonale aktører i allierte land som tilbyr denne typen infrastruktur i Norge, til å bli en nasjonal skyløsning?»
4. Debatt om kultur- og likestillingsministerens redegjørelse om status i arbeidet med å fremme likestilling og mangfold i alle sektorer (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 16. april 2024)
5. Referat

Presidenten [10:00:07]: Representanten Morten Wold, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Senterpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Per Martin Sandtrøen i tiden fra og med 21. til og med 27. april for å delta på reise til New York og Philadelphia, USA, med delegasjonen til NATOs parlamentariske forsamling
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Jone Blikra i tiden fra og med 21. til og med 25. april for å delta som valgobservatør for Europarådets parlamentariske forsamling i Skopje, Nord-Makedonia

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i Stortinget i tiden fra og med 23. til og med 25. april:
  - For Hedmark: Ole Mathias Rønaasen
  - For Telemark: Tone E. Berge Hansen

Presidenten [10:01:04]: Representanten Ingvild Wetrhus Thorsvik vil framsette et representantforslag.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [10:01:15]: På vegne av representanten Alfred Jens Bjørlo og meg selv fremmer jeg representantforslag om å fjerne subsidiene over statsbudsjettet til selfangst.

Presidenten [10:01:26]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:01:35]

Innstilling fra næringskomiteen om Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmogleighetene i jordbruket (Innst. 258 S (2023–2024), jf. Meld. St. 11 (2023–2024))

Presidenten [10:01:52]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil tre replikker med svar etter partienes hovedtalere og inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:02:36] (ordfører for saka): Eg vil takke komiteen for samarbeidet. Demokratisk hastebehandling av ei så stor samfunnsreform som auka sjølvforsyning, nytt talgrunnlag og opptrapping av inntektene for jordbruket, som vi i dag gjer, er ikkje ærerikt. Men eit fleirtal meiner det har vore nødvendig, sånn at vi så raskt som mogleg kan kome i gang med å setje jordbruket på ein ny kurs.

Eg vil også takke alle dei frammøtte, både på galleriet og ute på Eidsvolls plass. Det er sterke inntrykk når folk bussar frå heile landet og teltar utanfor nasjonalforamlinga for å stå opp for jordbruk og sjølvforsyning.

Bønder er formidable. At bønder er late snyltarar, er noko av det mest komiske eg høyrer. Norske bønder er nokon av dei hardaste råskinna vi har. Dei fleste av dei har berre eit teoretisk forhold til tilkallingsvakter, vikarbyrå, konsulentar og outsourcing. Dei færreste av dei har moglegheita til ei vanleg sjukmelding om det buttar imot psykisk eller somatisk, for da står dei bokstavig talt til knes i møkk. Men dei peiser på, bøndene.

Per i dag er det landbruksarbeidsplassar i alle kommunane i landet, minus Nordkapp. At dette ikkje er uvesentleg for busetjing, arbeidsplassar og generell verdiskaping, seier seg sjølv. Kvar tiande bedrift i landet er ei landbruksrelatert bedrift. Ein av fem industriarbeidsplassar i Noreg er i matvareindustrien. Oslos største industriarbeidsplass er ei landbruksbedrift, TINE Meieriet

på Kalbakken. For kvar krone vi som samfunn bruker på jordbruk, får vi det tidobbelte igjen i verdiskaping.

Denne gjengen som no omkransar Stortinget, fortener å bli høyrd, for no er det alvor. Vi treng bonden og landbruket meir enn nokosinne. Globale kriser på rad og rekkje, frå klima og krig til befolkningsvekst og fall i matproduksjonen – alle faktorar peiker i berre ei retning: Vi må snu utviklinga her til lands. Frå å vere eit av landa som kjøper mest mat og fôr frå utlandet, må vi begynne å produsere det sjølv.

Dette er bakteppet. Første del av innstillinga handlar om korleis vi skal bli meir sjølvforsynte. Andre del handlar om korleis vi skal sørge for at jordbruket er økonomisk i stand til å bli meir sjølvforsynt. Det er ei enorm nasjonal oppgåve, som nesten ein samla komité stiller seg bak. Sjølvforsyninga må opp til 50 pst. dei neste åra. SV vil tidfeste sjølvforsyningsmålet, andre vil berre ha det, men erkjenninga er her for første gong.

For SV er måla følgjande: Vi må redusere import av føringrediensar systematisk framover. Vi må bruke meir av areala til matproduksjon, ikkje til kraftfôrproduksjon. Vi må gjenreise jordbruket i dei delane av landet som i dag gror igjen. Vi må ta i bruk våre fantastiske beiteressursar igjen og gjere det meir lukrativt med grovfôr enn kraftfôr.

Sjølvforsyningsmålet er uløseleg knytt til opptrappingsplanen og talgrunnlaget for jordbruket. Skal vi få til dette, kan ikkje utviklinga der bruk blir lagde ned nærmast kvar dag, fortsetje. Stadig fleire bønder kastar inn handkleet. Det har rett og slett blitt for dyrt og arbeidskrevjande å tene samfunnet med matproduksjon. Vi må verdsetje det arbeidet bonden gjer, med eit heilt anna inntektsgrunnlag, og det er her skiljelinjene i norsk politikk kjem sterkast til syne i dag.

Uansett kor mykje regjeringa og høgresida vrir og vender på det, er vi avhengige av bonden for å nå sjølvforsyningsmålet. Vi må overtude bonden, neste generasjon og til og med alle dei som kunne tenkje seg å starte opp i jordbruket, om å tore å satse – og vi er like ved å klare det. Forslag nr. 25, frå SV, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne, er eit kompromiss. Det er kneppet opp frå det regjeringa sitt grunnlaget er, og det gjer at vi kan forlate dagens behandling i vissheit om at vi no ser bonden, og at vi ser kva for ei samfunnsutfordring vi står overfor.

Den ytre utjamninga mellom inntektene til bonden og resten av samfunnet er avgjerande, med alle relevante tal innebygd: likt timetal som alle andre, utan oppblåste faktorar som hintar om latskap, og med skikkeleg berekning av utgifter til jord og utstyr. Den indre utjamninga er like viktig. Det er nemleg enorme klasseforskjellar mellom produksjonar, landsdelar og bruksstørrelse.

Eg har tidlegare sagt at eg er sjokkert over at regjeringa har valt å gå til Høgre og Venstre for å skaffe fleirtal

for inntekta til bonden. Vi har prøvd til det siste å finne løysingar som det er einigheit om. Vi står framleis klare til å bli einige med regjeringa. Det skylder vi jordbruket i heile landet. Det skylder vi det norske folk.

Eg tar med dette opp forslaga SV har aleine og saman med andre, som vi går inn for, og eg ønskjer med det ein forløysande debatt.

Presidenten [10:07:44]: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Solveig Vitanza (A) [10:08:03]: Jeg vet at SV, på lik linje med Arbeiderpartiet, har et sterkt engasjement for norsk landbruk. Vi la f.eks. i forbindelse med jordbruksoppjøret i 2021 inn flere felles bestillinger på det nye tallgrunnlaget som skulle komme. Regjeringen har nå lagt fram tidenes første strategi for selvforsyning av mat og en opptrappingsplan for inntektsmuligheter i jordbruket. Vi har forhandlet i flere runder, og jeg synes det er veldig synd at vi ikke har klart å komme fram til en felles enighet, slik vi ofte har gjort i landbrukspolitikken.

Det ser nå ut som at SV kanskje kan gå med på forslaget vårt om å gå ned til 1 750 timer, og det er jeg veldig glad for. Men jeg vil også spørre: Hvorfor kan ikke SV stille seg bak målet om å tette inntektsgapet innen 2027?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:08:53]: Det gjer vi jo. Det er det som ligg i forslag nr. 25. Det er å tette inntektsgapet innan 2027, men da med riktig talgrunnlag, med eit talgrunnlag som jordbruket kjenner seg igjen i.

Eg må også seie at eg synest det er veldig synd at vi ikkje har klart å kome til einigheit med regjeringspartia. Her har vi stått saman sidan minst 2021 – eg vil strekke tida tilbake til 2017, da vi saman fekk slått tilbake jordbrukspolitikken til daverande landbruksminister Jon Georg Dale og fekk sett ein ny kurs. No er vi plutseleg der at vi kan setje kursen mot at vi verkeleg kan trappe opp jordbruket, verkeleg kan få til sjølvforsyning i heile landet. Da synest eg det er synd at regjeringa, når det kjem til dei grunnleggjande tala her, det som avgjer satsinga framover, vel å gå til Høgre og Venstre, som ikkje ønskjer dette målet, for å skaffe fleirtal. Eg vil framleis oppfordre regjeringspartia til å vurdere forslag nr. 25, og vi står alltid klare til også å forhandle undervegs i behandlinga.

Presidenten [10:09:59]: Replikkordskiftet er omme.

Solveig Vitanza (A) [10:10:29]: Dette er en historisk dag. Det er første gang Stortinget behandler en strategi for hvordan Norge kan øke selvforsyningen av jordbruksprodukter opp til 50 pst., en plan som vi i tillegg tidfester med at målet skal nås innen 2030.

Siden Arbeiderpartiet og Senterpartiet kom i regjering, har norsk landbruk stått høyt på vår prioriteringsliste. Arbeiderpartiet vil legge til rette for et levende landbruk over hele landet. Vi skal sikre Norges befolkning nok og trygg mat produsert på norske naturressurser.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen er forverret. Dette understreker viktigheten av økt selvforsyning, med en løpende matproduksjon og en variert bruksstruktur over hele landet. Økt produksjon i norsk jordbruk bidrar også til bosetting, økt verdiskaping og arbeidsplasser, også i næringsmiddelindustrien. Matproduksjon i alle deler av landet er avgjørende for nasjonal matforsyning og beredskap. Det har vi i Arbeiderpartiet argumentert for over år, også før de siste internasjonale krisene, slik som krig og pandemi.

Strategi for økt selvforsyning bygger på norsk planproduksjon av mat og fôr, i kombinasjon med økt etterspørsel etter norske jordbruksprodukter. Selvforsyningen er avhengig av at norsk jordbruk leverer produkter som forbrukerne vil ha, og forutsetter lønnsomhet i produksjonen. Oppfølgingen av strategien må skje i samarbeid mellom staten og alle leddene i verdikjeden for mat, fra bonde til butikk.

Vi er stolte av den kontinuerlige innsatsen den norske bonden gjør for å forsyne landet med næringsrik mat. Det er stadig arbeid for å tilpasse seg ny kunnskap, nye metoder og nye utfordringer. I en tid med mer uforutsigbare klimaforhold er dette spesielt viktig.

Etter to gode jordbruksoppgjør har budsjettoverføringene over jordbruksavtalen økt fra 17,5 mrd. kr til 27 mrd. kr siden 2021, med nesten 10 mrd. kr mer overført gjennom jordbruksoppjøret. Dette er gjort i en periode med betydelige kostnadsøkninger. Når kostnadsveksten på innsatsfaktorer som diesel, gjødsel og byggematerialer avtar, og inntektene går oppover, vil bondene sitte igjen med mer penger i lommeboka. Det er både ønskelig og viktig.

Nå skal inntektene i jordbruket videre opp gjennom opptrappingsplanen, og forskjellen til andre grupper, målt i kroner, skal tettes. Gode inntektsmuligheter er viktig for rekruttering, investeringer og produksjon i sektoren. Opptrappingen av inntekter skal skje i samarbeid med partene i jordbruksavtalen og baseres på det nye tallgrunnlaget, der premisser legges fram her i dag, og på tallene som kom fra budsjettnemnda på tirsdag.

Hvordan skal vi tette inntektsgapet? Dette har vi fått hjelp av fagfolk til å se på, nærmere bestemt Grytten-utvalget. De har sett på hvordan man kan sammenligne bondens inntekt med lønn for andre arbeidstakere. Utvalget var tydelig på at det er en utfordring å komme opp med ett generelt mål for inntektene for landbruket, siden de om lag 38 000 bøndene vi har her i landet, er så ulike og derfor vanskelige å sammenligne.

Det har vært stort engasjement for å justere opptrappingsplanen for landbruket. Det ser vi utenfor Stortinget her i dag. Men én ting ser det ut til at regjeringen og landbruket er enige om: Bondeinntekten skal opp på nivået til lønnen til sykepleiere og lærere. Dette er omtrent 9 pst. høyere enn det forrige sammenligningsgrunnlaget.

Et diskusjonspunkt har vært timetallet i et årsverk. Her har det kommet en rekke reaksjoner, og vi mener at det er god grunn til å redusere timetallet. Derfor har Senterpartiet og Arbeiderpartiet lagt fram et nytt forslag der vi vil komme næringen i møte og redusere timetallet til 1 750. Her håper jeg at Stortinget vil bli med på vårt forslag og gjøre planen enda bedre for det norske landbruket.

Jeg er veldig glad for at det har vært så mye engasjement rundt behandlingen av Meld. St. 11. Jeg er veldig fornøyd med at komiteen har funnet sammen om flere gode tiltak for selvforsyning. Det viktigste vi kan gjøre her i dag, er å fatte vedtak om en strategi for økt selvforsyning av norsk mat og en plan for opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket. Jeg tror til syvende og sist at vi deler den samme ambisjonen: å sikre framtidstro og optimisme i norsk landbruk. For Norge trenger bonden.

Presidenten [10:14:59]: Det blir replikkordskifte.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:15:17]: Med dagens nye forslag fra regjeringen tar Høyre til etterretning at regjeringen bryter enigheten med oss. Den forestillingen vi har vært vitne til de siste dagene, har vært noe midt mellom tragisk og komisk. Arbeiderpartiet er ikke bare vinglete og tåkete; de er åpenbart heller ikke til å stole på. Å bryte en avtale uten å involvere avtalepartneren er ikke bare uryddig, det er også uredlig. Det beklager jeg.

Forslaget som nå er lagt fram, har store økonomiske konsekvenser, uten at vi får oss forelagt disse. Mitt spørsmål til representanten er derfor: Hva koster det å sette ned timetallet fra 1 845 til 1 750?

Solveig Vitanza (A) [10:16:07]: Takk for spørsmålet fra representanten. Jeg vil vise til at den enigheten som det er snakk om, ikke har endret seg. Vi står fast på normering, vi står fast på mange av de prinsippene som ligger til grunn i Meld. St. 11. Den enigheten representanten snakker om, er basert på akkurat det tallgrunnlaget som regjeringen har lagt fram, og som allerede ligger innbakt i Meld. St. 11, som vi støtter fullt ut. Vi har ikke justert noen ting på den modellen basert på samtaler vi har hatt med Høyre og Venstre.

Vi har hele tiden vært helt åpne på at vi har ønsket å justere timetallet. Vi har vært åpne både overfor de

nevnte partiene og overfor alle de andre om at det har vært vårt hovedstandpunkt. Så har vi søkt å få et bredest mulig flertall.

Sivert Bjørnstad (FrP) [10:17:16]: De siste ukene har vi vært vitne til en helt merkverdig prosess blant regjeringspartiene, der man først – som vanlig for regjeringspartier – prøver å kjempe for den politikken man har lagt fram, for deretter å undergrave egen politikk fullstendig. Det toppet seg i spørretimen med statsministeren i går, og der han i et intervju med NRK etterpå ble sitert på følgende:

«Nå er det diskusjoner mellom partiene på Stortinget for å lande hele pakken. Dette med time-tallet er til diskusjon, og vi er åpne for å diskutere det. Vi mener forslaget vi la fram er godt, men når du er i mindretallsregjering må man alltid søke etter flertall med andre partier.»

Så vidt jeg kan se, har regjeringspartiene i næringskomiteens innstilling fått flertall for alt som lå i meldingen. Spørsmålet blir da: Hva av sin politikk var det regjeringspartiene ikke hadde fått flertall for i næringskomiteens innstilling?

Solveig Vitanza (A) [10:18:16]: Dette er en sak hvor man har hatt ganske kort tid på seg, og det kan vi jo beklage. Det har vært mange samtaler på tvers, med alle partier. Som jeg nevnte tidligere, har vi ønsket et bredt flertall for punktene i planen, og overfor alle partiene vi har snakket med, har vi hele veien vært tydelige på at vi har ønsket å endre timetallet.

Det har dessverre vært umulig å komme fram til en flertallsinnstilling på det i komitébehandlingen. Vi har fortsatt ønsket å kjempe denne saken, og siste mulighet var nå for Stortinget å behandle dette. Vi er veldig stolte av den planen regjeringen har lagt fram, vi mener det er et veldig godt og solid arbeid, og så har vi ønsket at Stortinget også skal høre på næringen og komme næringen litt i møte. Derfor har vi nå lagt inn et ekstra forslag til dagens votering og behandling. Det er noe vi står for, og vi har ikke vært uærlige på det noen gang gjennom denne prosessen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:19:28]: Eg vil egentleg ta opp tråden frå replikken frå Vitanza til meg etter mitt førre innlegg. Eg beit meg merke i at representanten avslutta innlegget sitt med at Noreg treng bonden. Bonden står her ute og demonstrerer. Det vi får høyre, også lenge før dette, er at det er veldig mange som tel på knappane no, som slit med å få det til å gå rundt, som sit og reknar på investeringar som skal gjerast framover, kva inntekter som kjem, osv.

Vi står rett og slett i fare for å miste mange bønder i tida som kjem, og den planen regjeringa har lagt, imøte-

kjem nok ikkje behova slik at folk skal kunne stå vidare i arbeid og bidra til den store samfunnsoppgåva med å sikre sjølvforsyning og mattryggleik.

Kva er Arbeidarpartiets svar til alle dei som no står utanfor her og demonstrerer? Korleis skal Arbeidarpartiet overtyde dei?

Solveig Vitanza (A) [10:20:30]: Meld. St. 11 som helhet er et svar på det. Vi ønsker den norske bonden, og vi ønsker å legge til rette for bøndene, sånn at de skal ha forutsetninger for å drive sin næring, ha sine arbeidsplasser og ikke minst sikre den norske befolkningen nok og trygg mat. Dette er helt i henhold til flere rapporter, f.eks. fra totalberedskapskommisjonen og Riksrevisjonen, om at vi må ha økt selvforsyning i Norge.

Dette henger veldig godt sammen. Vi skal støtte norske bønder gjennom å tilrettelegge både for at de skal få produsert mer mat, og for at de skal kunne gjøre det på en lønnsom måte – selvfølgelig. Hele forutsetningen her er at de skal ha noe å leve av når de har vært ute og gjort en fantastisk innsats for den norske befolkningen for å sikre oss nok og trygg mat.

Presidenten [10:21:28]: Replikordskiftet er omme.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:21:54]: Norsk landbruk er en bærebjelke i samfunnet vårt. Det er bonden som står opp tidlig hver morgen for å se til kyrne sine, som leverer sunn, ren mat til butikkene over hele landet, hver dag, som steller jorda, som tar vare på skog og kulturlandskapet vi alle er så stolte av i hele landet, som i mørke nattetimer måker vei for oss når vi går gjennom vintre som den vi akkurat har gått gjennom, som stiller opp når kriser oppstår og det offentlige ikke klarer å levere det bygda trenger, og som satser på ny teknologi, selv om investeringene er tunge å bære. Den norske bonden er egentlig litt som et kindereg. Det er en unik kombinasjon av tradisjon, matproduksjon og beredskap – alt i én pakke – og det skal vi være takknemlig for. Det skal vi være flinkere til å fortelle dem, for denne helt unike rollen blir bare enda viktigere i årene som kommer. Bonden trenger ikke oss – det er vi som trenger bonden. Kjære alle norske bønder: Vi ser dere, vi setter pris på dere, og vi takker dere.

Med stadig mer utfordrende og uforutsigbare klimaforhold og globale handelsutfordringer er det helt avgjørende å ha et sterkt innenlands landbruk som kan tilpasse seg og opprettholde produksjonen, uavhengig av de ytre påvirkningene. For Høyre er det derfor viktig å understreke at bønder er nøkkelen til å opprettholde den beredskapen vi er så avhengige av. Uten dem klarer vi ikke selvforsyningen. Derfor har det vært fokuset vårt i denne saken.

Vi er kanskje uenige om hvordan det skal gjøres. Vi er kanskje uenig med noen som står utenfor salen også, om hvilke grep som er de viktigste for å nå de målene vi har satt oss. For Høyre er det viktig å understreke at dersom Norge skal klare å møte de store utfordringene landbruket og norsk matproduksjon står overfor, er det viktig å ikke låse norsk landbruk inn i eksisterende mønstre som hindrer det å finne en god balanse mellom nødvendige reguleringer, fleksibilitet, innovasjon og vekst. Det er ikke sikkert jordbruksavtalen er perfekt utformet. For å si det litt enklere: Det handler om å forandre for å bevare. Vi må forandre norsk landbruk for å bevare det for fremtiden. Norge og norsk landbruk står overfor noen utfordringer som er mye større enn det vi tar inn over oss i denne stortingsmeldingen, men dessverre har det blitt svært vanskelig å løfte de utfordringene, for når noen gjør det, f.eks. Høyre, er svaret: Dere vil ikke landbruket vel. Det å være landbruksvennlig er ifølge enkelte synonymt med ikke å ville endre noe som helst, og det er en utfordring.

Det handler veldig mye om forutsigbarhet og stabilitet. Nettopp det med forutsigbarhet og stabilitet har gjort at Høyre har satt seg ned for å forhandle med regjeringen. Som vi har sagt fra den dagen stortingsmeldingen ble lagt fram, var det fordi det er viktig for Høyre med en bred enighet på tvers av de tradisjonelle partiskillelinjene. Derfor satte vi oss ned – optimistiske, kanskje litt naive – i håp om å finne løsninger sammen, og vi klarte det. Høyre, Venstre, Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble enige om syv punkter i del I av stortingsmeldingen. Vi tror det vil bidra til å øke selvforsyningsgraden. Vi får en skikkelig gjennomgang av matsystemet nå – det har pressen glemt de siste dagene. Vi får en skikkelig satsing på plantebasert landbruk. Dessverre er det bare vi i Høyre og Venstre som snakker om akkurat dette kapitlet. Når det gjelder del II, derimot, som alle snakker om – den tynne lefsa på seks sider, er det vel – ble vi enige om ett eneste punkt. Det er det som heter XII i innstillingen, og lyder som følger:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre fremtidige jordbruksoppgjør basert på den modell for måling av inntektsnivå, med forutsetninger, avgrensninger og vilkår, som følger av Meld. St. 11 (2023–2024).»

Det betyr bl.a. at vi stilte oss fullt og helt bak regjeringens forslag om 20 pst. normering og 1 845 timer i et årsverk. Sånn har det for øvrig vært i 25 år, når det gjelder timetallet.

Overraskelsen var derfor stor da finansministeren plutselig begynte å uttale seg om dette – ikke gjennom dialog med oss, avtalepartnerne, men gjennom media og Facebook-sidene til Senterpartiet. Det er ikke ofte jeg er inne på dem, men jeg var det denne uken. Vi ble så

overrasket at vi måtte stille statsministeren spørsmål om dette i salen i går. Hva var svaret fra ham? – Jo, vi er i diskusjoner nå, regjeringen bidrar i disse diskusjonene, altså vi forhandler fortsatt. Ja vel, tenker vi da, som samarbeidspartner.

Jeg må innrømme at jeg helt til det siste har håpet på at denne dobbeltkommunikasjonen hvor vi ble fortalt én ting, mens pressen ble fortalt noe annet, var en feil, men nå har vi svaret. Regjeringen trekker seg altså fra enigheten. De har i dag – uten å involvere oss, som de har forhandlet og blitt enig med – lagt fram et nytt forslag her i salen. Det bryter med enigheten med oss. At regjeringen ikke lenger ønsker å stå ved sine egne forslag i sin egen stortingsmelding og i sine egne forhandlinger, må Høyre bare ta til etterretning. Jeg er ikke bare overrasket over at regjeringen nå sier nei takk til forutsigbarhet og tverrpolitisk enighet, men jeg er skuffet – skuffet på vegne av norsk landbruk.

Med det vil jeg beklageligvis varsle om at Høyre, som følge av dette, kun vil støtte forslagene vi står inne i, og altså ikke enigheten i forslag til vedtak XII. Regjeringen gir oss ikke noe annet valg når de løper fra enigheten med oss.

Jeg tar opp forslagene Høyre har alene og sammen med andre.

Presidenten [10:27:14]: Da har representanten Lene Westgaard-Halle tatt opp de forslagene hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Rune Støstad (A) [10:27:26]: Vi legger nå opp til en historisk plan for økt selvforsyning i landet vårt, og det er det største grepet og den mest ambisiøse planen en regjering har lagt på bordet siden 1975. Det er viktig for å sikre norsk matproduksjon og matberedskap i en urolig tid. Vi har en plan og en ambisjon om å nå målet om 50 pst. selvforsyning innen 2030. Totalberedskapskommisjonen peker på at Norge over tid må føre en førevar-politikk og ha en stor og stabil produksjon av mat i Norge basert på norske ressurser. Så er ikke Høyre med på det vedtaket, og det er jeg litt forundret over. Kan representanten forklare hvorfor Høyre ikke vil være med på ambisjonen om 50 pst. selvforsyning innen 2030?

Lene Westgaard-Halle (H) [10:28:20]: Jeg er veldig glad for at regjeringen også har lagt til en ganske mye større del om økt selvforsyning i stortingsmeldingen. Utfordringen er at regjeringen ikke diskuterer det i særlig stor grad, det er kun timetall som nå er oppe til diskusjon. Det er veldig mange gode intensjoner i stortingsmeldingen og i det som ligger der, og det synes jeg er veldig positivt. Heldigvis har det blitt veldig mye mer konkret enn da stortingsmeldingen ble lagt fram – jeg

har ikke talt antall «vurderinger», «legge til rette for» og «stimulere til», men uten at det står noe konkret. Den har blitt veldig mye mer konkret nå. Sammen har vi forhandlet fram seks konkrete punkter, hvis jeg husker riktig, for å styrke selvforsyningen og øke beredskapen. For oss er det den delen som er den viktige, det å få opp selvforsyningsgraden. Vi er selvforsynte med melk, og vi er selvforsynte med kjøtt. Vi er ikke det når det gjelder planteproduksjon. Derfor har vi gått inn med en rekke forslag for å skjerpe det regjeringen har lagt fram, og det håper jeg vi kan stå sammen om.

Per Olav Tyldum (Sp) [10:29:34]: Komiteen har en relativt bred og samlet innstilling i del I, som omhandler selvforsyning. Flertallet er enige om at økt norsk planteproduksjon er et av mange viktige tiltak, kanskje et av de viktigste. Senterpartiet mener at økte inntektsmuligheter for bonden er den viktigste forutsetningen for å lykkes med økt planteproduksjon. Har representanten Westgaard-Halle samme syn?

Lene Westgaard-Halle (H) [10:30:04]: Jeg opplever nok ikke at det er en bred, tverrpolitisk enighet om at økt planteproduksjon er det viktigste for å øke selvforsyningsgraden. I de debattene jeg er i sammen med Senterpartiet, hører jeg kjøtt, kjøtt, kjøtt – at det er svaret på alt. Det er faktisk Høyre og Venstre som gjennom disse forhandlingene har satt nettopp planteproduksjon på dagsordenen.

Da vi behandlet forrige jordbruksoppgjør i Stortinget, la Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne sammen inn ti sider om planteproduksjon, for det vi ikke har god nok selvforsyningsgrad på i dag, er nettopp det. Vi trenger mer frukt, vi trenger mer korn, og vi trenger mer grønt, og det er der vi må satse. Så da vi inngikk forhandlinger med regjeringspartiene, var det det som var vårt fokus, fordi det er den store utfordringen for Norge framover.

Vi kan gjerne snakke om timetall, om det skal være 1 700, 1 750 eller 1 845, og vi er gjerne med på de diskusjonene hvis vi blir invitert. Det var vi ikke denne gangen. Men selvforsyningsdelen er faktisk noe av det aller viktigste vi kan snakke om framover, og det håper jeg vi kan fortsette med.

Geir Jørgensen (R) [10:31:14]: Jeg registrerer at Westgaard-Halle framhever at det bare er Høyre og Venstre som er interessert i frukt og grønt og planteproduksjon. Det er positivt feil. Da vi behandlet selvforsyningsplanen, la Rødt inn et – etter min oppfatning, selvfølgelig – knakende godt forslag om å kutte moms på norskprodusert frukt og grønt. Vi hadde en forventning om at særlig høyresiden, som ikke er så glad i avgifter inn til staten, kunne være med og støtte et sånt forslag.

Forslaget vil gi norskprodusert frukt og grønt fortrinn i dagligvarehyllene framfor importerte varer. Det vil også stimulere til økt produksjon. Høyre og Venstre er altså ikke med på det. Spørsmålet er: Hvorfor ikke?

Lene Westgaard-Halle (H) [10:32:07]: Representanten Jørgensen har helt rett i, og jeg er helt enig i, at Rødt har stilt seg bak mange viktige forslag om frukt og grønt i denne planen, så det skal Rødt ha. Det synes jeg er veldig flott, og det er en bred enighet om det.

Når det gjelder moms på frukt og grønt, har et flertall innstilt på at vi skal ha en helhetlig gjennomgang, hvor vi får en helhetlig plan for hvordan vi skal få opp planteproduksjonen. Det kan godt være at det bør være noe av det vi skal diskutere, men vi ønsker altså å se det helhetlig.

I Danmark har de gjort det gjennom en ganske omfattende plan for å få opp planteproduksjonen. Vi tror det kan være en god tilnærming også i Norge, for vi trenger skikkelig trykk for å få den planteproduksjonen som trengs for å få opp selvforsyningsgraden.

Presidenten [10:32:35]: Replikordskiftet er omme.

Willfred Nordlund (Sp) [10:33:13] (komiteens leder): Jeg kjenner mange som brenner for norsk matproduksjon, og jeg vet så altfor godt hva det koster dem. Det er de som til tross for denne regjeringens ekstremt tydelige prioritering av jordbruket, med over 10 mrd. kr de to siste årene, fortsatt har og har hatt en svært krevende hverdag. Jeg tror det er vanskelig for mange å forestille seg ansvaret, viljen og arbeidslysten. Jeg kjenner virkelig på det når jeg snakker om det, og det er på sin plass å si takk, selv om det ikke er nok. Derfor er det vi i dag beslutter, så viktig.

Dette er en merkedag. For første gang behandler Stortinget en opptrappingsplan levert av en norsk regjering for selvforsyning av norske jordbruksvarer korrigert for import av fôr. Den økningen som flertallet i dag går for, er fra 40 pst. til 50 pst. Dette målet skal nås i 2030. Det er ekstremt offensivt. Summen av tiltakene vil danne grunnlag for optimisme og framtidstro på gårder over hele Norge. Å øke den norske matproduksjonen er en felles forsikring for oss som storsamfunn. Det koster å ha verdens tryggeste mat, men det koster ufattelig mye mer ikke å ha den tryggheten. Derfor prioriterer vi. Derfor har vi denne saken til behandling i dag. Det er en milepæl for norsk totalberedskap om vi når denne målsettingen om å øke selvforsyningen. Det er en milepæl at så mange partier støtter opp om det målet som Senterpartiet har kjempet for så lenge.

En del av denne meldingen er en opptrappingsplan for å løfte bondens inntekt – ikke bare lik utvikling som andre grupper. Vi skal tette dette innen 2027. Planen er

den mest offensive noensinne, og det har forståelig nok ikke kommet godt fram. Dette er en næring som leverer det mest grunnleggende i livet vårt, nemlig mat, og som stiller opp uten spørsmål når kriser rammer.

Debatten i dag vil ofte handle om og komme inn på teknikker og tekniske detaljer, men i bunnen handler det om noen enkle spørsmål. Hvilket flertall finnes for å sørge for at vi som nasjonalstat trygger innbyggernes mat og anerkjenner dem som er hele utgangspunktet? Innstillingen viser at norsk landbrukspolitikk fremdeles er full av uenigheter, men denne uenigheten er om teknikk. Det er ikke en uenighet om en modell som har over hundre elementer i seg, men en delvis uenighet om fire elementer. Selv om man er uenige om hvilke trekk som er klokest, er det en fordel at det fortsatt, til tross for alt som sies, i bunnen ligger en bred enighet om spillereglene. Det gir en viktig forutsigbarhet for landbruket.

Innstillingen inneholder en ny modell for utregning av bondens inntekt som bygger på en melding som er langt mer offensiv enn opptrappingsvedtaket i 1975. Det har vært regjeringens mål hele tiden. Nå har vi et stortingsflertall for å tette inntektsgapet, med en høyere beregning for inntekten til grunn. Meldingen inneholder en plan for opptrapping av bondens inntektsmuligheter og en plan for å øke norsk selvforsyningsgrad.

Vi har bl.a. jobbet for å forplikte et bredt flertall i Stortinget til en opptrappingsplan hvor timetallet som ligger til grunn for et årsverk, reduseres betydelig fra dagens standard. Det er mange, forståelig nok, veldig opptatt av. Jeg håper på flertall for å øke bondens inntektsmuligheter, øke norsk matproduksjon og styrke totalberedskapen. Det skylder vi en av Norges viktigste yrkesgrupper: de som sørger for ren, trygg norsk mat.

Med det tar jeg opp forslaget Senterpartiet er med på.

Presidenten [10:37:01]: Representanten Willfred Nordlund har tatt opp det forslaget han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:37:21]: Det har vært litt som å kjøre berg- og dalbane å prøve å forhandle med Senterpartiet de siste ukene. Jeg vet ikke om det er ryggrad eller andre vitale kroppsdeler som mangler, og som er bakgrunnen for det kaoset vi nå er vitne til, eller om det bare er at Høyre og Senterpartiet har veldig ulik partikultur. I Høyre står vi på avtaler vi inngår, det gjør åpenbart ikke Senterpartiet. Jeg forsøkte i stedet å spørre Arbeiderpartiet om hva som er differansen mellom forslaget som er lagt fram i dag, på 1 750 timer, og forslaget vi var enige om, på 1 845 timer. Hva koster det forslaget som er lagt fram i dag?

Willfred Nordlund (Sp) [10:38:09]: De to viktigste vedtakene Stortinget i dag skal gjøre, handler om opptrappingsvedtaket og selvforsyningsvedtaket. Vi har lagt fram vår modell for opptrapping av inntekt, og det er det mest offensive forslaget som noen gang er lagt fram. Så har vi lyttet til reaksjoner, og vi har valgt å legge fram et forslag om å redusere timetallet til 1 750, som er standard i byggenæringen og i tjenestenæringen. Jeg registrerer at Høyre mener vi har inngått en avtale. Det er en ny greie at en varsling om subsidiær tilslutning i innstillingen er det samme som en avtale mellom partier. Det har vært en ordinær komitébehandling hvor alle partiene har vært med, og hvor vi har vært tydelig på våre primærønsker. Det er stor avstand i jordbrukspolitikken mellom dagens regjering og Høyre. Samtidig ønsker jeg å gi Høyre honnør for at man allikevel ser at det er nødvendig å ha en beregningsmodell og noen mål. Det står vi også sammen om i innstillingen selv om vi er uenige om detaljer.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [10:39:24]: Meldingen er lagt fram med Senterpartiets primærpolitikk. De har sikret seg et flertall på alle punkt med støtte fra Høyre. Det er tekniske detaljer, noe representanten Nordlund er inne på. Det er en ny modell. Det er en regneøvelse med nye faktorer i regnestykket. Slik jeg ser det, vil et vedtak i salen i dag faktisk redusere inntektsgapet for bønder. Senterpartiet har kommunisert at det er et veldig bra vedtak som fattes. Dersom det er så bra, hva er det bøndene – de som nå står på Eidsvolls plass og er i harnisk over Senterpartiets primærpolitikk som er lagt fram – har misforstått? Hva er det de har misforstått siden de er så uenig med Senterpartiet?

Willfred Nordlund (Sp) [10:40:28]: Jeg tror ikke bonden har misforstått noe som helst. Som jeg sa i mitt innlegg: De har stått og står i en svært krevende hverdag. Det er derfor denne regjeringen har prioritert jordbruket så hardt de siste to årene, med over 10 mrd. kr, noe Fremskrittspartiet har uttrykt at de er helt imot. Det er en ærlig politisk uenighet. Så har vi et behov for å få nye jordbruksforhandlinger og nytt tallgrunnlag – at vi skal nå de målene vi har satt oss, at vi skal styrke den norske totalberedskapen, at man også løfter bøndenes inntekt. Det har vi gjort, og det har vi alle ambisjoner om å gjøre framover. Jeg forstår dem som mener at dette kan bli ytterligere forsterket, men jeg mener at det som i utgangspunktet ligger til grunn i meldingen, er det mest ambisiøse siden 1975. Forslaget vi nå har, vil ytterligere øke ambisjonsnivået, og det trenger norsk landbruk.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:41:41]: Det er ikkje heilt enkelt å følge med i svingane i Senterpartiet og Arbei-

darpartiet sine krumspring i denne saka. Eg skal kome litt tilbake til det i mitt innlegg, men det er blitt sagt frå både Nordlund og andre senterpartistar at Senterpartiet heile tida har vore imot at eit årsverk skal bereknast til 1 845 timar. Då er mitt enkle spørsmål: Kvifor føreslo Senterpartiet då det i regjering, dersom dei heile tida har vore imot det? Var det Arbeidarpartiet som pressa dei?

Så til det andre spørsmålet mitt. Eg vil vise til kva representanten Vitanza sa i replikkrunderen i stad. Ho slo fast at når det gjeld XII i tilrådinga – «Stortinget ber regjeringen gjennomføre fremtidige jordbruksoppgjør basert på den modell for måling av inntektsnivå, med forutsetninger, avgrensninger og vilkår, som følger av Meld. St. 11 (...)» – står regjeringspartia ved det fullt ut.

Kan representanten Nordlund bekrefte at regjeringspartia står ved det fullt ut? Det inneber også eit timetal på 1 845.

Willfred Nordlund (Sp) [10:42:47]: Jeg gjenrar: Vi har to veldig viktige vedtak vi skal gjøre i dag, og mange andre som også er viktige, herunder faktisk at vi skal nå ambisjonsnivået om å tette inntektsgapet i 2027. Det ønsker jeg selvfølgelig at vi får flertall for, for det er gjennom de årlige jordbruksforhandlingene framover inntektsmulighetene skapes. Det er der vi korrigerer for kostnadsveksten, og Venstre har tidligere uttrykt sin store støtte til det forhandlingsinstituttet som foreligger, og at det også er et system som må fortsette framover.

Så inneholder denne planen over 100 elementer, og vi har i prinsippet hatt en politisk diskusjon om fire av dem. Det er et bredt flertall som egentlig gir sin tilslutning til modellen i seg selv, men hvor man er uenige om fire av disse elementene knyttet til beregninger på inntekt. Vi har vært tydelige i samtaler om at vi ønsker å redusere dette, fordi vi har lyttet til de gode forslagene og innspillene som har kommet om hvorfor det vil være naturlig å redusere dette.

Presidenten [10:43:50]: Replikordskiftet er omme.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [10:44:07]: Innledningsvis må jeg bare si at det er vanskelig å takke komiteen for et godt samarbeid i behandlingen av denne saken. Bakgrunnen for det er at vi flere ganger har påpekt en bekymring for at en så viktig melding blir hastebehandlet i Stortinget. Vi har sågar sendt skriftlig klage til presidentskapet fordi vi mener at dette er en uforsvarlig behandling av en så viktig melding. Det virker som om regjeringen i stor grad la opp til at Stortinget skal være et ekspedisjonskontor og bare ekspedere meldingen videre og fatte de vedtakene som Senterpartiet og Arbeiderpartiet ønsker. Vitanza var inne på at det var kort tid. Vi

ønsket lengre behandlingstid, men det ønsket dessverre ikke regjeringspartiene. De klarte å sikre seg flertallsinnstilling på alle punkter – på timetallet fikk de en flertallsinnstilling med Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Høyre.

I replikkvekslingen var representanten Vitanza inne på at de vil reforhandle sitt primærstandpunkt og søker flertall for det i salen. De har flertall i innstillingen for timetallet, som er deres primærpolitikk. Senterpartiets landbruksnestor, Per Olaf Lundteigen, var i media og mente at meldingen bør utsettes til høsten. Det mener vi også. Vi mener at vi har brukt for lite tid på denne meldingen, og jeg vil oppfordre Lundteigen og andre med hjerte for norsk landbruk til å stemme for vårt forslag, nr. 26, om å sende meldingen tilbake til regjeringen.

Vi ønsker korrekte tall. Vi har nå et jordbruksoppgjør med referansebruk, nå kommer det inn en normeringsfaktor, anslåtte timeverk. Jeg vil oppfordre dem med hjerte for landbruket til også å stemme for forslag nr. 27, om en helhetlig gjennomgang av jordbruksavtalesystemet.

Grytten-utvalget var en fagrapport, og det har de vært veldig tydelige på. Politikken kommer etterpå. Nå har Senterpartiet og Arbeiderpartiet tydelig synliggjort sin politikk.

Norge trenger bonden. Det er en av Norges viktigste næringer. Landbruket i Norge er viktig for selvforsyningen. Landbruket i Norge er viktig for beredskap, med hensyn til både forsyning og ikke minst bosetting i hele landet.

Jeg vil berømme regjeringen for selv å gi en treffende oppsummering av stortingsmeldingen i kapittel 6.2, Administrative konsekvenser. Der står det rett ut:

«Ingen av tiltaka i meldinga fordrar vesentlege systemendringar.»

De vil flikke på et jordbruksavtalesystem med nye normeringsfaktorer, nye tall, med en regneøvelse som viser at nå tetter de inntektsgapet i norsk landbruk. Det er et narrativ som de håper kan stå seg i ettertid – at da de satt i regjering, ble inntektsgapet redusert.

Etter vårt syn er det nettopp vesentlige systemendringer som må til for å sikre en økt selvforsyningsgrad, som både er i tråd med klimaforpliktelser, som tar naturhensyn, som er i tråd med helse- og kostholdsråd, som samtidig bidrar til satsing på ny teknologi, og som også ser på hva slags eksportpotensial det kan være i norskproduserte jordbruksvarer, og hva det i så fall vil medføre av mulig endret politikk knyttet til tollvern og internasjonale avtaler. Derfor ønsker vi en helhetlig gjennomgang av jordbruksavtalen, og vi stemmer imot de normeringskravene som foreslås. Vi stemmer imot tall som etter vårt syn bare vil pynte på regnestykket.

Det vil ikke bidra til å gi den norske bonden bedre rammevilkår.

Jeg tar opp forslagene fra Fremskrittspartiet.

Presidenten [10:48:59]: Representanten Bengt Rune Strifeldt har tatt opp de forslagene han refererte til.

Geir Jørgensen (R) [10:49:28]: I Rødt hadde vi sammen med store deler av norsk landbruk gledet oss til denne dagen. Dette må vi kunne si er de to viktigste landbrukspolitiske leveransene fra regjeringen i denne stortingsperioden. Men i likhet med de mange som nå står utenfor og er skuffet, og de mange tusen bøndene som gjerne skulle vært her og vist sin støtte til opprøret, men ikke kan – fordi det er lamming, våronn, og de er i traktoren – er vi forferdelig skuffet. Jeg har sagt det før: Aldri har så mange ventet så lenge på så lite.

Man legger altså til grunn et tallgrunnlag og finner en enighet med Høyre, som varte inntil ganske nylig, om et nedtrekk – en normering på 20 pst. Så lenge dette står, betyr det at bonden vår må yte 100 pst., men aldri kunne oppnå mer enn 80 pst. Er dette reell jamstilling, som vi alle ventet? Vi trodde faktisk regjeringen ville ha en reell jamstilling da vi skulle gjøre dette. Dette er ikke reell jamstilling. Det er 20 pst. som forsvinner vekk.

Det samme gjelder timetallet. Vi står på vårt primærforslag om 1 700 timer, som er det arbeidsfolk – lønsmottakere – her i landet ellers har. Regjeringen prøvde seg altså på 1 840 timer – 140 flere timer skulle bonden jobbe. Man drev også og kalte det for en jamstilling, men nå har bunntrykket i Landbruks-Norge gitt en effekt, og finansminister og partileder i Senterpartiet, Vedum, ser litt rar ut når han så å si skal gå til kamp mot egen regjering for å justere det. Noe kom det ut av det, så 1 750 timer er siste bud. Rødt kommer selvfølgelig til å støtte det subsidiært, men vi er på en måte ikke ferdig.

Det opprøret som har ført til mye godt og mye god kamp i Landbruks-Norge, er ikke over. Det eneste vi nå kan stole på, når vi ser at regjeringen i oppgjøret om plan for inntektsutjevning velger høyrekreftene, er at dette opprøret må fortsette. Det må forsterkes. Vi må stå i kampen videre. Det synes jeg egentlig er litt beklagelig, for vi trodde på en måte at vi hadde kommet langt i å synliggjøre at bonden har hengt etter i inntektsutviklingen i samfunnet. Vi har hatt så mange fortellinger. Media har vært fulle og debattene preget av det. Vi er ikke i mål, så jeg vil oppfordre alle sammen til å være med og føre denne kampen videre.

Vi har en annen viktig sak som ikke er blitt så mye kommunisert, og det gjelder planen for selvforsyning. Vi i Rødt er glad for at vi har fått gjort et avtrykk der. Det har i mange år vært et krav fra landbruket at når man skal beregne og få tilskudd på areal, må man ha en differen-

siering. Vi ser at det i Nord-Norge og på Vestlandet er mye jord som er gått ut av bruk fordi den er tungdrevet og det er små teiger og sånt. Nå har vi gode kartdata og mye som gjør at vi kan beregne tilskuddene til bonden på en mer rettferdig måte når man holder jorda i hevd. Vi får altså i gang en slags prøving, i hvert fall en slags forsiktig start, på et teigbasert tilskudd.

Så er den store elefanten i rommet når vi snakker om selvforsyning, at staten og Norge bruker milliarder på å subsidiere importert korn. Vi har også fått gjennomslag for at vi skal få en gjennomgang av om tilskuddssystemet faktisk er med på å bidra til selvforsyning. Det ser vi fram til.

Med det tar jeg opp resten av forslagene Rødt står bak.

Presidenten [10:54:01]: Representanten Geir Jørgensen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:54:23]: Etter dagen i dag trur eg vi vil få eit nytt uttrykk i norsk politisk historie, «den vedumske parlamentarismen». Det er når regjeringa først legg fram eit forslag i ei stor og viktig sak etter ein lang og grundig prosess, så får dei i komiteen støtte for framlegget av eit overveldande stortingsfleirtal, deretter går finansministeren, nr. 2 i regjeringa, knallhardt ut offentleg og varslar kamp mot framlegget til regjeringa og stortingsfleirtalet, som han visstnok heile tida har vore imot, og radbrekker dei opposisjonspartia som har vore så frekke og varsla at dei kan tenkje seg å røyste for framlegget frå hans eiga regjering.

Det er berre éin måte å summere opp saka om modellen for berekninga av inntektsmoglegheitene i landbruket på: Det er ein farse – kanskje til og med ein kjøtfarse. Først forhandlar altså regjeringpartia i næringskomiteen seg fram til støtte for regjeringa sin eigen modell for inntektsberekning. Så kan Senterpartiets parlamentariske leiar fortelje at nei, nei, det har aldri vore forhandlingar, før statsministeren i går kunne fortelje Stortinget at forhandlingane framleis går føre seg.

Først argumenterer Senterpartiets landbruksminister entusiastisk for framlegget til regjeringa om berekning av timetal for årsverk i landbruket. Landbruksministeren har til Bondebladet tidlegare snakka om «den prinsipielle forskjellen på å være lønsmottaker eller selvstendig næringsdrivende». Han seier:

«Andre selvstendige næringsdrivende har heller ikke arbeidstid. Er du frisør eller driver IT-selskap, jobber du mye.»

Og vidare:

«(...) jeg vil ikke gi bonden stemplingsur.»

Tre veker seinare kan Senterpartiets finansminister avsløre at Senterpartiet heile tida har vore imot denne modellen for inntektsberekning – Senterpartiet har aldri

støtta han. Kven er det då som støttar han? Arbeidarpartiet? Nei, det ser ikkje slik ut heller. Går ein inn på Facebook-sida til Arbeidarpartiets største fylkeslag, Trøndelag Arbeiderparti, leia av Ingvild Kjerkol, som enno er statsråd, og som også var med på å føreslå inntektsmodellen i regjering, kan vi i dag lese at ingen er meir imot denne inntektsmodellen enn Arbeidarpartiet, og alle som er imot modellen, bør melde seg inn i Arbeidarpartiet for å bli med dei i kampen mot framlegget frå regjeringa Støre.

Tysklands rikskanslar Otto von Bismarck skal ha sagt: Den som veit korleis politikk og pølser blir laga, får aldri meir ei roleg natts søvn. – Eg veit korleis norske pølser blir laga, og eg søv godt om natta. Men Bismarck hadde rett når det gjeld politikk – i alle fall når det gjeld regjeringa Støre i Noreg i 2024 og den nye vedumske parlamentarismen.

Det vi har sett av Arbeidarpartiet og Senterpartiet i denne saka, er ikkje akkurat stø kurs. Det er ikkje akkurat ei oppfølging av det statsminister Støre sa i Arbeidarpartiets landsstyre førre veke, at Arbeidarpartiet frå no av skal søkje samlande løysingar og breie forlik. Fram til i dag hadde faktisk statsminister Støre og regjeringa eit breitt forlik, med 120 av 169 mandat bak seg, om ein heilskap i eit nytt inntektssystem på tvers av blokkene.

Etter denne morgonens manøvrar finst ikkje lenger det breie fleirtalet – det finst kanskje ikkje noko fleirtal i det heile for eit inntektssystem. Det er djupt alvorleg og urovekkjande når vi veit kva denne saka handlar om, modellen for framtidig inntektsgrunnlag for ei næring som er ein berebjelke i det norske samfunnet og vil få ei endå viktigare rolle i åra som kjem. Det er ei næring som fortener å bli handsama med respekt i prosessar der fakta og kunnskap kjem på bordet, der vi kan vere så trygge som råd er på at vi veit følgjene av dei vedtaka vi gjer, både for bøndene og for framtidige statsbudsjett. Det er berre å konstatere at etter kaoset den siste veka er vi ikkje der – langt ifrå. For å seie det slik Nationens kommentator Hans Bårdsgård gjer: Det første gapet som må tettast i landbrukspolitikken, er kunnskapsgapet.

Så har del I i denne stortingsmeldinga, om ein plan for auka norsk sjølvforsyning av mat, som er den største delen av meldinga, diverre drukna heilt i den offentlege debatten. I denne delen av meldinga er det gjort mykje godt politisk handverk både frå regjeringa og landbruksministeren og òg frå næringskomiteen. Den planen som her blir staka ut, om enn noko ufullstendig og vag på ein del punkt, peiker mot det som er framtida for norsk landbruk: å byte ut dagens smale landbrukspolitik med ein langt breiare matsystempolitikk der folkehelse, klima, natur, landbruks- og matpolitikk blir sett i samanheng, ein politikk der det handlar om auka produksjon av plantebaserte, vegetabiliske produkt til både

mat og fôr, meir vekt på å halde areal brukt til husdyrproduksjon i hevd framfor å maksimere produksjonen på desse areala med importert kraftfôr, og ein matberedskap der vi òg tek omsyn til maten vi kan få frå sjøen og havet, og der vi ikkje lenger ser Noreg berre som ei isolert øy i verda, men ser bl.a. på Norden som eit felles matberedskapsområde.

I denne meldinga og i det som er gjort i komiteen rundt sjølvforsyningsdelen, er det gjort mykje godt arbeid. Det er viktig for Venstre, for norsk landbruk, for natur, klima, folkehelse og samfunnstryggleik.

Presidenten [10:59:28]: Det blir replikkordskifte.

Solveig Vitanza (A) [10:59:43]: Jeg beklager, jeg kunne ikke dy meg. Jeg merker at denne debatten nå handler mye mer om hvordan vi i Stortinget jobber i komiteen og mellom partiene. Utenfor står det flere hundre mennesker, vi har masse folk i salen som er opptatt av politikken som ligger i stortingsmeldingen, og jeg mener at det er det vi skal fokusere på. Jeg forstår at det er litt frustrasjon ute og går og sånne ting, men tross alt: Arbeiderpartiet og Senterpartiet stemmer ut fra de tingene vi tror er den beste politikken på vegne av det norske landbruket, og det står vi på. Dette har vært en behandling i Stortinget, ikke i regjering. Hva regjeringsmedlemmene sier, tenker jeg er uavhengig. Derfor vil jeg stille Alfred Bjørlo spørsmålet: Er det ikke viktigere at vi nå fokuserer på prosessen og står for de standpunktene vi står for, heller enn å diskutere prosessen?

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:00:45]: Det blir nok ei noko lettvent haldning, meiner eg, å seie at det som skjer i regjering, og det som skjer i Stortinget, er uavhengig av kvarandre. For det første er det forhåpentlegvis dei same partia som står for den same politikken i storting og regjering. Stortinget sitt store problem no er at regjeringa har brukt så lang tid på denne saka at vi har fått den kasta over bordet, med så knappe tidsfristar at det er omtrent umogleg å få den grundige og skikkelege behandlinga vi skal ha av ei så stor og viktig sak, særleg når vi ikkje får talgrunnlag på bordet til å vite dei økonomiske konsekvensane av dei vedtaka vi gjer, eksempelvis rundt inntektsgrunnlaget. Difor har primærposisjonen til Venstre vore veldig tydeleg. Som vi òg skriv, er dette eit ekstremt svakt grunnlag – då snakkar eg om del II av meldinga – for å ta så store avgjerder som å fastsetje prinsipp som skal vere berande i lang tid framover. Det er krevjande. Vi har likevel tillit til heilskapen i regjeringa sitt framlegg.

Solveig Vitanza (A) [11:01:52]: Det har vært mye snakk om å få vite tallene som ligger til grunn for dette.

Vi har ikke behandlet noen tall i denne stortingsmeldingen. Det er heller ikke en budsjettsak. Dette er snakk om å slå ned noen stolper for hvordan dette tallgrunnlaget skal ligge til grunn når vi skal inn i jordbruksforhandlingene, som jo nettopp handler om disse tallene. Derfor vil jeg spørre Bjørlo om hvilke tall det er han etterlyser konkret.

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:02:24]: Det er klart: Dette er store tal som vil vere veldig viktige inn i komande års statsbudsjett. For å ta regjeringa lite grann i forsvar: Det blir sagt at denne regjeringa ikkje har satsa på landbruket. Det kan eg som venstremann og opposisjonspolitkar seie er feil. Denne regjeringa har satsa på landbruket. Den har trappa opp satsinga med 10 mrd. kr – over 50 pst. på to år. Det viser at det er store tal ute og går. Vi veit ikkje kva dette betyr for den vidare utviklinga i overføringa for landbruket, verken den modellen som regjeringa har lagt fram, eller dei framlegga som ligg i krava og ønska frå landbruket sine organisasjonar og frå opposisjonsparti. Vi veit ikkje talkonsekvensane, men vi veit det er store tal frå ei regjering som allereie har brukt 10 mrd. kr – friske kroner – på landbruket på to år. Det skal dei faktisk ha honnør for.

Aleksander Øren Heen (Sp) [11:03:30]: Eg kan forstå at det kan verka litt forvirrande når me brukar parlamentet og heile stortingsgruppa til Senterpartiet jobbar dag og natt for å klara å få fleirtal for forbetringar for norsk landbruk. Det blir kanskje litt armar og bein, men jaggu har me jobba. Eg beklagar om Venstre ikkje har klart å henga med i alle svingane.

Det eg hadde lyst til å utfordra litt på, er forslag til vedtak X i innstillinga. Venstre har i det siste slått seg opp som eit forsvarsparti, og ein skal ta i bruk heile landet for å sikra god beredskap. Likevel: Er det ingen samanheng mellom det å ta i bruk den jordresursen som er spreidd i heile landet, og det å bidra til Noregs forsvarsevne i ei krisetid, noko som forslag X inneber? Me må ta i bruk meir jord om me skal klara å auka planteproduksjonen. Det hadde eg eigentleg håpt at òg Venstre var for, men det klarar eg ikkje å lesa ut frå innstillinga.

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:04:29]: Det som ligg i forslag nr. 10, som representanten Øren Heen viser til, er at regjeringa skal

«stimulere til økt bruk av grovfôr og beitebruk, og at dette skal være førende for staten i jordbruksforhandlingene».

Det går veldig tydeleg fram av våre merknader at vi meiner hovudfokuset i den delen av landbrukspolitikken som handlar om kjøtt- og mjølkeproduksjon, skal vere nettopp det som står der, nemleg at vi skal styre meir mot grovfôr og beitebruk og mindre mot krafffôr.

Men det vi samtidig seier, er at ei anna hovudlinje i landbrukspolitikken må vere at vi greier å vri meir av heilskapen over mot plantebasert produksjon. Berre å seie at grovfôr og beitebruk skal vere førande, gjev difor ikkje eit samla rett uttrykk for vårt syn. Hovudbildet er at vi må vri meir av heilskapen over mot planteproduksjon til menneskeføde, men den delen vi skal bruke til kjøtt og mjølk – framleis ein betydeleg del – må vi vri meir over, slik det står i innstillinga. Det forslaget gjev berre delvis uttrykk for vårt syn.

Presidenten [11:05:35]: Det er mye å holde styr på i debatten. Jeg tror replikant og svarer snakket om to forskjellige forslag i dette replikkordskiftet, men sånn får det være.

Replikkordskiftet er omme.

Rasmus Hansson (MDG) [11:06:02]: Innstillingen som vi nå debatterer, inneholder virkelig mye bra ny landbrukspolitikk. Det er politikk som peker framover mot mer selvforsyning, mot større nasjonal matproduksjon og bedre bruk av den dyrkbare jorda, mot mer plantebasert matproduksjon, osv. Matsikkerhet står i høysetet, og alle er enige.

Det er en viktig dreining av en jordbrukspolitikk som i mange tiår til dels har hatt motsatt prioritering, og som framfor alt har ført til en utarming av norsk landbruk. Vi har tapt skremmende mange bruk. Vi har tapt skremmende mange bønder. Det skyldes at jordbrukspolitikken ikke har vært en prioritert arena i den norske politikken. Vi har lent oss på et verdensmarked hvor vi kunne bruke våre ressurser fritt til å skaffe oss det vi hadde lyst til å spise, og hvor det ikke var ansett som noe problem hvor lite vi produserte hjemme.

Det er en situasjon som altså har forandret seg ganske brutalt, hvor vi som nasjon og som storting nå innser at vi er nødt til å ta vare på vår beredskap i alle deler av samfunnet på en helt annen måte enn før. Matberedskapen er selvfølgelig noe av det aller viktigste. Heldigvis er det bred enighet om at den må gå i grønn retning, for det er et spørsmål om å forvalte våre grunnleggende livsressurser på en ansvarlig måte i lang tid framover.

Derfor har vi fått et forslag hvor intensjonene er gode, hvor mye av enigheten er god, og hvor det til og med er enighet om at for at dette skal kunne leveres, må bøndenes inntektsgrunnlag forbedres og løftes opp til samfunnsgjennomsnittet, slik at det gir mening å tenke: Jeg skal fortsette å jobbe på en gård, jeg skal fortsette å produsere mat. Det har veldig mange bønder lenge ikke tenkt, og det setter veldig mange av de bøndene som står utenfor Stortinget her og hører på oss, fortsatt et stort spørsmålstegn ved.

Dette er problemet: Vi får foreslått rammer for en inntektsmodell for bøndene som hevdes å gi det resulta-

tet vi ønsker, at flere bønder vil produsere mat, men som bøndene selv svarer nei til. De svarer: Nei, dette vil ikke virke. Så kan man mene at bøndene er dovne, at de er grådige, og det er sikkert noen av dem som er dovne og grådige, men de fleste er ikke det.

Da er spørsmålet: Hvorfor får vi dette rungende svaret fra norsk landbruk, fra Bondelaget, fra Bonde- og Småbrukarlaget, fra enkeltbønder over hele landet? De sier: Nei, dette kommer ikke til å virke, det kommer ikke til å få flere mennesker til å ville produsere mat og levere på den økte selvforsyningen som Stortinget bestemmer at vi vil ha. Hvorfor skjer det? Vel, det er bare å ta til etterretning at de mener at når bøndene blir avkrevd å jobbe enda mer enn alle andre, hvilket de selvfølgelig alltid har gjort, når bøndene blir pålagt et effektiviseringskrav på 20 pst. sånn over natten, og når bøndene får beskjed om at de ikke får skrive av investeringer overheadet i det aller viktigste produksjonsgrunnlaget eller produksjonsredskapet, nemlig selve jorda, blir svaret at regnestykket går ikke opp, dette blir ikke en bedre økonomisk modell.

Så har vi, som mange representanter har påpekt, vært gjennom en overraskende merkverdig runde fra regjeringens side for å få et flertall. Vi ender med en situasjon hvor Miljøpartiet De Grønne sammen med SV, Kristelig Folkeparti og Rødt står på forslag nr. 25, som leverer et kompromiss som er nær det bøndene vil ha. Det er et forslag som regjeringen kan danne flertall med oss for å få, men som de altså foreløpig ikke vil. Men det er ikke for sent å stemme riktig. Så har vi fått et lite kompromissforslag om 1 750 timer, som vi subsidiært stemmer for.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:11:29]: I verden øker antallet folk som sulter, for femte år på rad. Det ventes – og det sies fra FN's organisasjon for ernæring og landbruk – at verdens matproduksjon må økes med 60–70 pst. innen 2050 for å møte de behovene som kommer for verdens befolkning. Viktigheten av å produsere mat i Norge må ses i lys av det.

Det må stå klart for oss hvor viktig det er at den norske bonden da har en inntekt å leve av. Generasjonen som er på trappene til å ta over, må vite at de får lønn for den jobben de skal gjøre. Nå er imidlertid situasjonen den mange steder at den unge generasjonen er usikker. Landbruksbarometeret for 2023 stadfestet også det – kun én av fire bønder vil anbefale sine ungdommer å overta. Det er virkelig noe som bør bekymre både oss i denne salen, landbruksministeren og hele det norske folk.

Vi var mange som hadde store forventninger til Senterpartiet spesielt, da de inntok regjeringskontorene. De hadde lovet utrolig mye i opposisjon. Derfor er det helt

rimelig at bøndene har hatt store forventninger, og jeg skjønner at de er både frustrert, oppgitt og lei.

Vi hadde virkelig håpet at regjeringen ville lytte mer til faglagene og et samlet Landbruks-Norge. Kristelig Folkeparti har virkelig prøvd å få til et bedre resultat. Denne prosessen fra regjeringen har rett og slett stått til stryk, og det synes jeg virkelig er synd, for dette dårlige politiske håndverket går ene og alene ut over bøndene.

Regjeringen valgte å kjøre slalåm i Stortinget i en sak som henger så tett sammen. En kan ikke dele det opp og se det stykkevis og delt.

Å få på plass riktig tallgrunnlag er helt essensielt for å få til en reell opptrappingsplan. Riktig tallgrunnlag er grunnleggende viktig for forhandlingsinstituttet, der Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og staten setter seg rundt samme bord. I fjor vår kunne vi se at flere politikere i denne sal tok til orde for å forkaste denne måten å forhandle jordbruksoppgjør på. Jeg tror imidlertid at om Stortinget hvert eneste år skal lande avtalen i Stortinget uten at bøndene setter sin signatur på den, flytter vi makt fra kunnskapsrike landbruksorganisasjoner og inn i denne sal. Jeg tror det er uklokt, og jeg tror det på sikt vil gi et utrolig mye dårligere oppgjør og mindre hensiktsmessige innretninger.

Jeg er virkelig opptatt av at Kristelig Folkeparti skal være konstruktiv i opposisjon. Vi gir Senterpartiet ros for at de forlenger strømstøtten til bøndene ut 2024. Jeg sto sammen med Sandra Borch i fjor da andre partier ville tukle med det framforhandlede resultatet og dermed tukle med forhandlingsinstituttet. Og jeg vil gi honnør for at det er veldig mye som kom i denne planen, som kan gi økt selvforsyning. Det er mye bra når det gjelder retningen i norsk landbrukspolitik, og som vi er enige om. I dag må vi imidlertid si tydelig ifra om at regjeringen rett og slett har gått på en kjempebom når det gjelder en del ting.

Tenk det – her står altså flere partier klare for å gi Senterpartiet og Arbeiderpartiet flertall for en bedre landbrukspolitik, som de selv har satt ned i Hurdalsplattformen, en politikk Senterpartiet gikk til valg på, og folk har stemt på Senterpartiet, for de trodde på det de sa. Likevel har regjeringen endt opp der de har endt opp, med et skuffende resultat.

Så vil jeg gjerne gi en stemmeforklaring. Kristelig Folkeparti stemmer for forslagene nr. 2, 3, 4, 5, 24, 25 – selvfølgelig – 28, 29 og 30. Når det gjelder forslagene til romertallsvedtak, stemmer vi for I, II, III, IV, V, VI, VII, X og XIII. Og så stemmer vi subsidiært for forslag nr. 31, som kom fra regjeringen nå på morgenen.

Presidenten [11:16:51]: Det blir replikkordskifte.

Jenny Klinge (Sp) [11:17:04]: Kristelig Folkeparti og vi i Senterpartiet stod tidlegare ofte saman for land-

bruket, men det vart det eit brot med då Kristeleg Folkeparti støtta eller deltok i ei høgreregjering i heile åtte år, inntil ganske nyleg. Trur representanten Bollestad at dei føregåande jordbruksoppgjera og den framlagde opptrappingsplanen ville ha vore betre eller dårlegare viss Høgre sat med statsministeren no, med Kristeleg Folkeparti som støtteparti eller regjeringsparti?

Det eg eigentleg lurar på, er kor viktig landbruket faktisk er for Kristeleg Folkeparti. Med tanke på framtida til landbruket og norsk matproduksjon – meiner Bollestad det er rettast å åtvare mot at Senterpartiet kjem i regjering igjen ved neste års val, eller at Høgre kjem i regjering?

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:17:49]: Først har jeg lyst til å si at det er veldig kjekt å se representanten i salen, og så vil jeg takke for spørsmålet.

Vi har støttet alt som er gjort i jordbruksoppgjørene, for det som er gjort av regjeringen, behandles og vedtas i denne salen til slutt. Men det er faktisk regjeringen, med Senterpartiet i spissen, som for store deler av tallgrunnlaget har gått sammen med Høyre og Venstre. Kristelig Folkeparti er imot. En kunne satt ned noen stabbesteiner som er mye vanskeligere å flytte, uansett hvem som sitter i regjering. Den muligheten hadde Senterpartiet, og de lot den gå fra seg.

Presidenten [11:18:33]: Replikkordskiftet er dermed omme.

Statsråd Geir Pollestad [11:18:51]: I dag skal Stortinget ta stilling til eit forslag om å tetta inntektsgapet mellom bønder og andre grupper innan 2027. I dag skal Stortinget ta stilling til eit forslag om å auka sjølvforsyninga av jordbruksvarer i Noreg til 50 pst. innan 2030. Kvifor er det så viktig å styrkja norsk matproduksjon? Jo, norsk matproduksjon er viktig av omsyn til beredskapen vår. I ei stadig farlegare tid er regjeringa oppteken av å styrkja beredskapen på alle felt. Matvareberedskapen er ein sentral del av dette.

Totalberedskapskommisjonen anbefalte i sin rapport straks å leggja planar for auka sjølvforsyningsgrad av norske råvarer. Det er denne planen Stortinget behandlar i dag, og eg er glad for den breie tilslutninga til han.

Norsk matproduksjon er òg viktig av omsyn til verdiskaping, busetjing og arbeidsplassar. Landbruket er ei stor næring som finst i heile Noreg. Landbruket er ei framtidsnæring med store moglegheiter. Norsk matproduksjon er i tillegg svært viktig av omsyn til klima, miljø, dyrevelferd, kulturlandskap og trygg mat. Dette er verdiar som jordbruket leverer, og som er viktige for folk i Noreg.

Folk er stolte av den norske bonden. Jo meir sentralt i byen du bur, og jo høgare opp i etasjane du bur, jo meir bør du vera oppteken av jordbruket.

Det har vore lite lønsamt å vera bonde. Det viktigaste verkemiddelet for å få ungdom til å villa ta over ein gard og produsera mat er å auka lønsemda. Det er bakgrunnen for at regjeringa ønskjer å giera det meir lønsamt å produsera mat. Me vil at bøndene skal tena som andre i samfunnet.

Det er ikkje kvar dag Stortinget tek stilling til eit forslag om å jamstilla bønder og andre grupper økonomisk. Eg er sikker på at det er eit fleirtal på Stortinget som er einig med regjeringa i dette målet, og det er 50 år sidan sist Stortinget gjorde eit sånt opptrappingsvedtak.

Opptrappingsplanen, slik han ligg i meldinga, og dei endringane som Stortinget gjer i dag, vil danna grunnlaget for dei komande jordbruksoppgjera. I urolige tider, som me er inne i no, ser me kor viktig den norske jordbruksmodellen er – at jordbruket, bøndene og staten sit rundt det same bordet og forhandlar om rammevilkåra og korleis me best kan nå dei måla som er sette for jordbruket.

For dei som skal inn i næringa, satsa i næringa, er i næringa, er det viktig at me gjev føreseielege vilkår. Difor vil me ha ein forpliktande og tidfesta plan. Inntektsgapet skal tettast innan 2027. Etter at regjeringa la fram stortingsmeldinga, har det vore eit stort engasjement for å giera forbetringar. Arbeidarpartiet og Senterpartiet har valt å lytta til det, me har høyrte på folk, og difor har me lagt inn eit forslag om å redusera timetalet. Eg er glad for at det forslaget ligg an til å få fleirtal.

Det har vore viktig i denne prosessen at det me skal ta stilling til, er kva prinsipp me skal leggja til grunn framover. Så kom budsjettmemnda med sine tal, og dei vil jo oppdatera tala etter stortingsbehandlinga, men ut frå foreløpige tal kan det sjå ut til at den ambisjonen som me ønskjer å ha i dag, viss ein samanliknar med 2023, er at fram mot 2027 skal norske bønder få auka inntekta si med om lag 220 000 kr utover det andre grupper har. Det er ei betydeleg satsing på norsk matproduksjon.

Eg vil takka komiteen for at ein fekk gjennom saka, for det er svært viktig at denne meldinga vert behandla i dag, og at jordbruksoppgjøret går sin gang. Det er der ein forhandlar fram pengane.

Eg har òg lyst til å takka norske bønder for den jobben dei gjer kvar einaste dag. Me har tenkt å fortsetja samarbeidet med norske bønder – til beste for bøndene, men ikkje minst til beste for alle andre i Noreg, som et mat kvar einaste dag.

Presidenten [11:23:57]: Det blir replikkordskifte.

Lene Westgaard-Halle (H) [11:24:15]: Jeg noterer meg at det ikke var noen takk til Høyre i den takketa-len.

Jeg hadde egentlig tenkt å utfordre statsråden på hans refleksjoner knyttet til årets jordbruksforhandlinger – for akkurat nå ser det ut som om de er i ferd med å strande før de i hele tatt har begynt – men etter å ha blitt fortalt av Senterpartiets leder i komiteen at jeg åpenbart lider av en eller annen vrangforestilling eller lever i en villfarelse om at vi faktisk har forhandlet med regjeringspartiene, må jeg nesten spørre statsråden om det. Hvem var egentlig han skjeggete fyren med rogalandsdialekt som sa han var landbruksminister, som vi satt sammen med til langt på natt og forhandlet fram nesten ti punkter vi skulle stå sammen om? Var ikke det statsråden?

Statsråd Geir Pollestad [11:24:55]: Eg trur eg gav ein takk til komiteen for at ein fekk gjennom saka fort, og Høgre er ein del av næringskomiteen, så den takken var òg til Høgre.

Me ønskte å gjera forbetringar på timetalet. Den modellen som ligg på bordet no, er det fire punkt i som skal stemmast over i dag, og dei vil då få si avklaring. Det er viktig.

I komitébehandlinga har me støtta forslag frå Høgre som me har vore einige i, forslag frå Raudt som me har vore einige i, og forslag frå SV som me har vore einige i. Det som ligg i innstillinga, vil liggja i innstillinga. Det kjem til å få fleirtal, og det meiner eg er rett at det gjer, så den komitébehandlinga som har vore, har gjeve grunnlag for viktige fleirtal i denne saka.

Lene Westgaard-Halle (H) [11:25:52]: Det var et veldig langt svar for å unngå å bekrefte at vi faktisk har sittet og forhandlet. Jeg tror aldri jeg noen gang før har opplevd at man må få forhandlingspartneren til å bekrefte at man faktisk har forhandlet, men – til alle andre i salen – vi har nå altså det.

Mitt spørsmål nr. to er: Hvordan føles det å være en statsråd som først jobber i nesten to år med en stortingsmelding, forankrer den med regjeringspartneren sin, deretter forhandler fram et solid flertall for meldingen og sørger for at det blir skrevet komitéinnstilling, for så å bryte avtalen i siste minutt? Tenker statsråden at det legger et godt grunnlag for flere forlik eller samarbeid med opposisjonspartiene?

Statsråd Geir Pollestad [11:26:35]: La meg starta med å seia at eg vart landbruksminister 4. august i fjor, så påstanden om at eg har jobba med det i to år, fell litt på si eiga urimelegheit.

Dette handlar ikkje om Senterpartiet, Høgre, Framstegspartiet eller SV. Det handlar om den gjengen som

står ute der, dei som sit på galleriet, dei som skal produsera mat i framtida. Eg merka at då me hadde lagt fram planen, fekk eg mange gonger spørsmålet: Kvifor skal me ha høgare timetal i årsverk enn andre? Det syntest eg var vanskeleg å svara på, eg syntest dei hadde gode argument. Me valde å lytta til det og har lagt fram eit forslag i dag som gjer at timetalet vert redusert.

Representanten stilte tidlegare spørsmål om kva økonomiske konsekvensar det har. Jo, det vedtaket vil heva ambisjonsnivået med om lag 30 000 kr per årsverk. Det er det dette handlar om, ikkje kva eg føler eller kva representanten Westgaard-Halle måtte føla oppi dette.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [11:27:48]: Statsrådens kollega og leder i næringskomiteen, representanten Nordlund, ville ikke svare på spørsmål, så jeg vil stille to spørsmål til statsråden.

Meldingen er lagt fram med Senterpartiets primærpolitikk og har i stor grad hatt støtte for alle tiltak, med støtte fra Høyre. Nå har man endret primærstandpunktet angående timetallet. Dersom det som regjeringen har lagt fram, er så bra, hva er det de på Eidsvolls plass og de på galleriet har misforstått? Øren Heen var inne på at dette var veldig hurtig gjort, og det framstår jo som politisk kaos fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet når det gjelder hva det vil bli flertall for. Kan statsråden nevne hvilke punkter av romertallene de vil få flertall for? Kan-skje spesielt XII – vil det bli flertall for det i stortingsalen i dag?

Statsråd Geir Pollestad [11:28:48]: Eg meiner me har hatt ei komitébehandling der det har kome fram mange viktige forslag, og mange av dei får fleirtal i dag.

Når me skal gå frå å måla inntektsutvikling til inntektsnivå – det er ein prosess som har gått føre seg lenge om å leggja om det systemet – er det ei rekkje endringar som må på plass som er beskrivne i meldinga. Det er ueinigheit om fire av desse punkta. Dei vil verta avklarte under voteringa i dag. Høgre vil endra samanlikningsgruppa, og det er ein diskusjon om kapitalavkasting, normering og timetal. På timetal har me sagt at me har lytta og vel å setja det ned. Eg er glad for at det ligg an til å få fleirtal i dag.

Engasjementet i denne saka er eit uttrykk for at økonomien i jordbruket har vore for dårleg, at det er behov for å løfta han, og at ein har ei forventning om at det skjer endringar i Stortinget. Det ligg det an til å gjera.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:30:07]: No som Høgre og Venstre seier at dei ikkje kjem til å stemme for andre delar av talgrunnlaget, altså normering, det som handlar om kapital – der har det vore stor strid – betyr det at det finst motstridande forslag til vedtak her. Ein stor del av opposisjonen ønskjer ikkje 20 pst., som re-

gjeringa føreslår. Ein stor del av opposisjonen ønskjer ein heilt annan modell for kapital, altså å inkludere kapital på ein annan måte. Det blir det ikkje fleirtal for no, når dette blir stemt igjennom. Det einaste det subsidiært blir fleirtal for, er dei 1 750 timane som regjeringa har lagt på bordet. Da er spørsmålet mitt: Kva skjer da? Kan statsråden gi beskjed til budsjettnemnda om at dei skal leggje 20 pst. til grunn – at dei skal leggje opplegget til regjeringa til grunn når det gjeld kapital? Kva er det som skjer no?

Statsråd Geir Pollestad [11:31:12]: Det var viktig å få behandla denne saka no. Det er eg glad for at saksordføraren har bidratt til. Det er ei rekkje ting i meldinga som rører ved ulike delar av det å gå over til inntektsnivåmåling, altså måling av inntektsnivå.

Så er det alternative forslag om samanlikningsgruppe, normeringsfaktor, behandling av kapital og timetal. Me kjem til å leggja til grunn det som ligg i meldinga, justert for dei forslaga som får fleirtal i dag, i jordbruksforhandlingane i vår.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Geir Jørgensen (R) [11:32:11]: Norge trenger bonden – det er vi jo alle enige om. Men ser man opp på galleriet her, ser hva som skjer på utsiden, og ser hvordan den nasjonale debatten har gått de siste dagene, er det en annen situasjon: Det er bonden som trenger Norge. Det er det vi kan analysere ut av det.

Vi ser at regjeringen velger å gå til høyresiden for å gjøre opp landbrukspolitikken, i den viktigste saken som vi har her. Det er ganske interessant når vi vet at denne regjeringen både har kommet seg til makten og har en Hurdalsplattform på noe helt annet. Vi står altså fire partier klare til å sikre et solid og godt flertall som vil tilfredsstillende landbruket veldig godt, og som er ganske nær det vi har oppfattet kunne være politiske mål for denne regjeringen. Da er spørsmålet: Er dette en linje vi kommer til å se videre framover i flere saker – at man gjør opp et flertall, i hvert fall forsøker det, sammen med høyresiden?

Statsråd Geir Pollestad [11:33:18]: Arbeidarpartiet og Senterpartiet har lagt fram eit forslag som endrar timetalet, og som då kjem til erstatning for det som ligg på bordet. Så kjem me, som eg gjorde greie for i førre svar, til å ta omsyn til dei forslaga til endringar som får fleirtal i dag, når me skal forhandla om jordbruksavtalen. For oss har det vore viktig at me skal auka lønsemda i norsk matproduksjon. Denne regjeringa har ei satsing på landbruk som langt overgår Erna Solberg si regjering, men eg skal òg seia at satsinga langt overgår

den førre regjeringa me sat i, saman med Arbeidarpartiet og SV. Det er det som tel: at ein i dei neste tre jordbruksoppgjera får ein betydeleg auke i inntektene, for det er det jordbruket treng no. Me må heva lønsemda i å produsera mat, og då treng ein eit storting som stiller seg bak det og er tydeleg på målet om tetting av inntektsgapet innan 2027.

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:34:45]: Eg merkar meg at noko av det statsråden har vore mest entusiastisk for, etter å ha lagt fram ein ny modell for inntektsberekning, for det er første heilskapen i modellen og at alt ligg til rette for å sikre eit breitt, stort og stabilt fleirtal på tvers av blokkgrensene, som gjer det veldig føreseieleg for landbruket i mange år framover. Det var òg situasjonen fram til i dag tidleg. No er veldig mykje av dette i det blå, og det blir meir styring frå år til år. Eg berre konstaterer det.

Spørsmålet mitt er egentleg om noko anna, om noko av det som det er veldig positivt at vi har fått igjenom i komiteen i denne innstillinga. Det er at vi no skal få starta arbeidet med det som egentleg er ein ny matpolitikk – å gå frå å tenkje ein smal landbrukspolitik til ein brei matpolitikk, der folkehelse, klima og natur, landbruks- og matpolitikken blir sett i samanheng, etter modell av EUs «Farm to Fork» og andre gode internasjonale initiativ. Kor snart og korleis ser statsråden for seg å kunne starte det arbeidet når det vedtaket er gjort i dag?

Statsråd Geir Pollestad [11:35:52]: Berekraftige matsystem har me jobba mykje med i departementet. Eg ser i innstillinga at det vert gjort narr av at det ikkje her vert gjort vesentlege systemendringar. Men kvifor er det slik? Jo, det er fordi me har eit system som er fleksibelt, der me òg saman med jordbruket kan diskutera endringar i politikken, endring i retning. Når ein ser på det som skjer i Europa, er det nettopp fordi ein der har regjeringar som trer vedtak ned over hovudet på folk. Me skal no i gang med jordbruksforhandlingar, og då skal me sitja rundt same bordet som jordbruket og diskutera korleis me best utformar politikken vidare. Der vil òg det arbeidet me skal gjera knytt til berekraftige matsystem, vera veldig viktig.

Eg kan gjera representanten veldig trygg på at omgrepet «Farm to Fork» vil han ikkje finna i den stortingsmeldinga. Eg meiner det snarare er ei oppskrift på korleis ein ikkje skal gjera det, enn på korleis ein skal gjera det. Me skal gjera det på den norske måten, til beste for jordbruket og folk i Noreg.

Rasmus Hansson (MDG) [11:37:12]: Vi hører regjeringen og statsråden si utjevning, økt inntektsgrunnlag, tette inntektsgapet, stor satsing, forutsigbarhet osv., og det skal man altså gjøre med en ramme som ber bøndene

ne om å bli 20 pst. mer effektive, jobbe mer enn andre folk og ikke få avskrivninger, ikke minst på det aller viktigste produksjonsredskapet av alle, nemlig matjorden. Dette tror ikke bøndene på. De er ikke enig med statsråden i at dette vil gi dem en framtid som gjør at de kan fortelle barna sine at de skal bli bønder. De folkene som står der ute, er helt uenig. Kan statsråden benytte denne siste anledningen til å forklare folk på Eidsvolls plass hvorfor de skal være mye mer optimistiske og tro mye mer på denne inntektsmodellen enn de faktisk gjør?

Statsråd Geir Pollestad [11:38:13]: Det skal ein gjer-ra fordi me no har lagt opp ein plan, og alt tyder på at planen, når budsjettnemnda har teke omsyn til vedtaka i Stortinget, vil visa at me skal auka inntektene med om lag 220 000 kr samanlikna med situasjonen i 2023. Dei skal òg tru på det fordi regjeringa vil føra ein restriktiv rovdyrpolitikk. Dei skal tru på det fordi regjeringa er ein garantist for ikkje å innføra kjøtavgift. Dei skal tru på det fordi me i regjering vil samarbeida om miljøpolitikken. Det som gjer at me greier å ha eit landbruk i heile landet, er at me har ein inntektspolitikk – men dei andre delane av politikken må òg henga saman med dette. Den planen som me legg fram i dag, vil gje grunnlag for tre gode jordbruksoppgjær dei neste åra, slik at me greier å tetta inntektsgapet innan 2027.

Presidenten [11:39:07]: Replikordskiftet er omme. De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Rune Støstad (A) [11:39:28]: Som gudbrandsdøl og mangeårig ordfører i en landbrukskommune vet jeg hvor viktig gårdbrukeren og jordbruket er. Jordbruket er bærebjelken i lokalsamfunn over hele landet. Derfor er dette en svært viktig stortingsmelding og plan for både økt selvforsyning og matberedskap og økte inntekter for gårdbrukeren. Selvforsyningsplanen sier at vi skal ha 50 pst. selvforsyning innen 2030, og inntektsgapet skal tettes innen 2027.

Ingen skal være i tvil om at Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener alvor når vi sier at vi skal satse på landbruket. Det har vi vist fra første dag etter at våre partier inntok regjeringskontorene. De to siste årene har budsjettoverføringene over jordbruksavtalen økt med 54 pst., fra 17,5 mrd. kr til 27 mrd. kr. Det er en økning på 10 mrd. kr på to år. Denne uken fikk vi oppdaterte tall fra budsjettnemnden, og foreløpig ser det ut til at en gjennomsnittlig årsinntekt i jordbruket økes med 93 000 kr fra i fjor til i år.

Det mye historiske opptrappingsvedtaket i 1975 har med rette fått mye ros. Den gangen ble lønnen til en gårdbruker sammenlignet med industriarbeiderlønn. Nå hever vi ambisjonsnivået og sier at vi skal sammenligne

med en gjennomsnittlig lønn, altså på nivå med lærere og sykepleiere. Det grepet alene gir en økning på 9 pst.

Det er et stort engasjement rundt meldingen. Det er bra, og det er forståelig. Landet er helt avhengig av mer norskprodusert, trygg mat. Da må gårdbrukeren få bedre betalt. I dag legger vi grunnlaget for akkurat det. Denne stortingsmeldingen er langt mer ambisiøs enn opptrappingsplanen på 1970-tallet, både på selvforsyning og på opptrapping av inntekter.

Vi er glade for den brede støtten vi har fått i Stortinget for veldig mye i planen. Samtidig vet vi at det er flertall for å forsterke planen ytterligere, bl.a. ved å senke timetallet. I dag gjør vi et nytt forsøk på å få flertall for det.

Nå må vi sette gårdbrukerne i fokus. Alle gårdbrukere, dyktige gårdbrukere her ute, bryr seg ikke om prosess i Stortinget. De vil ha betalt for den jobben de gjør. Derfor håper jeg at alle partier stemmer for det de faktisk er for, slik at timetallet senkes til 1 750, som er på nivå med gruppen bygg- og tjenestenæring. Det vil være et godt signal å sende til norske matprodusenter.

Irene Ojala (PF) [11:42:37]: Jeg sitter ikke i næringskomiteen, så jeg har derfor vært nødt til å forholde meg til innstillingen og lange samtaler og nattarbeid med flokken min i nord. Jeg skal allikevel si litt om temaet, som er svært viktig.

Meld. St. 11 for 2023–2024 har to ulike temaer. Det ene er økt selvforsyningsgrad av jordbruksvarer, og det andre er opptrapping av inntektsmuligheter i landbruket. Bondeopprøret utenfor Stortinget viser at stortingsmeldingen av mange ikke oppfattes som troverdig for bøndene, og innstillingen og behandlingen har til tider vært kaotisk. Det er ikke bra, for dette dokumentet skal jo handle om framtidens landbruk og bøndenes livsvilkår framover i tid.

Begge temaer i meldingen er viktig i hele Norge, men særlig for landbruket i Finnmark. Kort vekstsesong gjør arktisk landbruk krevende, med mindre avlinger enn i sør. Allikevel har landbruket i Finnmark som mål å være en bærekraftig og framtidsrettet næring som skaper verdier av de ressursene vi faktisk har. Det handler om mål om selvforsyning og beredskap i en urolig tid og med en usikker framtid.

Landbruksjord i Finnmark har sin egen historie. I begynnelsen av 1900-tallet reiste den finske etnografen Samuli Paulaharju rundt i Finnmark. I boka «Kvenene – et folk ved ishavet» beskrev han hvordan finlendere og kvener som flyttet til ishavet, skulle lære seg å fiske på en himmelhvelving av hav, men for sikkerhets skyld tok med seg både spader, hakker og ploger fra Finland. Ryktene hadde fortalt at landet de kom til, var svært karrig, og skulle de ha noe jord, måtte de lage den selv. Paulaharju beskriver hvordan folk gikk i fjæra og samlet tare

som de strødde over seljebekost torvmyr. Det gjorde at algene fikk mosen og røttene til å råtne. Året etter kunne de trekke opp seljebuskene og lage ny jord.

De som kom til Finnmark og Nord-Norge, var hardtarbeidende folk som forsto nødvendigheten av selvforsyning og verdien av jord – det i kontrast til at mer og mer landbruksjord i dag over hele landet fylles opp med kjøpesentre med flate tak, nedskiltet med navn som Obs, JYSK, Jula, Europris, REMA og Rusta.

Hvorfor nevner jeg dette i dag – hvorfor er det viktig? Jo, meldingen vi behandler, tar også for seg ny jordvernstrategi, med et nytt og skjerpert mål hvor den årlige omdisponeringen av dyrket mark etter 2030 ikke skal overstige 2 000 dekar, dvs. et areal på i overkant av 330 fotballbaner årlig.

Landbruksjord rundt i hele Norge forteller om forfedrenes slit. Det forteller om generasjoners evne til å ivareta økologisk mangfold, bærekraft og matsikkerhet over tid.

Om disse jordene ligger brakk i 10–15 år, er det ingen katastrofe. Katastrofen er når vi legger dem under asfalt og bebyggelse. I respekt for naturen og de som før oss ryddet seg gårder, skulle vi egentlig hatt en nullvisjon på nedbygging av matjord, for Norge har nok av fjell, stein og knauser å bygge hus på.

Olve Grothe (H) [11:45:55]: Då regjeringa braut den inngåtte avtalen med Høgre og Venstre, falt heile avtalen i fisk. Fisk er også stikkord for mitt innlegg, men då på ein litt annan måte.

Sjølvforsyningsgraden ser på kor stor del av maten vi et i dag, målt i kaloriar, som er produsert i Noreg. Sjølvforsyningsgraden tek derimot ikkje omsyn til kosthaldsråd, kosthaldstrendar eller kor mykje mat som faktisk er tilgjengeleg i landet vårt.

Difor gjev ikkje sjølvforsyningsgraden etter Høgre sitt syn eit godt bilete av matberedskapen i Noreg. Han er heller ikkje eit godt målbilete på kva produksjon som bør styrkjast i Noreg i framtida.

I eit kriseperspektiv vil den potensielle sjølvforsyningsgraden, eller Noregs beredskapspotensial, vere meir relevant. Han vil kunne ta omsyn til at vi i kriser kan endre kosthaldet ved å ete meir sjømat, både villfisk og oppdrettsfisk. Når det gjeld det siste, oppdrettsfisk, vil vi i kriser òg kunne endre bruken av fôrvarer, m.a. ved å bruke meir norskprodusert fiskemjøl og fiskeolje.

Sjølvforsyningsgraden slik han er definert i meldinga, er difor ein lite eigna parameter for å kvantifisere mattryggleiken og beredskapen. Dette er òg dokumentert i ein rapport Menon har utarbeidd på oppdrag frå Nærings- og fiskeridepartementet, der temaet var den rolla og verdien norsk sjømat har for matvareberedskapen i Noreg.

Rapporten frå 2023 konkluderer med at fisk og sjømat kan dekkje ein svært stor del av matbehovet ved ei rekkje potensielle kriser. Til dømes vil det gjennomsnittlege produksjonspotensialet frå sjømat gjennom året svare til 76 pst. av energibehovet til befolkninga og ein dekningsgrad i Noreg på 110 pst.

Eit enkelt bilete illustrerer dette godt. Vi eksporterer over 40 millionar sjømatmåltid kvar dag.

Alt dette viser at det blir svært misvisande og mangelfullt å ikkje ta med den svært store norske sjømatproduksjonen i utrekningar om sjølvforsyning, mattryggleik og beredskap. Høgre og fleire andre parti har difor kome med forslag i saka om å rette opp denne uforstålege utelatinga av fisk og sjømat og forslag knytte til handelspolitiske interesser og tilknytte tema. Dessverre blir det ikkje fleirtal for desse forslaga i denne sal.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:48:41]: Først vil jeg takke saksordfører Torgeir Knag Fylkesnes fra SV for et innlegg som jeg er 100 pst. enig i.

Jordbrukets samfunnsoppdrag er matvareberedskap for oss som forbrukere. Målsettingen for jordbrukspolitikken blir nå klarlagt, og matvareberedskapen skal måles som sjølvforsyningsgraden av mat. Der er sjølsagt fisk ivaretatt. Norge har den laveste sjølvforsyningsgraden i Europa, med 40 pst. Regjeringa vil øke den til 50 pst. innen 2030. Det er meget bra, og jeg er stolt over at regjeringa foreslår og står på det.

Alle virkemidler i jordbruksavtalen må nå måles i forhold til om de virker for å støtte en sjølvforsyningsgradsøkning eller ikke. Et slikt mål vil kreve en enorm økning av planteproduksjon, som skal gi mat til folk og husdyr på norsk jord, om lag en milliard føreheter i økt produksjon per år. Det vil kreve en enorm avlinsøkning, en enorm bruk av større arealer, innmark og utmark. Norge vil kunne bli seende helt annerledes ut. Norge vil kunne bli et attraktivt land for folk å bosette seg i, rundt omkring i Norge, ikke minst i Nord-Norge, fordi det vil bli pent, det blir mindre kjerr, brennesle og bringebærkjerr. Vi snakker altså om noe fantastisk som vi her har mulighet til.

I dag er det bare 7 av 1 000 yrkesaktive personer i Norge som har kunnskap som de bruker til å produsere vårt daglige brød – 7 av 1 000. Forstår vi, forstår Stortinget hvor kritisk det virkelig er? Enhver kan prøve å produsere mat. Det er et fag som alt annet. Derfor trenger vi flere ungdommer. Jeg er så stolt av de ungdommene som er utenfor her, som sier at det nå trengs endring.

Vi trenger altså mer jord i hevd og flere folk i arbeid. Dette skal skje på en sånn måte at vi ikke får overproduksjon, for hvis vi får overproduksjon og overproduksjon er jordbrukets ansvar, vil det bli fallende priser og elendig økonomi. Jeg kan love dere at dette blir vanske-

lig. Dette er ikke greid ut på en god måte, og det er en enorm svakhet. Alle som kan litt jordbrukshistorie, vet hvor vanskelig dette er.

Jeg skal senere komme inn på inntektsspørsmålet. Her har regjeringa dessverre lagt opp til at en skal sammenligne vederlag til arbeid og egenkapital med lønn for andre grupper. Når det er to millioner i egenkapital per årsverk, må det sjølsagt bli grunnleggende feil.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [11:52:03]: Det er ei skjebnetid for landbruket i Noreg. Det trengst fleire og ikkje færre bønder, og skal unge velje landbruket, må talgrunnlaget stemme med verkelegheita. Stortinget må forstå og ta ansvar for ei styrkt matforsyning med ærlege tal, og no har mange i landbruket hatt raude tal.

Representanten Westgaard-Halle frå Høgre snakka om å forandre for å bevare. Ærleg talt – er det noko landbruksnæringa har gjort i alle år, er det nettopp å forandre seg, men dessverre så mykje at det nesten ikkje er folk og produsentmiljø igjen i næringa. I mange bygder er det no dei siste bøndene, dei som har forandra seg, som tel på knappane og står utanfor her. Mange stader er det i ferd med å rakne, slik at infrastrukturen rundt landbruksproduksjonen, med veterinær, logistikk og forsyningskjeder, rett og slett er trua.

Det er ikkje synd i bonden, landet treng arbeidskraft. Det som står på spel, er matsikkerheita til dei 99,3 pst. av befolkninga som er heilt avhengige av den maten landbruket produserer kvar einaste dag, og ambisjonane for auka sjølvforsyning.

Når talgrunnlaget er så viktig, er det fordi vi ikkje kan rekne med at bonden i framtida skal betale for å produsere maten samfunnet treng, med lønsinntekt frå anna arbeid. Ja, planteproduksjonen må opp, og potensialet for å produsere meir frukt og grønt er stort, men i store delar av landet er det graset som er den viktigaste planta. Fotosyntesen er også fundamentet for mjølka, kua og sauen.

Og timetalet? Når gjeldstyngde bønder må ta lønsarbeid for å få betalt låna sine og arbeider 3 000–4 000 timar årleg, gjer dei ikkje det fordi dei har lyst, men fordi inntekta frå dei 1 850 timane ein har hatt i landbruksproduksjonsårsverket, har vore for låg til å greie utgiftene og kostnadsveksten, som har vore heilt abnorm dei siste åra.

Landbruk har meir til felles med skiftarbeid. Husdyrbønder har vakt 24-7 og får ikkje overtidsbetalt for helge- og nattarbeid. Difor må timetalet i talmodellen ned og inntektsgapet tettast.

I åra som kjem, vil klimaendringane utfordre landbruksproduksjonen i verda. Globalt går millionvis av dekar ut av produksjon kvart år på grunn av varmare klima og forørkning. Krig og uro er ein risiko for forsy-

ningskjeder. Difor må kvart land ta meir ansvar for sin eigen matproduksjon. Difor er denne landbruksmeldinga så enormt viktig – at vi får lagt talgrunnlaget, lagt strategien som gjer at vi faktisk får det til å skje. Det er difor SV har stått så knallhardt på talgrunnlaget i forslag nr. 25, for det er det vi meiner er føresetnaden for at det vi vil, skal skje.

Marie Sneve Martinussen (R) [11:55:30]: Jeg synes det er synd at vi er der vi er i dag, fordi stortingsvalget i 2021 var et retningsvalg for Norge, og det var også et bondeopprørsvalg. Det var den våren bondeopprøret først startet, og mange av dem som skapte et nytt flertall her i stortingssalen, var med på det opprøret. Det trengtes etter åtte år med høyresidens landbrukspolitik, som vel kort fortalt handler om å ha mindre landbrukspolitik.

Jeg mener det har vært mulig for regjeringen å ta i bruk det store flertallet. Vi har også med oss Kristelig Folkeparti, så akkurat i denne saken er flertallet for å skape den nye kursen enda større.

For Rødts del har vi vært opptatt av å støtte det som er gode vedtak fra regjeringen. Vi har støttet tidfestingen i 2027 fordi vi mener at det isolert sett er veldig viktig for bøndene å få den beskjeden – at det ikke henger i luften, men at det skal skje innen 2027. Vi er også glad for at Rødt har fått satt avtrykk på selvforsyningsdelen i innstillingen med viktige forslag, som f.eks. å få testet ut et teigbasert tilskudd, som lenge har vært et populært krav fra bondestanden, og som nå skal testes ut, og ikke minst at alle virkemidlene i landbruket må måles opp mot det viktige målet om selvforsyning.

For at selvforsyningen skal øke, hjelper det ikke å sette mål i Stortinget – og for så vidt heller ikke å teste ut nye metoder. Man må ha en kvinne eller mann som ønsker å leve livet som bonde. Det kan ikke vi i Stortinget vedta at noen skal ha lyst til. Nå sier bøndene der ute veldig tydelig fra om at det handler om kroner og øre for dem, og derfor synes jeg det er synd at vi ikke har klart å få et mer helhetlig og bedre forslag for bøndene på bordet.

Forslag nr. 25, som står skrevet på plakatene til ungguttene utenfor, ligger på bordet. Det er fortsatt mulig å stemme for det. Det har fortsatt et potensielt flertall i stortingssalen, vil jeg si. Vi i Rødt er ikke opptatt av politisk spill, vi er opptatt av å kjempe for kroner og øre for bøndene, og derfor har min kollega Geir Jørgensen allerede varslet at Rødt subsidiært kommer til å støtte en reduksjon i timetallet. Det skulle bare mangle. Men det er faktisk også sånn at stortingsflertallet er suverent, og det er ikke for sent, mener jeg, å gå inn i resten av pakken og se om noe kan forbedres før kl. 14. I så fall er jeg på huset. Det er bare å ta kontakt, det står ikke på Rødt. Vi kom-

mer til å støtte forslagene til forbedringer, men for oss er kampen og bondeopprøret langt fra ferdig. Jeg må vel kanskje innrømme at litt uansett hva som skjer i dag, er det ikke ferdig da heller.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [11:58:22]: Reidar Almås fra Trøndelag er en av de mest erfarne forskerne vi har i dette landet på landbruk og distrikt. Han skriver:

«Eg trudde aldri eg skulle oppleva to opptrapningsvedtak i mi levetid.»

Almås er av dem som har fulgt med lengst på norsk jordbrukspolitik, så dette er en viktig dag for en av de viktigste næringene i Norge. Det er en viktig dag for oss i Stortinget, men først og fremst for alle innbyggere i landet vårt.

I det forrige opptrappingsvedtaket i Stortinget skulle inntektene til våre dyktige norske gårdbrukere sammenlignes med industriarbeidernes. Nå skal vi sammenligne med inntekt som ligger 9 pst. over det dagens industriarbeidere i Norge tjener. Almås skriver videre at den gang var det laget modellbruk som var 40 pst. mer effektive enn gjennomsnittsgårdene var. Nå skal vi halvere denne, som også er et ytterligere positivt steg for jordbruket, til 20 pst.

Skal vi ha trygghet for folk i Norge, må vi investere i forsvar, sykehus og mat, og nettopp derfor er dette tre områder som Arbeiderpartiet og Senterpartiet prioriterer høyest i regjering. I sin tale til næringslivet og industrien etter nyttår i fjor sa generalsekretær Jens Stoltenberg i NATO at butikk er også politikk. Med det mente Stoltenberg at vi må huske på at skal vi ha sikkerhet, må vi også sørge for at de grunnleggende varene og produktene er tilgjengelig for oss når vi trenger dem. Vi har sett hvor sårbar f.eks. Europa har vært ved å gjøre seg avhengig av russisk gass. Stoltenberg mente og understreket at vi ikke lenger kan tro at vi har tilgang på det viktigste hvis vi kun beror på en deregulert handel i verden. Derfor er det interessant å merke seg hva Fremskrittspartiet skriver i denne saken. De mener at det prinsipielt viktigste for landbruket er deregulering – altså det motsatte av det Stoltenberg ba oss tenke på i sin viktige tale. Det er slik at skal vi skape sikkerhet for innbyggerne våre, holder det ikke bare med kuler – vi må også ha mat.

Per Olav Tyldum (Sp) [12:01:31]: Meld. St. 11 for 2023–2024 omhandler to deler som Stortinget er bedt om å ta stilling til i dag. Den første delen omhandler selvforsyning og er relativt lite omtalt de siste dagene. Totalberedskapskommisjonen har slått fast at den nasjonale beredskapen må styrkes. Regjeringen legger derfor fram en plan for økt selvforsyning, som også er i tråd med Hurdalsplattformen.

Det er mange gode tiltak som er omtalt i innstillingen som jeg mener skal løfte oss inn mot målet, men det

viktigste er å gjøre det mer lønnsomt å produsere mat. Planen for opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket i del II i meldingen er derfor særdeles viktig hvis vi skal kunne lykkes.

Sist mandag fikk jeg høre historien fra Kari Helene, en ung bonde som for få år siden sto i et klassisk valg om å bli bonde. Hun hadde vokst opp i en stor familie med mange gårdsbruk i sin nærhet og ønsket å ta over gården etter sin farmor og farfar. Hun gikk i gang med ombygging fra båsfjøs til løsdrift med melkerobot og 400 tonn i melkekvote. Fjøset sto ferdig i juli 2022. Så steg kostnadene – plutselig og til himmels. Renten, som var beregnet til maks 5 pst., steg til 7,6 pst. Budskapet er tydelig. Kari Helene har nådd en tålegrense økonomisk og har vansker med å tro på at hun skal komme seg over kneika. Viljen er stor til å fortsette med å produsere mat i verdensklasse og ikke minst til å bidra til at landet skal ha nok og trygg mat.

Historien om Kari Helene er ikke unik. Vi er inne i en dyrtid. Det preger også bonden, på toppen av inntektsgapet. Det er virkeligheten og en situasjon Senterpartiet og regjeringen tar på største alvor. Ekstremt store jordbruksoppgjør, strømstøtte og investeringsstøtte understreker at Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering stiller opp for den norske bonden. Senterpartiet i regjering har hele veien vært opptatt av å gi bonden økte inntektsmuligheter, forutsigbare rammer og framtidstro. Derfor ønsker vi i dag å slå fast viktige pilarer. På 1970-tallet var normeringen satt til 40 pst. Grytten-utvalget foreslo 43 pst., vi ønsker å halvere til 20 pst. Vi løfter inntekten til 9 pst. høyere enn sammenligningsgruppen og vil redusere timetallet til 1 750 – fordi vi lytter til innspill fra næringen. Og vi vil tette inntektsgapet på tre år, for det handler om at hele Norge trenger bonden, trygghet og økt matproduksjon.

La meg bare minne om at det er i jordbruksoppgjørene tetting av gap skal skje.

Så tar jeg med meg Kari Helenes sterke og inderlige ønske om fortsatt å være bonde med mål om en dag å kunne overlevere gården til sitt barn.

Sivert Bjørnstad (FrP) [12:04:51]: La meg få begynne med å si at dette har vært en utrolig rotete prosess i form og innhold. Jeg har bare vært representant i ti-elleve år, men har aldri vært med på lignende i mine år her på huset. Mot et stort mindretall vedtok man det som i praksis var en hastebehandling, og som det nå viser seg var helt uforsvarlig. Som representanten Bjørlo var inne på, er det et uttrykk som sier at den som vet hvordan politikk og pølser lages, får aldri en god natts søvn igjen. Dessverre er dette et eksempel på nettopp det.

Siden meldingen ble lagt fram, har regjeringen gjort sitt ytterste for å få igjennom sin politikk, noe enhver re-

gjering skal og må gjøre. Det klarte de også, og ved avgivelse i næringskomiteen varslet Høyre og Venstre at de subsidiært ville stemme for mye av substansen. Et stort flertall på Stortinget sto bak regjeringens politikk, all regjeringens politikk, men etter dette begynte regjeringspartiene å argumentere mot sin egen politikk. Det måtte forhandles vidare. Jeg har stor forståelse for at en del faller av her. Hadde de ikke fått gjennom politikken de la fram i meldingen? Jo, men nå hadde de åpenbart fått en ny politikk – med de konsekvenser det ser ut til å få. Nå er det ingen som vet hva som får flertall her i dag. Det politiske håndverket står til stryk.

I likhet med andre har jeg sett hva Trøndelag Arbeiderparti har lagt ut på Facebook de siste dagene. Der har de en post som starter med at bøndene må få betalt for jobben de gjør. Så skriver de vakkert, flott og langt om den viktige jobben norske bønder gjør, noe det er helt umulig å være uenig i. Men så avslutter de med:

«Derfor vil vi skrote normeringskravet og ha timetallet i årsverksberegningen på 1 700 timer!

Er du enig med oss?

Bli medlem i Arbeiderpartiet!»

Arbeiderpartiet har aldri ment dette, i alle fall ikke så lenge de har sittet i regjering. I meldingen som Arbeiderpartiet i regjering la fram, er de for et normeringskrav, og de er for et timetall som er langt høyere enn 1 700. De kommer til å stemme for et normeringskrav i dag, og de kommer til å stemme for et timetall som er høyere enn 1 700.

Dette er å holde velgerne for narr. Jeg håper noen i Arbeiderpartiet har anstendighet til å gå opp på denne talerstolen og fortelle velgerne at det Arbeiderpartiet har lagt ut på Facebook, i beste fall er villedende markedsføring, i verste fall løgn. Er normeringskrav og timetall for bønder det absolutt viktigste i ditt valg av parti, er det siste partiet du bør stemme på, Arbeiderpartiet.

Ingrid Fiskaa (SV) [12:08:00]: I dag diskuterer me tal. Det er eigentleg ein tullete diskusjon og ei unødvendig avsporing. Regjeringa har sett seg sjølv i ein posisjon der me folkevalde må inn og få avklart korleis me skal berekna inntekter i jordbruket. Tala er viktige fordi målet er auka sjølvforsyning. Auka sjølvforsyning er det som eigentleg er viktig her.

Dei siste åra har vist oss kor viktig beredskap og matsikkerheit er. Noreg har blitt påverka av ekstremtørke, flaum, pandemi, krig, større ulikskap, energikrise og prisstiging. Noreg er blant landa med lågast sjølvforsyning.

Dagens jordbrukspolitiske kurs gjev låg sjølvforsyning og dårleg lønsemd og er basert på eit feilaktig talgrunnlag. Realiteten er at me er veldig sårbare. Me veit ikkje kva som står framfor oss, men me veit at mat må me ha.

Jordbrukspolitikken har eit avgjerande samfunnsoppdrag. Det handlar om mengda mat, måten maten blir produsert på, og kva slags ressursar han blir basert på. Sjølvforsyning er òg avgjerande for å nå andre mål med matproduksjonen. For folkehelse, klima, dyrevelferd, næringsutvikling, busetjing og mykje meir er det avgjerande at jordbrukspolitikken faktisk rår over ein størst mogleg del av matproduksjonen.

Verkemiddelet for auka sjølvforsyning er auka jordbruksinntekt, for bønder skal ikkje leva av klapp på skuldra frå folkevalde som snakkar om kor viktige dei er, eller av kjærleik. Dei skal leva av inntekt. Difor må auka sjølvforsyning og inntektsopptapping vera nært kopla saman. Innsatsen av arbeidstimar og kapital for å auka avlingar og areal skal gje auka inntekter. Auka sjølvforsyning må vera lønsamt for dei som skal gjera jobben.

Føresetnaden er korrekte tal – ærlege tal. For korleis skal me styra politikken sånn at inntektsauken gjev auka sjølvforsyning, viss tala som beskriv inntekter og samanhengar, verken er reelle eller truverdige? Misnøya med denne stortingsmeldinga viser tydeleg at regjeringa ikkje har ei korrekt verkelegheitsbeskriving av situasjonen i næringa.

Ferske tal viser på papiret at bøndene allereie er jamstilte inntektsmessig. Då treng me visst ingen opptrappingsplan. Kvifor demonstrerer bøndene og deira allierte utanfor på plenen då? Jo, fordi dei tala me bruker til å beskriva kvardagen deira, er feil. Dermed blir òg matberedskapsen svekt, og produksjonen blir sentralisert og lausriven frå det lokale ressursgrunnlaget, mens tala me styrer etter, viser noko anna. Det me treng i dag, er korrekte tal – ærlege tal.

Tor Inge Eidesen (Sp) [12:11:19]: Økt selvforsyning av norske jordbruks- og matvarer er ein viktig prioritering for Senterpartiet og regjeringa. Beredskap og matsikkerheit har over lang tid vært blant Senterpartiets hovedsatsingar. Vi har med mer eller mindre jevne mellomrom opplevd kriser der internasjonal matforsyning har vært satt under press. Det har til og med vært tilfeller der eksportland har innført eksportforbud.

Med krigen i Ukraina og tidvis store forstyrrelser i internasjonale forsyningslinjer har vel aldri matsikkerheit og fokuset på egen matproduksjon vært større.

Forutsetningene for jordbruksproduksjon i Norge har en del begrensninger. Jordbruksarealet utgjør bare 3 pst. av landets areal, og det er bare en mindre del av dette arealet som egner seg for kornproduksjon. Produksjonsfordeling mellom landsdelene, kanaliseringspolitikken, har vært viktig for å utnytte potensialet for størst mulig selvforsyning. Store deler av landet har begrenset mulighet for å produsere annet enn gress. Gresset er den viktigste ressursen for produksjon av melk,

storfekjøtt og sauekjøtt. Dette er også produkter der vi har høy selvforsyning.

Potensialet for å øke selvforsyningen er størst innenfor korn, frukt, grønnsaker og bær. Andelen av norsk matkorn varierer sterkt fra år til år og skyldes bl.a. ulike vekstforhold fra sesong til sesong. Kunnskapsutvikling, ny teknologi og god agronomi kan bidra til bedre og sikrere avlinger. God drenering og vedlikehold av jorda er helt avgjørende for å kunne utnytte potensialet for økt matproduksjon. Dette gjelder alle arealer. Denne strategien gir rom for at avtalepartene i de årlige jordbruksforhandlingene kan prioritere virkemidler som gjør det mulig for bonden å ta vare på og forbedre matjorda. Dette er helt avgjørende for økt selvforsyning.

Innstillingen fra næringskomiteen er preget av mange merknader og forslag som peker i litt ulike retninger. Jeg merker meg særlig at partiet Høyre sår tvil om de lange linjene i norsk handelspolitikk. Importvernet er et avgjørende virkemiddel for å nå målet om økt selvforsyning. Sammenlignet med f.eks. EU har Norge en svært liberal handelspolitikk. Vi har frihandel på mange flere områder enn det EU har. Selv innenfor jordbruk har Norge tollbeskyttelse på langt færre varer enn det EU har. Det skyldes bl.a. at det er en del matvarer vi rett og slett ikke kan produsere selv i Norge på grunn av vår geografiske beliggenhet. Likevel forsøker Høyres representanter å sette sjømatnæringen og jordbruksnæringen opp mot hverandre. Det er ingen grunn til å akseptere at Norge skal ofre tollbeskyttelsen for jordbruksvarer for å oppnå fordeler på andre områder.

I spørsmålet om å endre fra kronetoll til prosenttoll er det faktisk en rettighet Norge har i henhold til tidligere inngåtte handelsavtaler – et handlingsrom Senterpartiet og denne regjeringen har valgt å bruke.

Aleksander Øren Heen (Sp) [12:14:31]: Eg har først lyst til å takka alle som har møtt opp på bøen framfor Stortinget i dag, og på galleriet her, for å lytta til denne viktige debatten, som legg viktige rammevilkår for norsk landbruk i åra som kjem.

Gjennom fleire tiår har kravet frå landbruket vore jamstilling med andre grupper i løn, og det har vore opptrapping av sjølvforsyning basert på norske ressursar. For aller første gong legg ei regjering fram ein plan for auka sjølvforsyning, auka inntektsmoglegheit, tidfesta til 2027, og eit nytt berekningsgrunnlag for inntekt.

For oss i Senterpartiet har dette vore ei viktig sak. Ein kan nok seia at prosessen har vore rotete, men me har jobba og leita – leita etter fleirtal som gjorde at me kunna telja til 85 i denne salen – for å få til eit best mogleg vedtak i dag. Eg ser på oss i Senterpartiet som den politiske reiskapen for alle som har vore samla på bøen framfor Stortinget i dag, og som har sete på galleriet og følgt debatten.

Me har lytta til landbruket. Me fekk inn krav om opptrappingsplan i regjeringsplattforma. Me fekk inn føringar om auka inntekt og auka produksjon. Det resulterte i ei stortingsmelding som er til behandling no. Også etter at meldinga blei lagt fram, har me lytta. Det er lagt opp til 13 ulike vedtak som på ulikt vis endrar og forbedrar stortingsmeldinga gjennom komitébehandlinga. Etter at komitébehandlinga var ferdig, har me òg lytta til dei innspela som har kome, og har lagt fram ytterlegare eit forslag som endrar timetalet.

Det kanskje viktigaste av alt er at me kjem til å lytta framover òg, for det er nettopp i dei rundane med jordbruksforhandlingar me skal inn i no, der me set oss rundt same bord, pengane blir lagde på bordet og den reelle viljen til å levera ny politikk blir synleggjort. I dei føregåande rundane har me forhandla, me har lukkast med å koma til semje, men Stortinget har òg vist at det ikkje er alle parti som hadde stilt seg bak det som det hadde blitt semje om. Det skal ein òg ha med seg i desse diskusjonane.

Eg håpar me klarar å sjå ein god effekt av dei vedtaka Stortinget samlar seg om i dag. Eg er glad for at det er 13 vedtak som ser ut til å få fleirtal, og som gjer ein historisk opptrappingsplan betre – betre for oss i denne salen, betre for alle som et mat, men også betre for norsk landbruk, for det er sjølv sagt ambisjonen, og det har Senterpartiet tenkt å levera på.

Jenny Klinge (Sp) [12:17:41]: Hos forsikringsselskapa får vi kjøpt livsforsikring. Det er ei forsikring som like gjerne kunne hatt namnet «dødsforsikring». Ho trer i kraft når vi dør og gjeld for andre enn dei som betaler for forsikringa.

Matberedskap er derimot ei livsforsikring i ordets rette forstand. Ved å bruke pengar på å oppretthalde og styrkje nasjonal matproduksjon skal vi sikre oss mat og overleving i tider der importen bremsar eller stoppar opp.

Frustrasjonen i landbruket har naturleg nok bygd seg opp, for store delar av samfunnet har mangla forståing for kor viktig dette er, og næringa har utan tvil vore politisk forsømt i årevis. Koronakrisa og krigen i Ukraina har nok samtidig ført til at fleire forstår verdien av beredskap betre, også når det gjeld vårt daglege behov for mat.

Tidlegare har Senterpartiet hatt små moglegheit til å vinne fram med viktige delar av landbrukspolitikken vår, men i denne stortingsperioden har vi sete med ein såpass kraftig neve på rattet at det betyr noko for norsk landbruk. Fordi vi klarte å mobilisere veljarar på å snakke tydeleg om temaet beredskap og matberedskap ved førre stortingsval, er dei nylege jordbruksoppgjera og denne stortingsmeldinga svært mykje meir verdt for

næringa og for norsk matproduksjon enn dei elles ville ha vore.

Paradoksalt nok trur likevel somme at Senterpartiet er mindre truverdige i landbrukspolitikken enn slike parti som meiner at vi må ete mindre raudt kjøtt, og som vil ha betydeleg meir rovdyr. Somme trur òg vi er mindre truverdige enn parti som dessverre litt for ofte er opp-tekne av politisk spel, ikkje av faktiske resultat og framsteg.

Eg er glad i den norske bonden. Eg vaks sjølv opp med ein far som var bonde, og eg veit kor mykje omsorg og varme bøndene kan ha for husdyra sine midt oppi alle moglege oppgåver som også ventar. Eg veit at vi må gjere kvardagen leveleg for bonden viss vi som nasjon skal kunne overleve kriser.

Difor liker eg også at bøndene bruker stemmen sin både direkte overfor oss og i markeringar som den utanfor no. Det bidreg forhåpentlegvis til å setje landbrukspolitikken så kraftig på dagsordenen at vi som bryr oss om landbruket, får ein lettare jobb framover når vi vil oppnå noko for næringa.

Eg håpar landbruket kan sjå at vedtaket i dag inneber store moglegheiter for det etterlengta løftet dei treng og fortener no. Den faktiske testen står i framtidige jordbruksoppgjær, og då betyr det mykje kven som sit i regjering.

Som sagt er matberedskap ei livsforsikring i ordets rette forstand. Det er rett å styrkje satsinga på landbruk og på matberedskapen vår framover, ikkje berre for landbruket sin del, men for heile den norske befolkninga – og i tillegg i solidaritet med folk ute i verda.

Irene Ojala (PF) [12:20:44]: Opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket er stortingsmeldingens andre tema.

En bonde er, som nevnt tidligere, selvstendig næringsdrivende. Det betyr at bonden er sårbar særlig på steder der det er langt til landbruksverksteder og servicetilbud. Det er det f.eks. i Finnmark, der har vi ikke landbruksverksteder.

Bonden tar ofte ut liten lønn fordi pengene trengs i gården. Vi må derfor se på bonden med myke øyne. Det betyr at når de blir syke, får de lite i sykepengar, de får lav uføretrygd og ender svært ofte som minstepensjonister. Det er ikke så lurt i en tid hvor selvforsyningsgraden i Norge, som regnes som den laveste i verden, må økes. Lav inntjening fører til at bønder slutter over en lav sko, og spesielt merker vi det nord for Saltfjellet.

Vi lever i en urolig tid. Levende bygder over hele landet er faktisk en viktig del av nasjonal suverenitetshevdelse, og der er bonden viktig. For der det er gårder, der bor det folk. Denne stortingsmeldingen skulle absolutt fokusert mer på hvordan bonden skal kunne fornye drif-

ten slik at rekruttering til gården skal være enkelt. Da må bonden kunne levere gården videre til neste generasjon i god stand både økonomisk, bygningsmessig, med dyr i fjøsen og jord som er godt ivaretatt.

I meldingen er det kommet inn noe som jeg vil betegne som fantasifortjeneste til bonden. En bonde som tjener 400 000 kr i året, skal nå få påplussert 20 pst., eller 5 pst., som tillegg til lønnen fordi de bor på gården. Vil det da si at de som har hjemmekontor, også skal innlemmes i samme system etter hvert og få mindre i lønn fordi de enkelte dager jobber hjemmefra? Hva ville skjedd ved lønnsoppgjøret nå til våren om andre arbeidstakere i Norge skulle få luftpenger som aldri kom inn på konto?

En bonde sover i våningshuset, men har landbruksjorda spredt over hele bygda. De bruker timevis i transporttid på traktor mellom fjøs, silo og slåttemark. Før var bondegården en generasjonsbedrift, og flere generasjoner delte på driftsansvaret. I dag er bonden ofte alene om ansvaret for dyrene 24 timer i døgnet. Lønnsomheten er lav, ektefeller har egen jobb utenom gården, ungene utdanner seg bort fra landbruket, og bondeyrket oppleves av noen som arbeidskrevende og ofte svært ensomt.

Det har vært mye snakk om årsverk på gården. Men årsverk er et akademisk tall, eller som en bonde sa til meg i helgen: Det spiller ingen rolle om regjeringen setter timetallet på min gård til 1 700 eller 1 845 timer. Jeg klokker lett inn 2 500–3 000 timer i året. Regjeringa har akademisert landbruket og min arbeidstid med synsing, fusk og uredelighet. Det tilgir jeg dem aldri, sa han – en Senterparti-mann.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:23:45]: Det blei nemnt at dette var ein milepæl, og det kan vi jo seie. Det er ein milepæl på mange vis. Forslag nr. 25, som tar Hurdalsplattforma på ordet, blir vraka til fordel for ein avtale med Høgre, som no også er vraka. Det er ein milepæl. At eit rekordstort Senterparti i regjering fungerer som bremsekloss for opptrapping i jordbruket, trudde eg ikkje at eg skulle oppleve, men det skjer.

Vi er i den situasjonen at Høgre har trekt støtta til vesentlege sider ved det som har med talgrunnlaget å gjere. Det kjem til å bli vedtatt eit timetal på 1 750 gjen-nom subsidiær støtte. Det er ikkje støtte for regjeringa sitt forslag om 20 pst. normering. Det er ikkje støtte for regjeringa sitt forslag om å halde avkastning på jord ute av talgrunnlaget. Eg stilte spørsmål til statsråden om kva som skjer da. Svaret hans var at da gjeld meldinga. Det betyr at ein eigentleg ikkje trengte Høgre for å skaffe fleirtal for det. Uansett om det ikkje var fleirtal for det forslaget, ville meldinga gjelde.

Eg meiner det parlamentarisk er ganske problematisk at regjeringa legg til grunn noko som det ikkje finst eit fleirtal for på Stortinget, der ein har invitert Stortin-

get til aktivt å ta stilling til vesentlege prinsipp, og så er det ikkje fleirtal. Da kan ein ikkje leggje det til grunn. Da vil ein i så fall få store problem når den vidare prosessen skal gå inn i jordbruket. Når forhandlingane skal starte, kva autoritet skal ein da leggje til det talgrunnlaget som budsjettnemnda legg opp til? Det blir ein veldig vanskelig situasjon. Denne saka må lande. Det må dannast eit fleirtal for desse prinsippa.

Her er det eit potensielt fleirtal – i forslag nr. 25, som tar Hurdalsplattforma på ordet og set opp ambisjonsnivået dit det er nødvendig, for å overtyde bonden om å vere med på det store, nasjonale løftet som dette er. Det er vegen å gå viss ein skal få ro i dette spørsmålet.

Det er ikkje snakk om eit politisk spel. Dette er blodig alvor for matberedskapen i dette landet. Det er blodig alvor for dei som står utanfor her og demonstrerer. Eg vil også seie til alle dei som har møtt opp, at mobilisering fungerer, mobilisering flytter, og siste ord er ikkje sagt i denne saka. Her må det kome ei avgjerd i tida som kjem. Her må ein berre halde oppe trykket og vise at dette er noko som er viktig for Noreg, for bonden og for jordbruket.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [12:27:09]: Norsk matproduksjon og bonden er utrolig viktig for nasjonen. Lønnsomhet i drift og investeringer er de viktigste tiltakene for å øke selvforsyningen. En vesentlig økning i selvforsyningen er også avhengig av kosthold som kan produseres basert på norske arealressurser. Det krever at vi benytter tilgjengelig areal for energirike plantevekster til mat som kan produseres i Norge, samtidig som den høye selvforsyningen på husdyrprodukter opprettholdes.

Vi har en verden i endring som gjør bonden og norsk matproduksjon viktigere. Da må vi ha ærlige tall. Vi må ha korrekte tall på bordet dersom man ønsker å tette inntektsgapet og sørge for mer matproduksjon.

Totalberedskapskommissjonen peker på viktigheten av økt selvforsyning og på at norskprodusert mat er et sentralt punkt. Kommisjonen peker bl.a. på at kontinuerlig innenlands matproduksjon, ivaretagelse av produksjonsgrunnlaget og velfungerende internasjonale handelssystem er avgjørende faktorer i en beredskapsammenheng.

Politisk kaos, som vi ser med regjeringspartiernes håndtering av denne viktige meldingen, svekker norsk landbruk og norsk landbrukspolitikk. Regjeringens iver etter å politisk styre norsk landbruksproduksjon hindrer disse viktige målsettingene. Det virker for meg som at det er viktigere å ha en politisk hånd på rattet enn å la bonden få mer frihet til å kunne utvikle sin egen næring.

Jeg har spurt både representanten Nordlund og statsråden om de kan si hvordan de på galleriet og de på

Eidsvolls plass har misforstått dette som er så bra, som regjeringen har lagt fram, men jeg har ikke fått noe svar på det.

Regjeringen ønsker en ny regnemodell – en regneøvelse med nye faktorer i regnestykket for å pynte på historiefortellingen sin. Det vil ikke gi bøndene bedre rammebetingelser, det vil ikke gi bøndene økte inntekter. Det vil bare pynte på historiefortellingen, sånn Senterpartiet ønsker å ha den.

Alfred Jens Bjørlo (V) [12:30:24]: Statsråden var i replikkvekslinga med meg oppteken av sjølvforsyningsdelen av meldinga, og at når vi no skal utforme landbrukspolitikk for framtida, skal vi gjere det på ein norsk måte, vi skal ikkje sjå til dette forferdelege utlandet. Vi skal gjere det på den norske måten. Det er eg for så vidt einig i. Det merkelege er då kvifor regjeringspartia ikkje er meir entusiastiske etter å gjere det på den norske måten i utforminga av sjølvforsyning av mat og beredskapspolitikk for framtida.

Historisk sett er den norske måten å produsere mat i landbruket på variert produksjon over heile landet. Det at vi no er der vi er i dag, der distriktslandbruket har blitt endra veldig raskt til å bli ein omtrent reint grasbasert produksjon av berre kjøtt og mjølk, er ikkje noko som historisk alltid har vore slik. Det er eit ganske nytt fenomen. Dei siste 30 åra har det vore ei ganske vesentleg endring i bruk av jordbruksareal frå kva som er blitt brukt til ulike typar korn og grøntproduksjon til menneskefø, og over til gras til kjøtt og mjølk – også i Distrikts-Noreg. Når Venstre seier at vi vil vri meir over til planteproduksjon, er det fordi vi vil gjere det på den norske måten.

Ein annan norsk måte å drive matpolitikk på er å seie at sjømat og fisk er ein veldig vesentleg del av både kosthaldet vårt og produksjonen vår. Det er for meg ganske uforståeleg at regjeringspartia ikkje vil vere med på forslaget frå Venstre, Høgre, Miljøpartiet Dei Grøne og andre om at vi skal ha ein sjølvforsynings- og beredskapspolitikk der vi aktivt seier at sjømat og fisk er ein del av beredskapen vår. Det er vist veldig tydeleg i høyringsrunden vi har hatt om meldinga, at dette ikkje berre handlar om villfisk, men havbruksnæringa kan i ein krisesituasjon snu seg ganske raskt om, bruke norske fôrressursar, slik at sjømat og fisk kan vere ein reell del av den norske sjølvforsyninga.

Så er det eit punkt der vi heldigvis har fått regjeringspartia med, det er eg veldig glad for, og det er at vi no skal samarbeide tettare i Norden om sjølvforsyning og matproduksjon. Det er også historisk slik det har vore. Noreg har aldri vore ei øy, heller ikkje i krisetider. Berre spør Terje Vigen! Det at vi no skal samarbeide tettare med andre land og tenkje meir Norden i vår matpro-

duksjon, er bra. Det er viktig. Eg trur at den kursen som vi har peika ut frå Venstre, Høgre og Miljøpartiet Dei Grøne, om ei vridning til ein meir moderne, heilskapleg matpolitikk som òg spelar på lag med klima, miljø, natur og folkehelse, er den politikken som kjem til å vinne fram. Eg er glad for at vi iallfall eit lite stykke på veg har fått med oss regjeringspartia på det i denne innstillinga.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [12:33:38]: I dag skriver vi historie – ikke i tall, ikke i prosent, men for norsk mat og sikkerhet. For mye jord er ute av drift i Norge. For mange bønder har lagt ned driften. Vi trenger hver bidige åkerlapp og landbruksinteresserte person i dette annerledeslandet.

Norske bønder gjør en imponerende jobb, tidlig og sent, året rundt. Blod, svette og tårer legges ned hver dag for å produsere noe av verdens beste og reneste mat.

Vi tar våre karrige ressurser i bruk, med snaut 3 pst. dyrkbar jord, og skal forsyne befolkningen. Senterparti-Arbeiderparti-regjeringen prioriterer økt selvforsyning, fra nesten 40 pst. til oppimot 50 pst. i 2030. Det skal gi 20 pst. økt matproduksjon på norske ressurser. Da trengs det flere nye bønder og nye generasjoner til å drive.

Stortinget vedtar i dag en rekke solide grep som løfter verdsettingen av og posisjonen til norsk landbruk. Beredskapen, industrien, verdiskapingen og ikke minst tryggheten vår avhenger av bonden.

Nå er det en tydelig markering foran Stortinget. Det ble sagt at oppmøtet og engasjementet for næringen er en kjærlighetserklæring. Det er jeg enig i. Vi trenger at enda flere kjenner denne kjærligheten.

Det er en viktig bondearv å vite at du skal høste som du sår, og du skal skjøtte oppgavene dine sånn at du gir det videre til neste generasjon i minst like god stand som da du overtok. Bonden vet også at det tar tid før avlingen kommer, og før den betaler seg. Bønder investerer i gårdene sine for flere generasjoner. Det er håp og tro på framtiden som gjør at man står opp om morgenen eller er oppe enda en natt, f.eks. for å vente på lam, som mange gjør i disse dager.

Den beinharde innsatsen må lønne seg. Den må betale seg. I Norge er landbruket regulert, og vi har jordbruksoppgjør der landbruket og staten møtes til forhandlinger om pengene. En vesentlig del av bondens inntekt er midler over statsbudsjettet. Alle som mener noe om inntekten i landbruket, må styrke sine landbruksorganisasjoner for å øke inntekten. Et kontrollspørsmål som er fristende å løfte når man hører debatten i dag, er: Hva vil de andre partiene ha å komme med i et jordbruksoppgjør?

I dag blir en ny modell for inntektsberegning lagt til grunn. Tenk at det er første fornying siden 1993! Mye har

skjedde siden 1993. Nå er det på høy tid med et oppdatert tallgrunnlag og tetting av inntektsgap. Vi tidfester og viser ambisjonene for landbruket. Modellen er ikke perfekt, men det var så langt vi kom i dag. I 2027 skal inntekten igjen gjøres opp, om Stortinget har innfridd ambisjonene. Landbruksbevegelsen må stå på videre – lønnsomheten skal opp.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [12:36:54]: Norge som landbruksland er et mangfoldig land. Der jeg kommer fra, har de satt ting i jorda for lenge siden. Andre plasser er det både frost og snø fortsatt, og lammingen er ikke ferdig ennå eller har ikke begynt engang. Derfor er det ikke alle som kan bruke og dyrke korn, for det er det ikke mulig å gjøre. De må drive med sau og andre beitedyr – det er det det er forutsetninger for. Inntektsgrunnlaget mellom disse er ganske ulikt og forskjellig.

Det blir her i salen sammenliknet, og man sier at nå skal endelig bøndene få tjene noenlunde likt andre i samfunnet, og så bruker man fra denne talerstolen tall for sykepleiere og lærere. Nå er jeg tilfeldigvis sykepleier. En sykepleier i full stilling i turnus jobber ikke engang 1 700 timer i året i tredelt turnus. Og når de har jobbet de timene de skal jobbe i full stilling, får de full lønn i banken. Det som nå legges til grunn med dem vi sammenligner med, er at bøndene skal jobbe mer enn sykepleierne for å få samme lønn som dem – i tillegg får de pålagt 20 pst. flere timer for å få samme sum i banken som sykepleieren får i full stilling. De samme pengene skal dekke regningene som kommer i posten, og dekke investeringene som gjøres på gården. Derfor er vi så opptatt av både timetall, normering og ikke minst det man legger inn av både kapital, engasjement og tid i det å drifte en gård, som har ulikt grunnlag på ulike plasser i dette landet. Derfor hadde jeg virkelig drømt om at vi kunne blitt enige om å sette igjen noen stabbesteiner som gjorde at det var reelt, at man fikk likt med penger i banken, slik at man kunne betale regningene. Det er utrolig viktig for grunnlaget.

Det som nå skjer, er at utrolig mange vanskelige spørsmål blir overlatt til forhandlingene, og det legger ene og alene ansvaret på bøndene, Bondelaget og Bonde- og Småbrukarlaget for å få dette i havn. Jeg synes faktisk staten også skulle vært seg sitt ansvar bevisst ved å gi rett grunnlag. Derfor står forslag nr. 25 fortsatt som en mulighet.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:39:58]: Høsten 2021 ble det inngått en avtale mellom regjeringen og SV i budsjettet for 2022. I punkt 29 står det: «legge frem en forpliktende og tidfestet plan (...) for å tette inntektsgapet (...). Inntektsgapet skal tettes uavhengig av bruksstørrelse, produksjon og landsdel.» Det beskriver premissene både den indre og den ytre inntektsutjamningen.

Den indre inntektsutjamningen er helt avgjørende viktig. Det skal være en inntektsutjamning mellom heltdagsbruk og deltdagsbruk, mellom Nord-Norge og Sør-Norge, mellom melkeku, kylling og poteter. Det er helt avgjørende at vi har begge deler. Vi må få slutt på de politisk bestemte inntektsforskjellene som gir struktur- og rasjonaliseringspolitikken, som skaper avviklingsbruk hver eneste dag.

I Hurdalsplattformen står det: «Sikre riktig tallgrunnlag for jordbruksoppgjøret (...)» Regjeringens forslag betyr at en skal sammenligne vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk i jordbruket med lønn per årsverk for lønsmottakerne. Alle bør kunne forstå og ta inn over seg at dette ikke blir korrekt. Det blir ikke rett tallgrunnlag. Det er ikke ærlige tall.

Egenkapitalen per årsverk i jordbruket er om lag 2 mill. kr. Når vederlag til egenkapital ikke trekkes ut ved beregningen, blir jo inntektssammenligningen grunnleggende feil – grunnleggende feil. 3 pst. realrente gir anslagsvis 150 000 kr per årsverk. Egenkapitalen ble gitt vederlag før inntektssammenligningen fram til 1992. Da sa en altså at vederlag til arbeid per årsverk i jordbruket ble sammenlignet med lønn per årsverk for lønsmottakerne. Nå skal vi tilbake til jamstilling på nivå. Den realitet som jeg nå beskriver, kjenner vi som kan jordbrukspolitikken fra 1975. Faglige og politiske ledere greier ikke å forlede oss på dette punkt når vi skal måle gårdbrukernes inntekt på nivå og forkaste prinsippene om inntektsutvikling som er brukt siden 1992. Jeg kan ikke stemme for en inntektssammenligning på dette grunnlag, og når det gjelder det som foreligger av forslag, er forslag nr. 25 det som ligger nærmest det faglig korrekte grunnlaget.

Presidenten [12:43:08]: Presidenten gjør oppmerksom på at med det antall inntegnede talere som nå er på talerlisten, nærmer vi oss skjæringspunktet kl. 13 for å rekke å votere over denne saken i dag. Presidenten forsøker ikke å begrense debatten, men ber representantene tenke seg om før de tegner seg til ytterligere innlegg. Det vil sannsynligvis være en stor fordel at denne betente saken kommer til votering i plenum i dag, og da er altså tidspunktet rundt kl. 13 for siste taler for at vi skal få det med i voteringsgrunnlaget kl. 14.

Representanten Irene Ojala har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Irene Ojala (PF) [12:44:01]: Jeg benytter anledningen til å gi en liten stemmeforklaring.

Først, når det gjelder forslag nr. 6: Det er jo jordbruk vi i dag diskuterer. Hvis vi blander inn sjømat her, må vi heller se på selvforsyningen for hele Norge, og da må det være som en egen sak senere.

Når det gjelder forslag nr. 25, om normeringsfaktor på 5 pst., lurer jeg på om det også er luftpenger. Jeg har vært arbeidstaker og fagforeningsmedlem i nesten hele mitt yrkesaktive liv. Jeg har aldri akseptert å gå ned i lønn, eller at andre skal gjøre det samme. Derfor vil jeg også gi full lønn til ansatte på Stortinget.

Når det gjelder tilrådingens XI og XII, er det det vanskeligste for meg. I XI fastslås prinsippet om å tette inntektsgapet. Problemet er at regjeringen, hvis de ikke vinner valget i 2025, ikke hefter for dette utover 2025.

Bonden må ha en lønn og konto å leve av. Derfor mener jeg at vi er nødt til å sikre bondens framtid (presidenten klubber).

Får jeg ikke fullføre min stemmeforklaring?

Presidenten [12:45:10]: Taletiden din er ute, men vi kan gjøre et lite unntak.

Irene Ojala (PF) [12:45:14]: Det er veldig bra.

Når det gjelder del II av meldingen, vitner den, slik jeg ser det, om et hastverksarbeid. Tilrådingens XII handler om tallgrunnlaget for hvordan bondens inntekt skal beregnes, herunder årsverksberegning og normfaktor. Der ligger fantasiinntektene til bonden, som vi som sagt mener ikke er reelle.

Det betyr at Pasientfokus stemmer for XI, selv om jeg er sterkt i tvil, for regjeringen har lurt meg før i forbindelse med andre enigheter, og Pasientfokus stemmer mot XII – altså for XI og mot XII.

Statsråd Geir Pollestad [12:46:06]: Eg er glad for at debatten òg handlar om politikken og innhaldet i politikken, for det er jo dette som skal leggja grunnlaget for den inntektsopptrappinga og den satsinga på sjølvforsyning som ein skal gjera.

Eg vil òg leggja til grunn for det som gjeld sjølvforsyningdelen i meldinga, at me vil følgja opp dei vedtaka som Stortinget gjer, men eg føler meg som ansvarleg statsråd like forplikta til å følgja opp dei andre tiltaka om sjølvforsyning som ligg i meldinga.

Når det gjeld grunnlaget for vårens jordbruksforhandlingar, har det vore ei stor omlegging at ein går frå å måla inntektsutvikling til å måla inntektsnivå. Den fyrste bestillinga for å leggja om systemet gjekk i haust, i fellesskap, frå partane i jordbruksoppgjøret. Budsjett-nemnda har jobba med det. Så det vil leggja til grunn for vårens jordbruksoppgjøret.

Eg har ein liten kommentar til det som er sagt om prosessen i dette. Det har vore viktig å få landa denne saka før vårens jordbruksoppgjøret. Eg skulle ønskt at Stortinget hadde fått meir tid – at me hadde lagt fram meldinga tidlegare, sånn at Stortinget hadde fått meir tid enn ein har hatt. Men eg vil rosa komiteen for at dei

har forstått alvoret i dette og landa saka slik me har ho til behandling i dag.

Eg har sete nokre år på Stortinget, og eg kan seia at det ikkje er dei sakene som har hatt dei ryddigaste prosessane som i ettertid har vorte ståande igjen som dei viktigaste. Det er eit uttrykk for at dette er ei sak som betyr svært mykje for mange parti, og det er eg glad for, for matproduksjon er uendeleg viktig for eit land.

Eg føler at det me gjer i dag, er eit viktig vedtak. Eg vil oppfordra Stortinget til å støtta målet om å tetta inntektsgapet innan 2027. Alternativet er at Stortingets mål for 2017 om å redusera inntektsgapet vert ståande. Så her er det rom for forbedring.

I 1975 var det Berge Furre som tok ansvar og fekk på plass eit vedtak, i dag står stolen til Berge Furre ledig. Det er rom for å setja seg ved sida av Geir Jørgensen for dei som ønskjer å ta den stolen.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [12:49:25]: Det er svært gledelig å se at unge folk er med og følger debatten vår i Stortinget i dag, for det er i stor grad deres framtid saken handler om.

På samme måte som unge folk må få muligheten til å skaffe seg fiskekvoter eller bolig uten at prisen blir for høy, er det avgjørende at unge folk kan skaffe seg eller ta over gardar uten at prisen er for høy. Det sier seg egentlig selv, men det er en litt underbelyst del av denne viktige debatten vi har i dag. Som to av de fremste forsknings- og fagmiljøene i Norge på jordbruk, AgriAnalyse og Rurális, har påpekt, var Stortinget veldig klokt ved forrige opptrappingsvedtak og sa at hvis vi skal ha en økonomisk bedring for det å produsere mat, må «prisstigningen på jordbrukseiendommer begrenses».

Dette er viktig å forstå, for det er enkelte i denne debatten som har tatt til orde for at staten skal garantere for en automatisk avkastning på selve jordbrukseiendommen. Hvis Stortinget skulle ha vedtatt det i dag, ville det over tid ha ført til et oppadgående prispress også på eiendommer i landbruket og de naturressursene – altså det motsatte av det Arbeiderpartiet ønsker for framtiden til unge folk, bl.a. de som sitter her på galleriet.

Det er sosialdemokratisk tenkning at det er arbeid, det praktiske arbeidet med planter og dyr, som skal premieres og gi inntekt, ikke det at du tilfeldigvis er en stor grunneier i dag. Det er en vesensforskjell. Som vi skrev i vårt første partiprogram noensinne: Det er arbeid som er kilden til all rikdom og kultur. Sånn mener vi at det fortsatt skal være for unge folk som ønsker å legge ned den viktige innsatsen i jordbruket.

Derfor er jeg veldig glad for at vi får avklart det spørsmålet i dag. Vi må heller sørge for, som AgriAnalyse påpeker, å ta i bruk de naturressursene vi har i hele landet vårt, sørge for at det er framtidstro i å bruke mer av bei-

teressursene våre og legge en innsats i å produsere planter enda bedre og mer framtidsrettet enn i dag. Det er det som skal gi inntekt, ikke eiendomsbesittelse.

Presidenten [12:51:45]: Representanten Bengt Rune Strifeldt har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [12:52:02]: Senterpartiets landbruksnestor Per Olaf Lundteigen var her oppe og sa at det ikke er riktig tallgrunnlag, og at det ikke er ærlige tall. Vi er helt enig – hele del II bør sendes tilbake til regjeringen for så å komme tilbake til Stortinget med ærlige og korrekte tall. Jeg forventer at Lundteigen og flere i Senterpartiet og Arbeiderpartiet kan stemme for forslag nr. 26.

Når det gjelder det Nils Kristen Sandtrøen sier om unge folk på galleriet: Ja, de vurderer om det er en framtid i norsk landbruk. Med dagens vedtak fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet må jeg bare skuffe dem. De har et opprør på Eidsvolls plass mot Senterpartiet og Arbeiderpartiets forslag, og man bør lytte til ungdommen.

Så vil jeg inn med en liten stemmeforklaring. Forslag nr. 2 er allerede vedtatt i Stortinget våren 2022 – 31. mai 2022, vedtak 606 i Innst. 322 S for 2021–2022. Når det gjelder om det er nødvendig å votere over forslag nr. 2, at regjeringen følger opp det Stortinget tidligere har vedtatt: Dersom det ikke skjer, ønsker vi også å stemme for forslag nr. 2.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:53:37]: Det blir sagt at dersom ein stemmer for forslaget som handlar om å tette inntektsgapet innan 2027, lever ånda etter Berge Furre vidare. Spørsmålet er jo kva inntektsgap ein skal tette. Det er heile diskusjonen når det gjeld tallgrunnlag – kva inntektsgap. Der er det vel dokumentert at det regjeringa har lagt opp til, er å late som at inntektsgapet er mykje mindre. Så inviterer dei Stortinget til å vere med og seie at det skal ein tette, men vi er jo ueinige om heile grunnlaget. Grunnlaget for å tette inntektsgapet må vere bygd på truverdige tal. Truverdige tal er kanskje nøkkelordet. Om ein skal operere med ein opptrappingsplan som skal få bonden med på det store prosjektet, må dei tru på det talet, og det gjer dei ikkje i dag. Det har vi høyrte på støyen og larmen frå demonstrasjonane på utsida gjennom heile dagen.

Forslag nr. 25 inneheld både at ein skal tette inntektsgapet innan 2027, og prinsippa som gjer at det blir truverdige tal. Eg trur vi må vere så ærlege å seie at det er der diskusjonen står. Skal ein gå for det eine, eller skal ein gå for det andre?

Denne meldinga er bygd på to delar. Del I handlar om sjølvforsyning. Der er det masse bra politikk som SV støttar. Det handlar om å orientere jordbruket i mykje

større grad i retning av å utnytte naturressursane og arealressursane våre – at det skal danne utgangspunktet for matproduksjonen vår – og snu utviklinga, slik at vi ikkje gjer oss så avhengige av innsatsfaktorar frå utlandet. Vi må gjere oss mindre avhengige av kraftfôr og meir avhengige av grovfôr og beite – ta i bruk det landet vi har, rett og slett. Der er det ei veldig interessant utvikling i norsk politikk generelt – vi orienterer oss i den retninga.

Det som handlar om talgrunnlag, vil danne utgangspunktet for kor stor satsing dette skal bli, om ein faktisk får det til. Det er difor dette talgrunnlaget blir så sentralt, og det er difor striden står der. Vi kjem ikkje utanom å danne eit fleirtal i desse spørsmåla. Vi kan ikkje ha det gåande i budsjettmemnda inn i jordbruksoppgjær utan at det finst eit fleirtal rundt desse sentrale prinsippa. Det går berre ikkje an. Det handlar om å overtude bonden, men det handlar også om å ha legitimitet på Stortinget for vidare prosess. Eg ber regjeringa innstendig om å tenkje seg nøye om.

Eg har til slutt ei lita stemmeforklaring. Det er heilt riktig, som Strifeldt seier, at forslag nr. 2 allereie blei vedtatt i mai 2022. Forslag nr. 2 er vedtatt – i mai 2022. Etter samråd med forslagsstillarane vil eg føreslå at det forslaget blir sendt over til regjeringa, med ønske om fortgang. Det handlar om EMV, eigne merkevarer.

Presidenten [12:57:07]: Representanten Alfred Jens Bjørlo har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Alfred Jens Bjørlo (V) [12:57:18]: Eg har ei kort stemmeforklaring heilt på slutten av debatten. For det fyrste vil eg gje ros til statsråden for ei grei avklaring av korleis han vil handtere årets jordbruksforhandlingar og leggje til grunn det som ligg i stortingsmeldinga, bortsett frå punkt der Stortinget eksplisitt har gjort andre vedtak. Det synest eg er ein ryddig måte å gå fram på.

Venstre vil stå i dei vedtakspunkta og mindretalsforslaga vi er med på, men vil i tillegg gå inn i to punkt. Det eine er vedtakspunkt X, om å gå gjennom tilskotssystemet for å vurdere om overføringane til jordbruket fører til ei styrking av norsk sjølvforsyning. Det blei eg utfordra på av representanten Øren Heen. Han har heilt rett: Det punktet bør Venstre vere med på, og vi går inn i det.

Det andre er forslag nr. 26, frå Framstegspartiet, om at plan for opptrapping skal sendast tilbake til regjeringa. Det som no ser ut til å bli situasjonen, er at forslag til vedtak XII, om kva modell som skal leggjast til grunn, ikkje får fleirtal i salen, sjølv om vi sjølv sagt står for det vi gjer i innstillinga – vi driv ikkje og rotar rundt. Når det likevel ikkje får fleirtal, er det logisk for oss at vi også stemmer for forslag nr. 26, frå Framstegspartiet.

Willfred Nordlund (Sp) [12:58:45]: Jeg har en kort stemmeforklaring. Selv om en godt kunne tenkt seg å diskutere saken videre, har jeg tatt presidentens oppfordring om å gjøre det kort. Jeg er enig med både saksordføreren og for så vidt også representanten Bengt Rune Strifeldt, som sier at forslag nr. 2 i innstillingen er vedtatt tidligere. Vi har ingen motforestillinger mot at det oversendes, for å si det sånn.

Så er det en stemmeforklaring til XII: Når det nå ligger an til å få flertall, ser vi ikke noen hensikt med en endring i innholdet i seg selv, og vi står inne i innstillingen og kommer derfor av praktiske årsaker til å stemme imot. Men la meg understreke at det ikke kan tolkes som om vi har innvendinger mot de øvrige elementene i beregningen av inntektsmodellen.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [12:59:34]: Representanten Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:59:50]: Jeg er helt enig med statsråden, som sier at det er utrolig viktig med tiltak for å styrke sjølforsyninga. Det som da er aller viktigst, er å redusere overimporten av korn, slik at jordbrukets frontfag skal være lønnsomheten i å bruke norsk gras framfor importert korn.

Punkt 2: Vederlag til egenkapital må tas ut av sammenligningen med lønnsinntaker når vi sammenligner inntektsnivå. Slik var det fram til 1992. Det forsto Berge Furre i 1975. Det forstår SV og jeg i dag. Det prinsippet må realiseres før en måler jamstillingsinntekt – å sammenligne inntekt og egenkapital med lønn for lønnsinntakere blir grunnleggende feil.

Presidenten [13:00:54]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [13:00:58]

Redegjørelse av helse- og omsorgsministeren og justis- og beredskapsministeren om en samlet gjennomgang av myndighetens håndtering av koronapandemien (Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen, jf. Stortingets forretningsorden § 45)

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:01:22]: Jeg er glad for muligheten til å redegjøre for myndighetenes oppfølging av de tre NOU-ene fra koronakommisjonen og koronautvalget.

Koronapandemien har vært en svært alvorlig global helsekrise, og alle ble berørt.

Koronakommisjonens rapporter del 1 og 2 samt koronautvalgets vurdering er at norske myndigheter samlet sett håndterte covid-19-pandemien på en god måte. Norge kom godt ut på sentrale utfallskriterier sammenlignet med resten av Europa og verden. Koronakommisjonen og koronautvalget mener også at det var riktig å møte pandemien med tidlig respons og kraftfulle tiltak av hensyn til liv og helse, for å beskytte økonomien og for å unngå at helsetjenestene våre ble overbelastet.

God kommunikasjon i kriser er viktig, bl.a. for å støtte opp om befolkningens tillit og etterlevelse av tiltak. Koronautvalgets vurdering er at regjeringen i hovedsak lyktes godt i sin kommunikasjon, og at enkelte læringspunkter ble fulgt opp underveis.

Vurderingen er også at myndighetenes krisehåndtering i all hovedsak var basert på solide faglige råd. For å kunne utarbeide enda bedre kunnskapsgrunnlag i framtidig krisehåndtering anbefaler koronautvalget at myndighetene styrker systemet for data- og kunnskapsdeling.

Det er videre koronautvalgets oppfatning at myndighetenes evne til læring og forberedelser til pandemiens videre utvikling kunne vært bedre gjennom hele perioden.

Erfaringene fra koronapandemien viste oss svakheter i dagens kunnskapssystem, og vi trenger bedre beredskap for håndtering av kunnskapsbehov når en krise inntreffer. Både lokale og nasjonale myndigheter opplevde, særlig i starten av pandemien, mangel på data og systemer for deling av data og analyser. Det er derfor etablert en interdepartemental kjernegruppe for bedre kunnskapssystemer i kriser. Kjernegruppen skal bidra til at norske myndigheter har raskest mulig pålitelig kunnskap til støtte for beslutninger i framtidige kriser.

Jeg har også gjort endringer i sentral helseforvaltning og samlet de nasjonale helseregistrene i Folkehelseinstituttet. Dermed styrker vi instituttet som kunnskapsetat, vi effektiviserer måten registrene samhandler på, og legger til rette for bedre utnyttelse av registrene for samfunnet i det daglige og ikke minst under kriser.

Pandemien innebar ikke bare risiko for den fysiske helsen, men førte også til betydelige psykososiale konsekvenser for befolkningen. Pandemien og de inngripende smitteverntiltakene rammet også skjevt, og enkelte grupper måtte bære en uforholdsmessig stor byrde. Vi må erkjenne at vi ikke nådde egne mål om å beskytte sårbare grupper tilstrekkelig. Strenge smitteverntiltak i bl.a. barnehager, skoler og på fritidsarenaer førte til ekstra belastninger for barn og unge. Erfaringene fra pandemien og kunnskapen vi har fått om både effekter av tiltak for å hindre smitte og ikke minst de psykososiale konsekvensene, gjør at vi ved neste pandemi må vurdere tiltak som berører barn og unge annerledes.

Tilsvarende opplevde mange eldre isolasjon i én eller flere perioder under koronapandemien. Også her må vi vurdere tiltak annerledes ved neste pandemi.

Regjeringens opptrappingsplan for psykisk helse ble lagt fram i juni 2023. Her foreslås det en forpliktende opptrapping for psykisk helsearbeid de neste ti årene, med bl.a. etablering av kunnskapsbaserte lavterskeltilbud for psykisk helse i alle kommuner. Det er nødvendig med en opptrappingsplan, bl.a. fordi vi dessverre ser en utvikling der barn, unge og unge voksne rapporterer om en økning i psykiske plager. Vi må anta at utviklingen de siste årene også kan kobles til pandemien.

Ifølge FN så man en økning globalt i alle former for vold mot barn og kvinner da pandemien brøt ut, og særlig vold i nære relasjoner. Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner ble lagt fram i desember 2023. Det framgår av planen at regjeringen vil inkludere arbeidet mot vold i nære relasjoner i beredskapsplaner, handlingsplaner og kommunikasjonsplaner i krisesituasjoner. Regjeringen vil også arbeide for at informasjon om hjelpetjenester når bredt ut til befolkningen.

I folkehelsemeldingen, som ble lagt fram for Stortinget i mai 2023, bygger flere av tiltakene på erfaringer fra pandemihåndteringen. Blant annet gjelder det arbeidet med å tydeliggjøre kommuneoverlegens funksjon. Kommunene må ha tilstrekkelig kapasitet til både å ivareta løpende samfunnsmedisinske oppgaver og håndtere større helsekriser, slik som utbrudd av smittsomme sykdommer og miljøhendelser. En veileder for kommuneoverlegens funksjon er et godt virkemiddel for tydeliggjøring av oppgaver og funksjoner. Jeg har gitt Helse- og omsorgsdepartementet et oppdrag med å utarbeide en slik veileder. I meldingen varsles det også at regjeringen vil komme tilbake med forslag til enkelte endringer i folkehelseloven.

Pandemien har gitt oss lærdommer, og vår håndtering har hatt vidtrekkende konsekvenser for samfunnet. I tillegg har pandemien synliggjort utfordringer knyttet til tilgang på personell, kompetanse og innsatsfaktorer som legemidler, medisinsk utstyr og smittevernutstyr samt styring, samhandling og organisering.

Koronakommisjonen og koronautvalget peker på en rekke forbedringspunkter innen helseberedskap som særlig gjelder grad av forberedthet, sårbarheter i nasjonale og internasjonale systemer og behov for gjennomgang av smittevernloven og helseberedskapsloven.

Covid-19-pandemien har vist at Norge i hovedsak har robuste og gode helsetjenester og gode systemer for å beskytte befolkningens helse. Samtidig har pandemien og andre beredskapshendelser de siste årene synliggjort et behov for å gjøre en samlet vurdering av helseberedskapen. Det er også en rekke utviklingstrekk i trus-

sel- og risikobildet de siste årene som har aktualisert behovet for en samlet gjennomgang av helseberedskapen.

I stortingsmeldingen om en motstandsdyktig helseberedskap, som ble lagt fram i november 2023, presenterte derfor regjeringen den politiske og strategiske retningen for norsk helseberedskap. Meldingen er den første stortingsmeldingen om helseberedskap, og den inneholder tre hoveddeler: et styrket system for helseberedskapen, en motstandsdyktig helseberedskap og risiko- og sårbarhetsområder som vil følges opp særskilt.

Vi har en god helseberedskap i Norge. Det betyr ikke at vi skal lene oss tilbake og si oss fornøyd. Pandemi og krig i Europa viser at verden endrer seg raskt, og at hendelser utenfor Norge kan få store konsekvenser også for oss og for helsen vår. Digitale trusler, utrygg vannforsyning, atomhendelser, pandemier og brudd i forsyningslinjer kan true både liv og helse. Helseberedskapen må gis økt prioritet framover. God helseberedskap er også viktig for befolkningens tillit. Høy tillit i samfunnet styrker beredskapen.

Vår aller største ressurs i helseberedskapsarbeidet er de over 430 000 fagfolkene som jobber i vår felles helse-tjeneste. Vi har også en god forvaltning og kunnskaps-systemer til å overvåke, analysere, gi råd og iverksette effektive tiltak for å beskytte liv og helse. Fagfolkene våre har over tid vist både evne og vilje til å mobilisere for å verne befolkningens liv og helse i kriser og i katastrofer. Over hele landet, døgnet rundt, gir de oss trygghet og helsehjelp etter behov.

Norge skal ha en motstandsdyktig helseberedskap i hele landet. Norske kommuner kan krisehåndtering. Under pandemien viste kommunene en enestående innsats for å beskytte sine innbyggers liv og helse. Derfor er jeg opptatt av at kommuneperspektivet må løftes gjennomgående i helseberedskapen. Det er avgjørende med samarbeid mellom nivåene i tjenesten, ikke minst i de akuttmedisinske tjenestene. Regjeringen har startet arbeidet med en stortingsmelding om akuttmedisinske tjenester, hvor samhandling mellom aktørene for å skape en sammenhengende og enhetlig akuttmedisinsk kjede er sentralt.

Regjeringen styrker helseberedskapen og tar nødvendige grep, slik at vi er best mulig rustet til å møte framtidige kriser. Jeg vil trekke fram fire hovedgrep fra helseberedskapsmeldingen, som jeg la fram i høst:

For det første endrer og styrker vi måten vi jobber med helseberedskap på. Gjennom en ny helseberedskapsmodell tydeliggjør regjeringen roller og ansvar og legger til rette for at riktige beslutninger tas på riktig nivå. Gjennom systematisk arbeid med risiko og sårbarheter, felles scenarioer og integrert planverk samt øvelser skal helsesektoren være best mulig forberedt til å møte hendelser i hele krisespekteret. Det nye helsebered-

skapsrådet samler de mest sentrale lederne fra helsesektoren og ledes av Helse- og omsorgsdepartementet.

For det andre legger vi til rette for å øke helsetjenestens evne til omstilling og fleksibilitet. Det krever prioritering, oversikt over personellressurser og om-disponering og mobilisering av ressurser. For å lykkes i kriser er det viktig å øve i det daglige. Det er i hverdagen vi legger grunnlaget for god helseberedskap, og det forventes at helsetjenesten har planer for om-disponering av personell og at de øver på dette. Jeg har gitt Helsedirektoratet i oppdrag å utrede hvordan vi kan få bedre oversikt over reservepersonell, f.eks. helsepersonell som er pensjonert eller som jobber i andre sektorer. UH-sektoren har allerede god oversikt over studenter innen medisiner og helsefag.

For det tredje styrker vi samvirket på tvers av sektorer og samarbeidet med frivillig sektor og næringslivet. Næringsliv, frivillige organisasjoner, lokalsamfunn og enkeltpersoner er viktige bidragsyttere til en motstandsdyktig helseberedskap. Det handler om å utnytte samfunnets totale ressurser på en god måte. Sammen er vi sterke.

For det fjerde styrker regjeringen det internasjonale samarbeidet om helseberedskap. Pandemien viste veldig godt hvor sårbart Norge er alene. For å gjøre Norge bedre rustet til å møte framtidige kriser jobber regjeringen for full norsk deltakelse i EUs styrkede helseberedskapssamarbeid – på så like vilkår som EUs medlemsland som mulig. Regjeringen mener det ikke finnes et annet ansvarlig alternativ for Norge enn å knytte seg til EUs styrkede helseberedskap.

I EUs helseberedskapssamarbeid ligger et nyopprettet Health Emergency Preparedness and Response Authority, HERA, økt samarbeid om alvorlige grensekryssende helsetrusler samt styrkede og utvidede mandater til EUs smittevernbyrå, ECDC, og EUs legemiddelbyrå, EMA. Vi ønsker en avtale med EU som sikrer deltakelse i europeisk helsesamarbeid. Særlig viktig er det å sikre tilgang til medisinske mottiltak, både i og utenfor kriser.

Regjeringen jobber for en så god avtale som mulig. Jeg er opptatt av framdrift, men samtidig forberedt på tidkrevende forhandlinger. Vi er kjent med at Kommissjonen nå er i prosess for å skaffe seg mandat for konkrete forhandlinger med Norge. Jeg opplever at vi hittil har hatt god dialog med EU-siden og sentrale EU-land. Så skal Norge fortsette å være en konstruktiv partner innen helseberedskapsfeltet. Medevac-samarbeidet for pasienter fra Ukraina er et eksempel på dette, hvor Norge stiller med felles ressurser for å frakte skadde og sårede ut fra Ukraina gjennom Polen til behandling i sykehus i hele Europa.

La meg bruke noe mer tid på internasjonalt samarbeid. Pandemien viste oss at verden trenger tydelig glo-

bal ledelse, god kunnskap og forutsigbart samarbeid i krise. En sterk og uavhengig Verdens helseorganisasjon er navet i håndtering av globale helsekriser. Norge er nominert som kandidat til WHO's globale styre i 2024. En plass i styret gir oss muligheter til å videreføre Norges sterke engasjement og lederskap for multilateralt samarbeid innen helse. Norge tar et særlig ansvar for å bidra til bærekraftig finansiering av WHO, noe som også vil styrke beredskapen.

Vi bidrar også til å støtte WHO for å styrke kunnskapen om hvilke samfunnsmessige smitteverntiltak som kan være mest effektive og målrettede i møte med framtidige utbrudd av smittsomme sykdommer. Dette er kunnskap som er avgjørende for å bekjempe utbrudd raskt, med minst mulig negative konsekvenser for samfunnet.

Gjennom WHO pågår det også forhandlinger om en revisjon av det eksisterende regelverket for internasjonale sykdomsutbrudd, og om en ny pandemiavtale. Norge deltar i disse forhandlingene med to hovedmål. For det første må landene bli bedre på å forebygge pandemier. For det andre ønsker vi en mer rettferdig fordeling av vaksiner og legemidler i framtidige pandemier. Forhandlingene er veldig krevende. Norge er en brobygger, og vi er en aktiv bidragsyter for å finne kompromiser.

Regjeringen har som mål at Norge skal ha en intensivberedskap som takler naturlige variasjoner, slik at sykehusene raskt kan skalere opp kapasiteten under større kriser. Intensivplasser er ressurskrevende, og behovet for intensivplasser vil variere. Derfor er det viktig med fleksibilitet, slik at kapasiteten til enhver tid kan tilpasse seg det reelle behovet.

Koronakommisjonen har anbefalt at grunnkapasiteten økes noe, og at det utdannes flere intensivsykepleiere for å styrke kapasiteten i ordinær drift og for å styrke beredskapen.

De regionale helseforetakene har fått i oppdrag av meg å øke intensivkapasiteten og styrke intensivberedskapen. Under pandemien var det usikkerhet rundt hvor mange plasser vi hadde totalt, fordi sykehusene talte intensivplassene på ulike måter. Nå har vi fått på plass en felles definisjon. For å følge med på utviklingen skal helseregionene årlig rapportere den totale overvåknings- og intensivkapasiteten ved ordinær drift og beredskapskapasitet. Helseregionen har også laget planer for økning av kapasiteten på kort sikt og lengre sikt.

For å drifte intensivsenger må vi ha intensivsykepleiere. Vi har økt antall utdanningsstillinger i sykehusene og antall utdanningsplasser ved utdanningsinstitusjonene. Det tar tid å utdanne intensivsykepleiere, men denne regjeringen har satt i gang en økning av utdanningskapasitet, som vil ha effekt over lang tid. I tillegg foregår kompe-

tansehevende tiltak og nye opplæringstilbud som sørger for at flere sykehusansatte kan bidra på intensivavdelingene. Vi har i Nasjonal helse- og samhandlingsplan, som nå ligger til behandling i Stortinget, varslet en omlegging av sykehusfinansieringen som bl.a. vil styrke sykehusenes mulighet til å prioritere beredskap.

Jeg har også gått gjennom organiseringen av den sentrale helseforvaltningen og redegjorde i revidert nasjonalbudsjett for 2023 for endringer i organisering, roller og ansvarsområder. Disse endringene trådte i kraft 1. januar i år. Blant annet har Statens legemiddelverk skiftet navn til Direktoratet for medisinske produkter, og de har fått et utvidet ansvar for forsyningssikkerhet av legemidler og medisinsk utstyr som et tiltak for en god beredskap. Som ledd i forsyningssikkerheten er det også opprettet nasjonalt beredskapslager for smittevernutstyr og legemidler.

Regjeringen har som nevnt lagt fram Nasjonal helse- og samhandlingsplan, hvor løsninger for å styrke vår felles helsetjeneste samles. En sterk offentlig helsetjeneste er en forutsetning for at samfunnet skal være forberedt på framtidige pandemier og andre kriser. Samarbeid mellom kommuner og sykehus er en sentral del av Nasjonal helse- og samhandlingsplan. Jeg vil her også trekke fram de grepene vi har tatt for å sikre at fastlegeordningen vår forblir den viktige grunnmuren i vår felles helsetjeneste.

Som varslet bl.a. i helseberedskapsmeldingen har regjeringen igangsatt en revisjon av regelverket knyttet til helseberedskap og smittevern. Dette omfatter primært helseberedskapsloven og smittevernloven, men det omfatter også relevante bestemmelser i annet lovverk som også blir vurdert.

Regelverksrevisjonen vil følge opp vurderinger og forslag fra koronakommisjonen og koronautvalget og vil også se på vurderinger og forslag fra forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen. Enkelte av forslagene fra helseberedskapsmeldingen vil også bli fulgt opp her.

Pandemien har vist oss betydningen av et regelverk som har hjemler for å kunne iverksette nødvendige tiltak for å beskytte befolkningen. Hovedinntrykket her er at vi i all hovedsak har et regelverk som fungerer godt, men at det er behov for en helhetlig gjennomgang, og at det bør foretas endringer og klargjøringer innenfor enkelte punkter.

Smittevernarbeidet skal fortsatt som hovedregel skje i kommunene, og kommune og stat skal videreføres som de to sentrale nivåene i smittevernarbeidet.

Vi ønsker å videreføre et regelverk som kan vare over tid og brukes på det vide spekteret av helsekriser og beredskapshendelser som kan oppstå. Samtidig må prinsippet om å ikke innføre mer inngripende tiltak

enn strengt nødvendig komme tydelig til uttrykk i regelverket. Samfunnsmessige konsekvenser og hensynet til barns beste må også inngå ved vurderinger av smitteverntiltak. Det vil være viktig med klare hjemler med tydelige vilkår for de mest inngripende smitteverntiltakene, og at disse også regulerer inkludering av Stortinget.

Krise- og beredskapsregelverk bør diskuteres på en åpen og opplyst måte. Det vil være en styrke med mest mulig tverrpolitisk enighet om denne typen regelverk. Dette er viktig for å sikre tillit til regelverket og tillit til myndighetenes bruk av regelverket. Blant annet av den grunn har jeg i møte med de parlamentariske lederne, eller dem som de parlamentariske lederne valgte å sende, 9. april redegjort for det pågående revisjonsarbeidet, hvilke overordnede føringer som ligger til grunn for arbeidet, og hvilke problemstillinger som vi særlig vil vurdere.

Det tas sikte på å sende ut høringsnotat med forslag til ny smittevernlov og ny helseberedskapslov høsten 2024. Det blir fra en annen statsråd enn meg.

Statsråd Emilie Mehl [13:24:44]: Jeg vil starte med å takke for denne anledningen til å redegjøre for oppfølgingen av de tre NOU-ene fra koronakommisjonen og koronautvalget. Mens helseministeren la vekt på oppfølgingen av de helsemessige sidene av pandemien, vil jeg fokusere på forhold knyttet til krisehåndtering og kriseledelse generelt.

Covid-19-pandemien er den mest alvorlige krisen i Norge siden annen verdenskrig. Krisen fikk konsekvenser for hele samfunnet – private og offentlige virksomheter, lokalsamfunn, frivillige organisasjoner og den enkelte borger. Både den forrige og nåværende regjering fattet et stort antall beslutninger om tiltak for å motvirke smittespredning og sykdom.

Pandemien, og håndteringen av den, viste både våre styrker og våre svakheter. «Pandemi» var av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap identifisert som et scenario som kunne få svært alvorlige konsekvenser. Dette viser bare hvor viktig beredskap er – god beredskap for både det tenkelige og det utenkelige. Derfor var noe av det første Senterpartiet og Arbeiderpartiet gjorde da vi kom i regjering, å sette ned en totalberedskapskommisjon. Formålet var nettopp å se de totale beredskapsressursene våre i sammenheng – og hva som er viktigst at vi som samfunn beskytter oss mot framover.

Det er viktig at vi bruker erfaringene fra pandemien og de tre evalueringene av myndighetenes håndtering vi nå har. Det gjør oss bedre i stand til i fellesskap å håndtere den neste store krisen.

Regjeringen har jobbet systematisk med oppfølgingen av de tre NOU-ene om myndighetenes pandemi-håndtering. Ansvar for oppfølging ligger hos flere departement, men det største ansvaret er hos Helse- og

omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Regjeringen vil bl.a. komme inn på flere av læringspunktene i en egen stortingsmelding om totalberedskap som vi vil fremme i år. Her vil funn og anbefalinger fra utvalgene som har sett på pandemihåndteringen, i tillegg til totalberedskapskommisjonen og forsvarskommisjonen, bli behandlet.

Jeg har merket meg at totalberedskapskommisjonen peker på flere av de samme punktene som koronautredningene, bl.a. om videreutvikling av sentral krisehåndtering, viktigheten av god tverrsektoriell koordinering og spørsmålet om hvorvidt sentrale aktører har de fullmaktene de trenger for å kunne håndtere kriser best mulig.

Dagens utfordringsbilde legger et ekstra lag av alvorlighet over dette arbeidet. Vi befinner oss i en alvorlig sikkerhetspolitisk situasjon. Samtidig skal vi ha god beredskap mot andre alvorlige hendelser, enten det er naturhendelser som flom og skred, ulykker eller handlinger av personer eller grupperinger som ønsker å skade oss. Arbeidet med sikkerhet og beredskap må derfor prioriteres høyt.

Koronautvalget understreker betydningen av et godt planleggingsgrunnlag for at beredskapsaktører skal kunne planlegge for beredskap og krisehåndtering. Jeg deler utvalgets vurdering. Det er av stor betydning at beredskapsarbeidet i ulike sektorer rettes mot den typen hendelser vi som samfunn mener bør prioriteres høyest. Derfor jobber regjeringen nå med å tydeliggjøre det felles planleggingsgrunnlaget for sivil side, både ved at Forsvarets forventninger til de sivile departementene blir tydeligere kommunisert, og ved at vi på sivil side strammer inn hvilke scenarioer det skal planlegges for, og hvordan de skal følges opp.

Et annet moment som er trukket fram i alle de tre evalueringene, er at pandemien traff hele samfunnet. Det var en tverrsektoriell hendelse. Regjeringen mener vi bør legge til grunn at alle større hendelser vil treffe flere sektorer, og tiltak i én sektor kan få konsekvenser i en annen.

Under pandemien så vi f.eks. at stengingen av skoler fikk konsekvenser for barn og unges mentale helse. Behovet for tverrsektoriell koordinering og kriseledelse vil derfor være stort. Dette stiller krav til den sentrale evnen til krisehåndtering.

Under pandemien var Justis- og beredskapsdepartementet lederdepartement. Det betyr at departementet hadde ansvar for koordinering av all krisehåndtering som ikke berørte selve den helsemessige siden av pandemien. Det hadde Helse- og omsorgsdepartementet ansvar for. Justis- og beredskapsdepartementet er fast lederdepartement på sivil side, med mindre annet er bestemt. Siden hendelser som krever koordinering, spen-

ner svært vidt, er det åpnet for at andre departement kan innta en slik rolle under en spesiell hendelse. Men Justis- og beredskapsdepartementet fyller altså naturlig den viktige funksjonen som lederdepartement.

Totalberedskapskommisjonen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet bør være lederdepartement i alle kriser. Dette vil derfor også være tema i meldingen om totalberedskap. Totalberedskapskommisjonen understreker viktigheten av Justisdepartementet som lederdepartement ved at Justisdepartementet må ha, og har, kunnskap om og erfaring med krisehåndtering.

Koronautvalget pekte på viktigheten av et best mulig situasjonsbilde og beslutningsgrunnlag. Dette krever innsamling og sammenstilling av informasjon fra ulike sektorer. Under pandemien og i tilknytning til krigen i Ukraina har regjeringen jobbet systematisk med å videreutvikle denne evnen. Dette arbeidet fortsetter, og vi vil nå bl.a. etablere en tydeligere struktur for hvordan informasjon skal innhentes fra sektorene og sammenstilles slik at krisehåndteringen baseres på et best mulig kunnskapsgrunnlag. Justis- og beredskapsdepartementet spiller en helt sentral rolle i kraft av det samordningsansvaret departementet har for beredskap på sivil side.

Koronautvalget understreker også viktigheten av at myndighetene har evne til å innsamle og prosessere store mengder data, slik at krisehåndtering er mest mulig kunnskapsbasert og kan tilpasses utviklingen i hendelsen. Som helse- og omsorgsministeren poengterte, har regjeringen igangsatt prosjektet Kunnskap i kriser nettopp for å sikre mest mulig kunnskapsbasert krisehåndtering.

En annen sentral lærdom fra pandemien er betydningen av god samhandling med private virksomheter. Vi så f.eks. hvordan privateide hotell, brukt som karantenehotell, var svært viktige for håndtering av risikoen for importsmitte. Vi så også at god dialog med næringslivet var viktig for å kunne innføre tiltak og etablere støtteordninger der smitteverntiltakene hadde særlig negativ effekt for kommersielle virksomheter, f.eks. som følge av begrenset tilgang på nødvendig utenlandsk arbeidskraft. Regjeringen vil styrke og formalisere samhandlingen med private, både under kriser og i en normalsituasjon. Detaljene vil vi komme tilbake til i den kommende stortingsmeldingen om totalberedskap.

Under koronapandemien ble det iverksatt flere tiltak for å begrense importsmitte. Dette omfattet bl.a. innreiserestriksjoner for utlendinger, innreisekarantene, innreiseregistrering og krav om testing. Det ble også gjeninnført midlertidig indre grensekontroll. Tiltakene har blitt kritisert for å være krevende å ha oversikt over, for å være inngripende og for at effekten på smittespredning ikke sto i forhold til ulempene.

Regjeringen mener det er viktig å kunne ha god kontroll på grensene ved alvorlige hendelser, slik som i en pandemi, samtidig som tiltak må tilpasses den situasjonen tiltakene er rettet mot, og ikke være mer inngripende enn nødvendig. Derfor jobber regjeringen med å utvikle regelverket knyttet til innreisetiltak med tanke på framtidige pandemier.

Effektiv krisehåndtering kan tilsi at visse virksomheter under visse forutsetninger bør ha særskilte fullmakter til å fatte visse typer beslutninger. Under pandemien hadde f.eks. statsforvalterne fullmakt til å pålegge kommunene etablering av karantenehotell. Regjeringen vil derfor nå foreta en grundig vurdering av behovet for særskilte fullmakter knyttet til beredskapsarbeid og krisehåndtering.

Jeg vil avslutte med det jeg sa innledningsvis: Pandemien traff hele samfunnet. Det vil også framtidige kriser kunne gjøre. Jobben med sikkerhet og beredskap omfatter derfor hele samfunnet. Det krever bidrag fra offentlige og private aktører, frivillige, lokalsamfunn og den enkelte borger. Regjeringens videre arbeid i lys av bl.a. lærdommene fra pandemien og totalberedskapskommisjonens rapport har derfor et bredt perspektiv, som er viktig for å sikre en best mulig totalberedskap.

Presidenten [13:33:31]: Presidenten vil etter Stortingets forretningsorden § 45 opna for ein kommentarunde, avgrensa til eitt innlegg på inntil 5 minutt til kvar partigruppe og avsluttande innlegg frå medlemene av regjeringa.

Truls Vasvik (A) [13:34:03]: Jeg må innrømme at i det store og hele kom Norge godt ut av pandemien, og det handlet egentlig om to ting:

1. Myndighetene på alle nivåer, både regjering, kommuner, helsetjeneste og fagfolk, tok kloke grep, og de klarte å lære og forbedre responsen underveis i krisen.
2. På flere avgjørende tidspunkter hadde Norge flaks. Vi kan ikke bygge beredskapen vår på flaks. Derfor er jeg glad for at både denne regjeringen og også forrige regjering har tatt tak i det.

Norge kom bedre ut av koronapandemien enn mange andre land. Det viser både de to rapportene fra koronakommisjonen og utredningen fra koronautvalget. Konklusjonene viser at krisen og tiltakene ble formidlet til befolkningen på en god måte. Det var de faglige rådene som var grunnlaget for myndighetenes håndtering. Samtidig er det ikke til å legge skjul på at det var utfordrende at de faglige rådene etter hvert begynte å sprike.

Derfor er vi i Arbeiderpartiet tilfreds med at regjeringen og helseministeren har gjort endringer i sentral helseforvaltning. På den måten har vi styrket FHI som

kunnskapsetat. Vi samler og forbedrer måter å jobbe med de nasjonale helseregistrene på. På den måten kan vi ha mer og bedre kunnskap, både i det daglige og under kriser.

Selv om vi i stor grad lyktes i å hindre at folk i sårbare grupper ble alvorlig syke og døde, og vi klarte å sikre at helsetjenesten ikke kollapset, var det flere ting vi ikke lyktes med.

Vi så at barn og unge måtte bære en for stor byr, med nedstengte skoler og fritidstilbud. Vi så at eldre ble isolert, og for mange ble sittende i ensomhet. Det må vi lære av. Det kan vi ikke la skje en gang til, og det har helseministeren redegjort for på en god måte.

Noe annet som ble ekstra tydelig for oss alle, er hvor viktig helsepersonell og de som jobber i velferdsyrker, er for oss som storsamfunn. Vi har visst det før, men det ble i enda større grad synlig under pandemien. Vi må sikre at vi har nok ansatte med rett kompetanse. Vi er sårbare om vi belager oss på innleie, vikarer og en bemanning som ikke er robust nok. Derfor må vi bl.a. jobbe videre med å sikre enda flere faste, hele stillinger, som gjør at de fagfolkene vi har, ønsker å holde seg i vår felles helsetjeneste.

Pandemien viste oss at helseberedskapen må styrkes, og det har regjeringen tatt på alvor. Vi har i denne sal behandlet den aller første helseberedskapsmeldingen. Bare det i seg selv er ganske fantastisk. Det er bra og helt nødvendig at vi har fått økt fokus på det.

Vi må samarbeide tettere med andre land, og derfor skal Norge bli en integrert del av EUs styrkede helseberedskapssamarbeid. Det er avgjørende, og det finnes ingen andre ansvarlige alternativer for Norge.

Vi skal gjøre helsetjenesten i stand til raskt å kunne omstille seg i kriser. Det krever mer og bedre trening i rolige tider og økt grunnkapasitet innenfor intensivberedskapen.

NOU-ene viser også at vi trenger en videreutvikling av sentral krisehåndtering, bedre tverrsektoriell koordinering og å sikre nødvendige fullmakter for sentrale aktører når krisen rammer.

Pandemien traff hele samfunnet bredt, og framover må vi planlegge for at alle større hendelser nettopp vil treffe bredt og på tvers. Krisehåndtering vil kreve at det iverksettes tiltak i flere sektorer samtidig, og da må vi ha i bakhodet at tiltak i én sektor kan få konsekvenser vi ikke har tenkt på, i en annen sektor. Det gjaldt både ved skolestenging og ved nedstenging av fritidsaktiviteter. Vi ser nå at dette har gått ut over barn og unges mentale helse i en grad som ikke var meningen, som nok ikke var tiltenkt, men som ble resultatet.

Behovet for tverrsektoriell koordinering og kriseledelse vil derfor være stort. Dette stiller krav til den sentrale evnen til krisehåndtering, og her er regjeringen alle-

rede i gang med å ta tak i anbefalingene, bl.a. gjennom å opprette et helseberedskapsråd og en rekke andre tiltak.

Under koronapandemien ble det iverksatt flere tiltak for å begrense importsmitte. Dette omfattet bl.a. innreiserestriksjoner for utenlandske borgere, innreisekarantene, innreiseregistrering og krav om testing. Justisministeren har redegjort for det, og for de utfordringene det førte til, på en god måte.

Jeg er glad for at regjeringen nå jobber med å utvikle regelverket knyttet til innreisetiltak med tanke på framtidige pandemier og helsekriser. Er det noe vi har lært, er det at det er lurt å være i forkant.

Til slutt: Norge kom godt ut av pandemien, og det gjorde vi fordi vi jevnt over tok gode beslutninger, men også hadde flaks. Vårt mål er at ved neste helsekrise skal det også gå bra – også hvis vi ikke har like mye flaks i framtiden.

Erlend Svoldal Bøe (H) [13:39:03]: Takk til statsrådene for redegjørelsene.

Koronapandemien satte Norge på den største prøven vi har opplevd siden annen verdenskrig, og utfordret tryggheten for mange av oss. Mennesker ble atskilt fra hverandre, og en ubønnhørlig stillhet traff samfunnet vårt på en vanskelig måte for mange. I pandemiens første fase sto vi overfor utfordringer vi aldri hadde møtt før, og uten virksomme vaksiner sto vi lenge maktesløs mot en svært alvorlig og farlig smitte som spredte seg hurtig og over landegrensene.

I den tredje rapporten fra koronautvalget slås det tydelig fast at det var riktig å møte pandemien med tidlig respons og kraftfulle tiltak, av hensyn til liv og helse og for å unngå at helsetjenesten ble overbelastet. Koronautvalget slo også fast at helse- og omsorgstjenesten var i stand til å håndtere koronapandemien på en god måte. I den første koronakommisjonens vurdering ble det slått fast at myndighetenes håndtering av covid-19-pandemien samlet sett var god.

Vi klarte å omstille oss, og i en krevende situasjon ble det tatt beslutninger som var avgjørende for hvordan krisen utviklet seg videre. Vi vet at andre land, som valgte andre strategier og i større grad slapp smitten løs, har hatt betydelig større utfordringer og enda større etterslep i helsetjenesten enn vi har hatt i Norge.

Beslutningene om å handle raskt og være åpen på at det ville være nødvendig å korrigere underveis, viste seg å være riktig. Norsk økonomi klarte seg også bra sammenlignet med andre land. Vi kom ut av koronapandemien med en høyere sysselsettingsgrad enn da vi gikk inn i den.

Barn og unge var tydelig prioritert i pandemien. Heldigvis har de fleste klart seg bra, men mange har hatt, og har fortsatt, store utfordringer. Kunnskapsgrunnla-

get om barn og unges utfordringer etter pandemien er fortsatt mangelfullt. For eksempel vet vi lite om hvilken betydning tiltakene hadde for barn og unge, og hvilken betydning selve pandemien hadde, uavhengig av tiltakene.

Det er store endringer i skoleresultatene også i land som hadde mindre inngripende tiltak enn Norge, og selv i Norge er bildet variert. Vi ser dessverre utfordringer og ettervirkninger for barn og unges psykiske helse også der tiltakene ikke var så inngripende som de f.eks. var i Oslo. Bildet er variert, og vi trenger mer kunnskap om dette til senere håndtering av store kriser.

Høyre foreslo bl.a. våren 2022 en plan og en stor bevilgning for å ta igjen læring i skolen, men ble dessverre stemt ned av flertallet i denne sal.

Selv om pandemien har skapt dype sår for mange mennesker, er Norge blant landene i Europa som hadde lavest dødelighet og lavest tiltaksbyrde, og som ble rammet minst økonomisk. Helt fra starten av pandemien har vi som samfunn og myndighetene også vært tydelig på at i en så stor krise er det viktig at vi lærer av krisen. Gjennom tre evalueringer – to nedsatt av forrige regjering og den siste av nåværende regjering – er myndighetenes håndtering av pandemien grundig evaluert.

Stortinget har nylig behandlet en stortingsmelding for å sikre Norge en motstandsdyktig helseberedskap. Den første helseberedskapsmeldingen ble det tatt initiativ til av Solberg-regjeringen. Til grunn for den meldingen lå koronakommisjonens rapporter samt utredningene fra totalberedskapskommisjonen og forsvarskommisjonen, som alle har gitt viktige læringspunkt.

Pandemien viste oss tydelig hvor avgjørende viktig det er at Norge har et sterkt europeisk og internasjonalt samarbeid. EØS-avtalen og vårt nære forhold til EU bidro til at Norge fikk tilgang på smittevernutstyr og vaksiner, men det var på ingen måte tilstrekkelig. Basert på Solberg-regjeringens tydelige initiativ i 2017, om etablering av det internasjonale vaksinesamarbeidet CEPI og arbeid for å finansiere felles vaksineutvikling, så andre land det som rimelig at vi også fikk tilgang på vaksiner. I tillegg var det en betydelig innsats fra både politikere og embetsverk som sikret norsk tilgang. Vi bør ta inn over oss at EUs medlemsland faktisk delte sine vaksiner med oss, også på et tidspunkt da de ikke hadde nok til sin egen befolkning. Derfor er det viktig at Norge knytter seg tettere til EU, bl.a. ved å bli med i HERA, som er EUs helseberedskapssamarbeid. Høyre er opptatt av at vi får framgang i det arbeidet.

Det er viktig at vi har en motstandsdyktig helsetjeneste på alle nivå, og det er ikke et spørsmål om, men når neste helsekrise kommer. Da må vi sørge for at vi også er forberedt på å håndtere den på en like god måte som vi gjorde med koronapandemien.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [13:44:18]: Takk til justisministeren og helse- og omsorgsministeren for utgreiingane.

Den 12. mars 2020 hadde eg ei ekstravakt hos heimesjukepleia. Eg hadde ein dårleg pasient på lista mi som eg etter ei stund fekk sendt til sjukehuset. Pasienten hadde ikkje symptom på korona, men kva visste vel me då? Då ambulansen kom, såg det ut som om ambulansesarbeidarane hadde landa på månen. Det var surrealistisk. Det var ein travel morgon og formiddag, og det var vanskeleg å få med seg kva som skjedde rundt meg. Då eg kom tilbake til lunsj, fekk me informasjon om at landet var stengt ned, og om korleis vegen vidare i heimesjukepleia kom til å bli. Leiinga hadde allereie då begynt å sjå på kva pasientar som kunne klara seg i lengre periodar utan hjelp – nok ein gong surrealistisk.

Som sagt var dette ei ekstravakt. Til vanleg jobbar eg med kreftpasientar i tillegg til å vera student. I løpet av våren 2020 var folk redde. Alvorleg sjuke kreftpasientar torde ikkje å ta kontakt med avdelinga i frykt for å bli smitta og for ikkje å belasta helsevesenet. Eg og kollegane mine var livredde – livredde for å bli smitta på jobb, livredde for å bli smitta utanfor jobb for så å dra smitten inn på avdelinga. Me gjekk lenge og var livredde for å forårsaka skade og i verste fall død hos dei alvorleg sjuke pasientane me var sette til å vareta.

Det var mange som måtte ta ei uforholdsmessig stor byrde gjennom pandemien. Eg budde åleine gjennom store delar av pandemien, men eg kunne gå på jobb og møta folk. Det var det mange som ikkje kunne. Barn var altfor lenge heime frå skulen. Våre eldre blei isolerte, og kanskje det var mot deira vilje. Mine egne besteforeldre kjente i alle fall på ein enorm frustrasjon.

Innleiingsvis snakka eg om korleis pandemien blei opplevd. Me må læra av pandemien. Me kan ikkje leggja han bak oss og tru at livet går vidare, for det gjer det ikkje. Mange sit framleis med både fysiske og psykiske skadar etter desse åra. Eg er bekymra for våre yngste, barna og ungdomane våre.

Smittevernlova og helseberedskapslova skal gjennomgåast, men me veit ikkje kva den neste krise blir. Me veit ikkje kva som møter oss i framtida. Difor må me vera budde, mykje meir budde enn Noreg var sist. Inngripande tiltak må vera forholdsmessige og ikkje meir inngripande enn nødvendig. Regjeringa er godt i gang med å følgja opp anbefalingane. Det blei sett ned ein kommisjon som ser på den totale beredskapen i Noreg. Det er eg glad for. Det er usikre tider på mange område, og i haust kjem totalberedskapsmeldinga.

Alle kriser handlar om liv og helse. Det er difor bra at me her i Stortinget har vedteke både helseberedskapsmeldinga, opptrappingsplanen for psykisk helse og folkehelsemeldinga, blant mykje anna. No behandlar me

Nasjonal helse- og samhandlingsplan. Helsevesenet må vera rusta for neste krise. Samfunnet vårt må vera rusta for neste krise. Me har ein jobb å gjera, og alle må bidra i arbeidet for å sikra betre beredskap i Noreg – heile det norske samfunnet.

Morten Wold (FrP) [13:48:03]: Jeg vil først takke for redegjørelsen om myndighetenes håndtering av koronapandemien. Redegjørelsen gir et nyansert bilde av både suksesser og utfordringer vi møtte under disse ekstraordinære omstendighetene.

Det er oppløftende at Norge kommer relativt godt ut sammenlignet med mange andre land. Samtidig erkjenner vi at pandemien har hatt dramatiske konsekvenser, spesielt for våre barn og unge. Tap av verdifull utdanning, økning i vold og overgrep samt økte tilfeller av psykiske plager og ensomhet er alvorlige utfordringer som krever en helhetlig og målrettet respons. Jeg frykter at en del av de negative følgene vil fortsette å være synlige i tiden fremover.

Fremskrittspartiet understreker at i en verden som stadig forandrer seg, øker behovet for en styrket beredskap for å beskytte vårt samfunn mot en rekke trusler og utfordringer. Jevnlig gjennomgang og oppdatering av vår samfunnsberedskap er ikke bare nødvendig; det er avgjørende for vår evne til å stå imot og håndtere alt fra naturkatastrofer og pandemier til cyberangrep og terrorhandlinger. God beredskap hviler på solid ledelse, effektiv samhandling mellom alle sektorer og etater og en klar og funksjonell oppgavefordeling. Dette inkluderer ikke bare de offentlige institusjonene, men også sivilsamfunnets aktører, hvor både Sivilforsvaret og frivillige organisasjoner spiller en kritisk rolle i vår totalberedskap.

Koronakommisjonen pekte i sin tid på manglende kontroll på importsmitten. Det er tydelig at bedre grensekontroll kunne ha hindret mange tilfeller av smitte, og vi må lære av dette og styrke vår beredskap for fremtidige utfordringer, inkludert bedre koordinering og ressursallokering på tvers av myndighetsnivåer.

Når det gjelder private helseaktører, erkjenner vi deres avgjørende rolle i smittebekjempelsen under pandemien. Vi vil arbeide for å sikre at disse aktørene har tilstrekkelig kapasitet til å bistå det offentlige helsevesenet i fremtidige helsekriser. Dette vil inkludere et tett samarbeid, klare avtaler og tilstrekkelig ressursfordeling. Vi er nødt til å ha privat-offentlig samarbeid i helsetjenestene for å sørge for at helsekøene går ned i en normalsituasjon, men også som en beredskapsfunksjon ved fremtidige helsekriser.

Vi tar også til oss bekymringene som er reist angående helseberedskapen, spesielt med tanke på nedleggelsesforslag og kapasitetsutfordringer ved sykehusene.

Vi vil arbeide for å styrke helseberedskapen, inkludert investeringer i sykehusbygg og økt økonomisk handlingsrom for helseforetakene. En nasjonal investeringsplan for sykehusbygg vil være sentral i denne sammenhengen.

Det er ingen vei rundt det faktum at helsekøene har økt under den nåværende regjeringens periode, samtidig som det ikke har vært en reell økning i intensivkapasiteten. Tvert imot, antallet administrerende direktører i helsesektoren overstiger faktisk antallet intensivplasser. Bekymringer som er uttrykt av Legeforeningen og Norsk Sykepleierforbund om svekkelsen av beredskaps-evnen på grunn av manglende styrking av sykehusbudsjettene, er noe vi må ta svært alvorlig. Det er ikke tilstrekkelig med helseberedskapsmeldinger og opprettelse av nye råd og utvalg hvis de ikke følges opp med tilstrekkelig økonomisk støtte for å styrke beredskapen på sykehusene. Både Legeforeningen og Norsk Sykepleierforbund har uttalt at hvis sykehusbudsjettene ikke styrkes, vil det svekke beredskaps-evnen.

Med den økende globaliseringen og de åpne grensene vi nyter godt av, følger også økt risiko for spredning av sykdommer, som covid-19-pandemien understreket. Dette har vist oss viktigheten av å ha en sterk nasjonal beredskap for å håndtere slike trusler, inkludert beredskapslager av medisiner og medisinsk utstyr, og evnen til raskt å mobilisere helsefaglig personell i krisesituasjoner.

Fremskrittspartiet foreslo bl.a. 300 mill. kr til innkjøp av medisiner og smittevernustyr i Norge i sitt budsjettforslag, dette for at enda flere pasienter raskere kan få hjelp og riktige medisiner. Pandemien viste med tydelighet at det var viktig å ta grep for å sikre at vi kan beskytte våre helsearbeidere og de som står i førstelinjetjenestene, når pandemier treffer oss.

Samlet sett tar vi redegjørelsen på alvor og vil arbeide målrettet for å styrke vår beredskap og responskapasitet for fremtidige helsekriser. Vi erkjenner at det er mye å lære av denne pandemien, og vi er fast bestemt på å bruke disse erfaringene for å stå bedre rustet til å beskytte befolkningens helse og sikkerhet i fremtiden. Mye var bra, men mange av tiltakene har nok beklageligvis gått uforholdsmessig ut over barn og unge, og det må vi ta lærdom av.

Presidenten [13:52:42]: Stortinget tek då ein pause i debatten i sak nr. 2, og det vert ringt til votering.

Votering

Presidenten [14:01:01]: Då er Stortinget klar til å gå til votering over sak nr. 1 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 18. april 2024

Innstilling fra næringskomiteen om Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmøglichheitene i jordbruket (Innst. 258 S (2023–2024), jf. Meld. St. 11 (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det sett fram 31 forslag. Det er

- forslaga nr. 1–5, frå Torgeir Knag Fylkesnes på vegner av Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 6, frå Lene Westgaard-Halle på vegner av Høgre, Framstegspartiet, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslaga nr. 7 og 8, frå Lene Westgaard-Halle på vegner av Høgre, Framstegspartiet og Venstre
- forslag nr. 9, frå Torgeir Knag Fylkesnes på vegner av Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslaga nr. 10–12, frå Torgeir Knag Fylkesnes på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslaga nr. 13 og 14, frå Lene Westgaard-Halle på vegner av Høgre
- forslaga nr. 15–25, frå Torgeir Knag Fylkesnes på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslaga nr. 26 og 27, frå Bengt Rune Strifeldt på vegner av Framstegspartiet
- forslaga nr. 28–30, frå Geir Jørgensen på vegner av Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 31, frå Willfred Nordlund på vegner av Arbeidarpartiet og Senterpartiet

Forslag nr. 2 er under debatten gjort om til oversendingsforslag.

Forslag nr. 2 lyder i endra form:

«Det henstilles til regjeringen å pålegge en merkeordning for egne merkevarer (EMW) med kjednavn, produsent og produktets opprinnelsesland.»

Presidenten føreslår at dette forslaget vert sendt regjeringa utan realitetsvotering. – Det er vedteke.

Det vert votert over forslag nr. 26, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Del II av Meld. St. 11 (2023–2024) Plan for opptrapping av inntektsmøglichheitene i jordbruket sendes tilbake til regjeringen.»

Venstre har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 84 mot 17 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.40)

Presidenten: Det vert votert forslaga nr. 28 og 30, frå Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 28 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fjerne merverdiavgift på norskprodusert frukt og grønt.»

Forslag nr. 30 lyder:

- «Stortinget ber regjeringen snarest legge fram en oversikt over den samlede kostnaden ved å sikre inntektsutjevning mellom bønder og andre yrkesgrupper under forskjellige forutsetninger, herunder
- å ikke legge til grunn en normeringsfaktor før sammenligning
  - å inkludere investeringer i jord i beregningen av avsetning til investeringer i avskrivbar kapital, og
  - å legge til grunn at et årsverk i jordbruket utgjør 1 700 timer.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 91 mot 9 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.59)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 29, frå Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrappingsinstruks for å øke norskandelen av innkjøpt mat i Forsvaret.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 91 mot 9 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.17)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 27, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en helhetlig gjennomgang av jordbruksavtalesystemet og legge denne frem for Stortinget før behandlingen av jordbruksavtalen 2026.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 88 mot 13 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.33)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 20 og 21, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en trinnvis plan for å redusere prisnedskrivningsordninga for korn, samtidig som tilskudd som styrker selvforsyning gjennom drenering, istandsetting av jord og landbruk over hele landet, styrkes.»

Forslag nr. 21 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer i hovedavtalen for jordbruket for å innføre jordbruksforhandlinger for inneværende år.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 86 mot 15 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.50)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 15–19, 22 og 23, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå å senke kvotetaket for kumelk og geitemelk i jordbruksforhandlingene.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at opptrapping av jordbrukets inntektsmuligheter gjennomføres uten at prisnedskrivning på korn økes, og at det gjennomføres en faglig utredning om hvilket nivå ordningen bør ligge på for å oppnå målet om produksjonsbalanse mellom korn- og grasområdene.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå nye produktionsregulerende virkemidler for egg, svin, sau og storfe for å unngå overproduksjon, i jordbruksforhandlingene 2024.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til en kategori for «norsk standard» i offentlige innkjøp med kriterier om at leverandør skal kunne dokumentere at produktene er produsert til en kvalitet, for eksempel tilsvarende Kvalitetssystem i Landbruket (KSL)-standard, for å gjøre det enklere for innkjøpere å skrive anbud som kan legge til rette for norskproduserte varer.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fjerne all samordning av avløsertilskuddet med annen inntekt.»

Forslag nr. 22 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjøre følgende endringer i beregningen av gjennomsnittlig jordbruksinntekt foreslått i Meld. St.11 (2023–2024):

Det legges ikke til en normeringsfaktor på 20 pst. i beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning.

For beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning skal det legges til grunn at et årsverk i landbruket er på 1 700 timer.

For beregning av gjennomsnittlig jordbruksinntekt for nivåsammenlikning skal det i totalalkylen budsjetteres med en gjennomsnittlig avkastning på all egenkapital investert i jordbruket høyere enn gjeldsrente.»

Forslag nr. 23 lyder:

«Stortinget ber regjeringen inkludere investeringer i jord i beregningen av avsetning til investeringer i avskrivbar kapital.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 86 mot 15 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.09)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 25, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn følgende inntektsmål: «Inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper skal tettes innen 2027. Inntektsgapet skal tettes i fremtidige jordbruksoppgjør basert på den modell for måling av inntektsnivå hvor et årsverk er 1 700 timer, normeringsfaktor settes til 5 pst., og at avsetning til avskrivbar kapital skal regnes med grunnlag i investert verdi og ikke bokført verdi, og ellers de vilkår som følger av Meld. St. 11 (2023–2024)».»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 84 mot 17 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.27)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 24, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn 1 700 timer per årsverk i jordbruket ved inntektssammenlikning med andre yrkesgrupper.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 83 mot 18 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.45)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 13 og 14, frå Høgre.

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en normeringsfaktor etter modell fra Grytten-utvalget.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen videreføre lønn til industriarbeidere som sammenligningsgrunnlag for fremtidige beregninger av inntektsmuligheter i landbruket.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre vart med 79 mot 21 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.00)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 10–12, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stimulere til økt bruk av grovfôr og beitebruk, og at dette skal være førende for staten i jordbruksforhandlingene.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå en jordpakke for å få opp planteproduksjon hvor tilskuddene til drenering, grøfting og bærekraftig bruk av jord økes.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav til opprinnelsesmerking i storhusholdning og restauranter (HoReCa).»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 81 mot 20 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.18)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 9, frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å ikke legge til grunn en normeringsfaktor ved sammenligning av inntekt i jordbruket og andre yrkesgrupper.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 74 mot 27 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.34)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 7 og 8, frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at Norges offensive handelspolitiske interesser vektlegges like tungt som jordbruksinteressene i handelspolitikken.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en konsekvensanalyse av hvordan handelspolitikken for jordbruksvarer påvirker handelen for andre varer.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre vart med 63 mot 38 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.50)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 6, frå Høgre, Framstegspartiet, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre beregningsmodell for selvforsyning og matsikkerhet slik at norsk sjømat også medregnes, herunder også at import av innsatsfaktorer til fôr i krise kan erstattes av norskproduserte innsatsfaktorer.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 61 mot 40 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.07)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 3–5, frå Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme en plan i løpet av 2024 for å øke norskandelen av frukt og grønt i offentlige innkjøp, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide opprinnelsesmerking for å gi forbrukerne mulighet til å ta opplyste valg.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av ordningen med prisnedskrivning av korn for å vurdere hvordan ordningen best kan stimulere til mindre bruk av kraftfôr og mer bruk av norskprodusert grovfôr samt bidra til norsk selvforsyning.»
Kristeleg Folkeparti har varslet støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 58 mot 43 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.25)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge opp sine forpliktelser i henhold til jordbrukets klimaavtale om å bidra til å endre matforbruket i den norske befolkningen slik at dette forbruket i størst mulig grad blir i tråd med kostholdsrådene.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 61 mot 40 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.44)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen snarest mulig starte arbeidet med en offentlig utredning som kan legge grunnlag for en stortingsmelding om fremtidens matsystemer, der folkehelse, klima, natur og landbruks- og matpolitikk blir satt i sammenheng.

II

Stortinget ber regjeringen vektlegge Norges beredskapspotensial i den videre oppfølgingen av Totalberedskapskomisjonens rapport NOU 2023: 17.

III

Stortinget ber regjeringen sikre at kritiske samfunnsfunksjoner gis fortrinn ved kriser slik at blant annet handel og produksjon av matvarer går mest mulig normalt under en krise.

IV

Stortinget ber regjeringen utarbeide konkrete beredskapsplaner for en krisesituasjon som sikrer alle nordmenn nok mat.

V

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utarbeide en felles nordisk risiko- og sårbarhetsanalyse for forsyningsikkerhet for mat.

VI

Stortinget ber regjeringen arbeide etter et mål om at 50 pst. selvforsyning, korrigert for import av fôr, skal nås innen 2030.

VII

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget våren 2025 med en plan for mer plantebasert mat, hvor målet er at den samlede norske plantebaserte produksjonen skal styrkes og sammenhengen mellom de ulike leddene i verdikjeden skal økes.

VIII

Stortinget ber regjeringen revidere strategien for økologisk landbruk i 2024.

IX

Stortinget ber regjeringen utrede og prøve ut et teigbasert system, eller tilsvarende, som skal bidra til drift av krevende areal.

X

Stortinget ber regjeringen gå gjennom tilskuddssystemet for å vurdere om overføringene til jordbruket fører til en styrking av norsk selvforsyning, og at mer jord i Norge tas i bruk til matproduksjon.

XI

Stortinget ber regjeringen legge til grunn følgende inntektsmål: Inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper skal tettes innen 2027.

XII

Stortinget ber regjeringen gjennomføre fremtidige jordbruksoppgjør basert på den modell for måling av inntektsnivå, med forutsetninger, avgrensninger og vilkår, som følger av Meld. St. 11 (2023–2024).

XIII

Meld. St. 11 (2023–2024) – Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmøglichetene i jordbruket – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det vert først votert over XII.

Arbeidarpartiet, Høgre, Senterpartiet, Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

Voteringstavlene viste at 93 representantar hadde røysta mot tilrådinga frå komiteen og 8 representantar hadde røysta for.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.09)

Presidenten: Fleire har røysta feil. Me tek voteringa på nytt.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart med 97 mot 4 røyster ikkje vedteken.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.54)

Presidenten: Det vert votert over I, IV, V og VII.

Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 87 mot 13 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.14)

Presidenten: Det vert votert over X.

Høgre og Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 66 mot 34 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.32)

Presidenten: Det vert votert over VIII og IX.

Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 65 mot 36 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.51)

Presidenten: Det vert votert over VI.

Høgre, Framstegspartiet og Venstre har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 63 mot 38 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.10)

Presidenten: Det vert votert over XI.

Høgre, Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart med 52 mot 49 røyster ikkje vedteken.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.40)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 31, frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at timetall pr. årsverk i jordbruket trappes ned i like deler til 1750 timer fram til 2027.»

Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet vart vedteke med 63 mot 38 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.15)

Presidenten: Det vert votert over II og III.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over XIII.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Sak nr. 2 heldt fram [14:10:50]

Redegjørelse av helse- og omsorgsministeren og justis- og beredskapsministeren om en samlet gjennomgang av myndighetens håndtering av koronapandemien (Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen, jf. Stortingets forretningsorden § 45)

Presidenten [14:10:56]: Stortinget går tilbake til handsaming av sak nr. 2. Neste talar er Audun Lysbakken.

Audun Lysbakken (SV) [14:11:47]: For det første vil jeg gjerne takke både helseministeren og justisministeren for redegjørelsen. Det er positivt og viktig at vi fikk en sånn redegjørelse i Stortinget på dette tidspunktet. Det kom som en følge av at SV og Venstre ba om dette i vinter. Det gjorde vi på bakgrunn av at vi fant det underlig at det ikke hadde vært lagt opp til en for-

ankring i Stortinget av det brede evalueringsarbeidet som regjeringen foretar. Når det er sagt, synes jeg det er veldig positivt at regjeringen så raskt svarte positivt på henvendelsen fra kontrollkomiteen og sa seg villig til å redegjøre.

Det vi diskuterer her, er en svært alvorlig krise for landet vårt, både den helsemessige siden og også den siden av krisen som har med alle de langsiktige konsekvensene å gjøre – de økonomiske kostnadene, men framfor alt de menneskelige kostnadene, ikke minst kostnadene for barn og unge knyttet til stenging av skoler og utdanningstilbud, knyttet til nedstenging av fritidstilbud og det det fikk å si ikke bare i pandemiperioden, men i årene etterpå.

En annen side ved krisen som er viktig å diskutere her, og som i seg selv er en viktig grunn til at vi trengte en redegjørelse og en prosess i Stortinget, er den rollen Stortinget spilte under pandemien, hvor Stortinget i stor grad var satt på sidelinjen, ikke fordi regjeringene som håndterte dette, gjorde noe feil, men fordi det er det smittevernloven legger opp til. Alt dette gjør det naturlig å evaluere bredt. Så er selvfølgelig den aller viktigste grunnen til å evaluere bredt å sørge for læring og sørge for at vår felles beredskap er enda bedre neste gang.

Så vet vi at pandemien var en tid som sådde mye usikkerhet, som bidro til den eroderingen av tillit som preger både Norge og andre vestlige samfunn for tiden. Det i seg selv gjør jo at det å ha brede debatter etterpå, det å vise åpenhet blir politisk viktig fordi det er tillitskappende og tillitbyggende.

Jeg er enig med dem som har sagt at Norge på mange måter kom godt gjennom pandemien, men jeg tror også det er veldig viktig at vi i håndteringen av en så alvorlig krise ikke blir selvgratulerende, fordi det kan stå i veien for innsikt, og fordi det ennå er litt tidlig å konkludere på en god del områder. De langsiktige konsekvensene for mange av dem som ble rammet hardest av tiltakene under pandemien, vet vi ennå ikke alt om. Det gjør – og det synes jeg også evalueringene legger opp til – at det er viktig at vi ser kritisk på de strategiene Norge valgte, og de tiltakene som ble gjennomført. Det handler ikke om å være ute etter å ta noen. Jeg tror ingen partier i Stortinget er ute etter det i denne sammenhengen. Det var for det første bred politisk enighet om håndteringen av pandemien, og for det andre kan alle se hva slags press viktige beslutninger ble tatt under. Men det gjør det ikke mindre viktig at vi nå, når vi vet mer, vurderer en del ting, kanskje også en del ting på nytt, som vi i dag ser var feil. Det gjelder ikke minst tiltakene knyttet til nedstenging av nøkkeltilbud til barn og unge. Det gjelder også, mener vi i SV, behovet for å se på hvordan smittevernloven ikke var tilpasset en langvarig krise, og bør endres for å legge opp til en tyngre demokratisk forankring i framtiden.

Vi tror det er behov for en bredere prosess i Stortinget enn kun en redegjørelse, av alle de grunnene jeg har nevnt nå. Nå blir det opp til presidentskapet å ta stilling til hva Stortinget skal gjøre med redegjørelsen, men for SVs gruppes del kan jeg si at vår anbefaling vil være at den sendes til komité. Det naturlige vil være kontroll- og konstitusjonskomiteen, sånn at vi kan få en bredere behandling av dette svært viktige sakskomplekset i Stortinget.

Seher Aydar (R) [14:17:00]: Jeg vil også takke begge statsrådene for redegjørelsene. Det var veldig nyttig. Jeg tror at hvis vi skal lære av historien, må vi også kunne påpeke det som ikke funket så bra, så vel som det som funket bra.

Det som er viktig for meg å starte med, er å påpeke formålet med helseberedskap. Det er å verne om befolkningens liv og helse og sikre nødvendig helsehjelp og sosiale tjenester. Erfaringer fra koronapandemien avdekker at vi både var og fortsatt er sårbare. Det må vi være ærlige om. Koronapandemien avdekket store feil og mangler ved helsevesenet vårt.

Helseforetaksmodellen legger føringer for at sykehusene må effektivisere, telle lønnsomhet og dreie tjenestene dit det er inntjening å hente. Denne driftsmodellen har liten verdi i et beredskapsperspektiv. Da pandemien slo til, hadde sykehusene lav beredskap og måtte omdisponere og stenge ned normal drift over lang tid. Resultatet var at mange ikke fikk den behandlingen de trengte. Flere er i dag bekymret for at de ikke får den behandlingen de trenger, selv i normaltid. Jeg tror vi er nødt til å ta både erfaringene og de signalene vi får fra befolkningen, på alvor hvis vi skal ha god helseberedskap i både små og store kriser.

Gjennom hele pandemien baserte tiltak og restriksjoner seg på presset mot helsevesenet. Det var altfor lav intensivkapasitet, lav grunnbemanning og andre utfordringer i helsetjenestene våre. Da ble terskelen for å innføre restriksjoner og tiltak lavere basert på det.

Det er også viktig å påpeke at beredskapsplanlegging, der innleie av helsepersonell inngår, utgjør en betydelig sårbarhet. Det har vi erfart. Jeg synes det kommer positive signaler som sier at vi skal satse på faste stillinger. Det forutsetter at sykehusene våre og for så vidt kommunene er gode arbeidsgivere som gjør at det er mulig å ansette flere og øke grunnbemanningen, for innleie er ikke et godt utgangspunkt for en robust helseberedskap. Spesielt det å lene seg på kommersielle byråer gjør oss sårbare.

Et annet hovedfunn fra koronakommisjonen var at pandemien har forsterket sosiale og økonomiske forskjeller i befolkningen. Det er helt riktig at et virus ikke gjør forskjell på folk, men myndighetenes pandemi-

håndtering økte forskjellene. Det må vi også kunne snakke om hvis vi skal sørge for at de med dårligst råd, som i utgangspunktet fikk svekket økonomi, ikke skal oppleve det samme ved neste korsvei.

Vi må jobbe for en felles velferd for alle som er sterk nok til å møte en krise uten å ramme behovene til folk som er utsatt fra før. Det er også en erfaring at pandemien og smitteverntiltakene rammet skjevt. Enkelte grupper måtte bære en uforholdsmessig stor byrde, og blant dem er barn og unge, som det ble sagt at skulle vernes, men som dessverre måtte betale en høy pris. Det hadde i tillegg sosiale og økonomiske konsekvenser.

Det vi har sett etter pandemien, er at personer med lav lønn sammenlignet med andre i sin egen aldersgruppe systematisk var mer utsatt for koronaledighet enn andre. Vi er nødt til å snakke om de forskjellene som ble skapt, og som finnes i samfunnet vårt, som ble forsterket etter en krise. Det er dessverre ikke første gang.

Jeg synes også det er fint å høre at helseministeren nevner vold i nære relasjoner og vold mot kvinner. FN anbefalte tidlig under koronapandemien at beskyttelse av kvinner måtte inkluderes i beredskapsplanene. Det ble dessverre ikke gjort da, men nå er det fint å høre signaler om at det skal gjøres framover.

Så må jeg nevne at det er fint og viktig og nødvendig å ha internasjonalt samarbeid, men i likhet med Fagforbundet og flere andre sliter vi fortsatt med å forstå hva denne helseunionen egentlig innebærer for Norge, spesielt når det gjelder demokratisk forankring. Vi er nødt til å huske at vi trenger demokratisk forankring her i dette huset, samtidig som vi trenger kortreiste løsninger. Et eksempel på det er at det var mange sykehjem hvor de ansatte ikke engang hadde smittevernutstyr, fordi det ikke produseres i Norge eller i land nær oss.

Så må jeg helt til slutt si at det i krisetider er særlig viktig at demokratiet ikke svekkes. Derfor må vi lage lover som gjør at vi kan møte kriser på en måte som tar demokratiet i bruk, framfor å risikere at de folkevalgte settes på sidelinjen. Demokrati er grunnlaget for god beredskapshåndtering, og det er det en ny smittevernlov og beredskapsplaner må legge til grunn.

Grunde Almeland (V) [14:22:13]: Jeg vil starte med å takke begge statsrådene for redegjørelsene her i dag. Jeg vil også takke veldig for den oppriktig raske responsen på initiativet fra SV og Venstre om også å få en redegjørelse og en diskusjon og debatt rundt dette i Stortinget, for jeg er helt enig med min kollega fra SV i at debatten om hvordan vi håndterte pandemien i bredt, også fortjener å bli tatt grundig her i Stortinget.

Vi har fått en rekke utvalgsrapporter, som peker på mye av det som gikk veldig bra, som flere har vært inne på, men også på viktige læringspunkter framover. Jeg er

glad for å se at regjeringen responderer på mange av de anbefalingene som kommer fra nettopp koronakommisjonen, og at både helseministeren og justisministeren da kan redegjøre for mange tiltak som allerede er satt i verk, og prosesser som er kommet i gang. Jeg er også glad for at det er lagt opp til en prosess med helseberedskapslovgivningen, som helseministeren nevnte, der man involverer Stortinget godt. Det tror jeg er viktig for forankringen av det som er potensielt veldig inngrepene lov-hjemler som har stor betydning for folks hverdag og folks liv, som vi så veldig tydelige eksempler på også under selve pandemien.

Når det er sagt, er det sånn at også Venstre ønsker at denne diskusjonen og denne behandlingen skal ha noe mer avtrykk i Stortinget enn kun redegjørelsen og debatten vi har nå. Så det er Venstres gruppes klare ønske og anbefaling til presidentskapet at også disse redegjørelsene, som mange andre redegjørelser, oversendes kontroll- og konstitusjonskomiteen, sånn at vi kan få en bred debatt og bred forankring også av mange av de læringspunktene og mye av det arbeidet som gjenstår i Stortinget. Det tror jeg en så alvorlig sak som dette er, både fortjener og trenger, for det politiske systemets del, men ikke minst for den tilliten folk der ute skal ha til det politiske systemet og de avgjørelsene som blir tatt.

Mange har vært inne på en god del av de punktene der Norge kan skilte med at vi har truffet langt bedre på statistikken enn våre naboland og land ellers rundt omkring, både i Europa og i verden for øvrig, men det er viktig også å se på at det er klare læringspunkter også for Norge, som kommisjonene påpeker. Det er også verdt å dvele ved det vi faktisk gjorde under pandemien, for vi gjorde dramatiske inngrep i folks liv, ting som jeg tror vi ikke drømte om at vi skulle kunne gjøre bare måneder før pandemien inntraff.

For Venstres del er det viktig at denne type tiltak må forankres i Stortinget i hvert enkelt tilfelle. Vi vet at flere av tiltakene under koronapandemien, spesielt dem som rammet barn og unge, gikk altfor langt. Barn og unge ble i for stor grad hindret i å leve et mest mulig normalt liv. Ansvaret for å gjøre slike helhetlige avveininger i en pandemi må vi som folkevalgte politikere ta også i framtiden. Derfor er Venstre kritisk til at Stortinget har overført til ikke-folkevalgte helsebyråkrater en generell fullmakt til å gjøre noen av de sterkest tenkelige inngrepene i folks liv: langvarig karantene og isolasjon. Jeg mener dette er et tankekors for oss, og at det er noe vi bør diskutere langt mer grundig enn vi har gjort fram til nå i Stortinget.

Det er mange anledninger for Stortinget til å involvere seg i diskusjoner om hvordan regelverk skal formes for framtiden. Det har begge statsrådene kommet med en rekke gode eksempler på her i dag. Men det som har

vært utfordringen, også når vi ser tilbake på pandemi-håndteringen, er nettopp at det i stor grad er hver enkelt sektor som litt for ofte ser på sitt eget område uavhengig av andre. Nettopp ved også å få en behandling i Stortinget vil man få en helt annen mulighet til å se de ulike tiltakene som ble gjort, i sammenheng. Det er nettopp den tverrsektorielle håndteringen, som også justisministeren var inne på, som jeg mener at Stortinget bør ha en klart sterkere rolle i å se i kortene, til tross for at også denne representanten var del av et parti som hadde et stort ansvar under pandemien.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [14:27:28]: Takk til statsrådene for viktige redegjørelser. Jeg tenker det ligger mye læring i hvordan pandemihåndteringen var, og hvordan vi tar den videre etter det vi nå har hørt, er utrolig avgjørende.

Jeg er enig med representanten Lysbakken i at vi ikke bare må slå oss på brystet for alt vi fikk til og for resultatene, men også være selvkritisk til det som ikke var bra. Derfor har ikke Kristelig Folkeparti noe imot at man vurderer det i kontrollkomiteen – jeg har lyst til å si det.

Jeg har også lyst å si at selv om det er noen år siden pandemien var over for de fleste av oss, er konsekvensen for noen der hver eneste dag fortsatt – de som mistet sin faste aktivitet, og dermed det fellesskapet de var en del av, de som ble mye hardere rammet av koronaen enn de hadde sett for seg, og som fortsatt er merket og kjenner long covid på kroppen, barn og unge som mistet verdifulle år med læring og ikke minst sosialt fellesskap, og som trolig vil bære de konsekvensene med seg hele livet. De ble dessverre for hardt rammet av mange av tiltakene, og jeg tror ikke at vi ennå vet helt konsekvensene av det fullt ut. Derfor er det viktig med en bedre forholdsmessighet mellom verdien av tiltakene og belastningen det påfører dem som utsettes – det må alltid være i bakhodet til dem som tar beslutningene.

At demokratiet ikke settes til side under store, pågående kriser, er utrolig viktig. De sentrale menneskerettighetene, som tros- og ytringsfrihet, er også viktige, og kanskje særlig i krisetider. Der gikk noen av de inngripende tiltakene under pandemien kanskje også for langt, og det håper jeg at vi også lærer av til neste krise og tenker annerledes, om det er mulig.

Jeg er glad for at statsråden er i gang med nødvendige revideringer av smittevernloven basert på håndteringen som ble gjort under koronapandemien, og at vi tar de lærdommene med oss inn i det lovarbeidet. Lover og regler er viktige byggesteiner for samfunnet vårt, men vel så viktig er det at vi tar vare på tilliten i samfunnet.

Vi må styrke helsetjenesten framover. Uavhengig av hvilken type pandemi eller krise som treffer oss, vil helsetjenesten være i førstelinjen. Dessverre har helsekø-

ene økt også som et resultat av pandemien. Det har også ventetidene fortsatt å gjøre, og det gjør at vi står med store utfordringer i fellesskap.

Så tror jeg og partiet mitt alltid på internasjonalt samarbeid. Det er helt grunnleggende, for det er ikke sånn at en pandemi følger Norges grenser. Det er heller ikke sånn at smitten følger den, eller at vi må gjøre kun et tiltak hos oss for å lykkes. En må faktisk ha internasjonalt samarbeid, både med tanke på utstyr, hvordan vi tenker folk, og hvordan vi tenker utvikling av medisiner og medisinskteknisk utstyr. Det samarbeidet tror jeg står sentralt.

Jeg tror også at vi må ha et samarbeid, og det var det jo, mellom storting og regjering. Det er helt avgjørende i krisetider at vi som er her, faktisk står skulder ved skulder også med dem som sitter i regjeringsapparatet. Det må vi ikke miste av syne inn i en evaluering og en forbedring. En god involvering og en god demokratisk forankring og kontroll av tiltak som vil ramme befolkningen, er det ekstremt viktig å forankre og stå sammen om i fellesskap.

Svein Harberg hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Statsråd Ingvild Kjerkol [14:32:16]: Jeg er glad for at Stortinget har brukt anledningen til å drøfte den samlede koronahåndteringen, og hvordan den følges opp her. Som NOU-ene fra både koronakommisjonen og koronautvalget viser også denne debatten at det er ganske bred enighet om at Norge samlet sett og gjennom to ulike regjeringsperioder håndterte covid-19-pandemien på en god måte, særlig når vi sammenligner og ser hvordan den har rammet andre land, av åpenbare årsaker, og land som er dårligere rustet i møte med denne typen kriser.

Debatten viser også i stor grad at det er enighet om viktige læringspunkter for framtiden. Kunnskapssystemene våre må forbedres. Når det gjelder tiltaksbyrden – det er jo et ord vi har lært oss – utsatte vi barn og unge for mye under denne pandemien. Det var i beste mening, men utfordringene har vist seg i etterkant, og derfor må vi som fellesskap ta tak for å både styrke den psykiske helsen og hjelpe dem som trenger det.

Så har regjeringen gjennom en rekke tiltak, med sikte på best mulig beredskap i møte med en ny pandemi, beredt grunnen for en motstandsdyktig helseberedskap i hele landet. Det er viktige grep som er tatt og må tas framover. Vi følger opp meldingen til Stortinget om en motstandsdyktig helseberedskap, der Stortinget har sluttet seg til retning og nye strukturer. En ny modell for organisering av helseberedskapen legger også til rette for å øke helsetjenestens evne til omstilling og fleksibilitet i krise – det er de ressursene vi har i hverdagen, som

må mobiliseres når kriser rammer – og ikke minst at vi styrker samvirket på tvers av helsetjenesten og de andre samfunnssektorene.

Vi har også høy oppmerksomhet mot det internasjonale samarbeidet om helseberedskap – det har også landene rundt oss. Som Stortinget er kjent med, jobbes det også med en større revisjon av regelverket knyttet til både helseberedskap og smittevern.

Vi lever i en verden preget av stor usikkerhet. Uforutsigbarheten om hva som kan skje, og hvilke utfordringer vi kan få, gir oss på mange måter en ny normaltilstand. En ny pandemi er bare en av mange kriser som kan ramme oss. Samme krise kommer sjelden to ganger på rad. Sammensatte trusler som krig, terror, digitale hendelser, atomhendelser, hendelser som rammer forsyningssikkerheten og vannforsyningen – alt dette er risikofaktorer som vi er nødt til å planlegge for.

Derfor er det avgjørende at vi sammen jobber for en beredskap som kan håndtere ulike typer hendelser, med god forankring i de fire beredskapsprinsippene våre: ansvar, likhet, nærhet og samvirke. Vår framtidige helseberedskap må kunne takle alle typer kriser og alle deler av krisespekteret fra fred til sikkerhetspolitisk krise og krig. Derfor har vi også prioritert tiltak som skal favne ulike typer hendelser.

God beredskap og sikkerhet vil framover kreve mye av oss alle, og det vil også kreve at Stortinget prioriterer det høyere enn vi hittil har vært nødt til.

Statsråd Emilie Mehl [14:36:39]: Jeg vil takke for et godt ordskifte i etterkant av redegjørelsene våre. Det er et stort alvor som ligger bak det at vi har kommet hit. Det kan nesten virke litt fjernt at hele samfunnet var stengt ned for bare noen få år siden – med alle de konsekvensene det førte med seg. Likevel er det så utrolig viktig at vi fortsatt har det med oss, at vi bruker den kunnskapen som vi nå har fått, godt, og at vi tar den med oss inn i framtidig beredskapsarbeid.

Som jeg var inne på i mitt første innlegg, legger vi til grunn at alle store framtidige kriser vil være tverrsektorielle. Det er flere som har påpekt at det er viktig at man samarbeider godt på tvers av sektorene, og at vi har god kontakt med Stortinget både når vi skal gjøre eventuelle forberedelser til den neste krisen, og også underveis i en krise.

Utover det har jeg ikke så mye å legge til det helseministeren oppsummerte med.

Presidenten [14:37:51]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Presidenten foreslår at redegjørelsen om en samlet gjennomgang av myndighetens håndtering av koronapandemien sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 3 [14:38:04]

Interpellasjon fra representanten Mahmoud Farahmand til justis- og beredskapsministeren:

«*Hvordan vurderer statsråden potensialet og fordelene ved å utvikle en nasjonal skyløsning spesifikt tilpasset Norges offentlige sektor, og ønsker statsråden å nyttiggjøre seg av internasjonale aktører i allierte land som tilbyr denne typen infrastruktur i Norge, til å bli en nasjonal skyløsning?»*

Mahmoud Farahmand (H) [14:38:36]: Da jeg startet å skrive dette innlegget, var det sol ute, så jeg skulle dra en liten vits om skyløsninger, men heldigvis er været litt mer passende til å snakke om skyløsninger og overskyet vær.

Denne debatten kan i motsetning til landbruksdebatten oppleves mer abstrakt, mer fjern. Dermed er det viktig å begynne med å klargjøre hva som menes med en skyløsning.

Nettskyen eller bare skyen er en betegnelse for alt fra dataprosessering og datalagring til programvare på tjenere, altså servere, i eksterne serverparker tilknyttet internett, også kjent som skytjenester. Vi har flere slike datasenter i Norge som anvendes til denne typen tjenester. Det kommende Google-anlegget i Skien er ett av dem, og det blir ett av de større som kommer til å tilby tjenester og skyløsninger.

Skyløsninger er som sagt mye mer enn lagring. Skyleverandører har over 200 tjenester de leverer, og det lanseres flere titalls nye tjenester hvert år. På den måten bidrar denne teknologien til å muliggjøre innovasjon i privat og offentlig sektor og bidrar til bedre løsning for innbyggere og til at offentlig sektor når strategiske mål raskere, mer effektivt og ikke minst kutter kostnader.

Under pandemien samarbeidet skyleverandører med Verdens helseorganisasjon om å samle epidemiologiske data fra flere land for å spore spredningen av covid-19 og hjelpe beslutningstakere med å fatte beslutninger. Flere nasjoner har hatt stor glede av skytjenester og skyleverandører under pandemien. Den skotske regjeringen klarte ved hjelp av skyleverandører å overføre deler av trygdesystemet sitt raskt over i skyen, noe som ga bedre tilgjengelighet og mer pålitelighet for innbyggere og trygghet for de ansatte i en periode der store deler av det skotske samfunnet var nedstengt.

En studie av Deloitte om tiltakene som ble gjennomført i forbindelse med pandemien, viser at offentlig sektor ikke hadde klart å gjennomføre den store omstillingen fra en analog hverdag til en digital hverdag på en rask og god måte. Den overgangen vil ikke være mulig uten skyløsninger.

Ifølge en studie utført av Public First kan det å flytte 10 pst. av de offentlige IKT-systemene til skyen spare

norske skattebetalere for 320 mill. kr i året. Det er 320 mill. kr som kan brukes på veier, forsvar, sikkerhet og beredskap og ikke minst på bøndene som står her utenfor.

I denne diskusjonen kommer vi raskt over i en debatt om sikkerhet versus ressursbruk, som jeg antar statsråden vil berøre. Med ressursbruk mener jeg ikke kun penger, jeg mener også personell. NSM gjennomførte en KVVU om nasjonale skytjenester og har konkludert med at Norge har behov for funksjonelle og kostandseffektive løsninger. Videre viser de til ressursmessige utfordringer som kan oppstå som et resultat av å velge en nasjonal løsning. Der pekes det på kompetanse som en av de store utfordringene vi står overfor.

Videre må det legges til at NSM skulle ha startet et forprosjekt i høst, men dette er fortsatt under planlegging. Justisdepartementet sier at dette kan ta noe lengre tid, men gi lavere risiko. Det kan være at politiske prioriteringer skygger litt for disse viktige omstillingene vi må gjennom som samfunn, og dermed forsinker arbeidet som NSM gjør.

Jeg går nå inn for landing og repeterer: Hvordan vurderer statsråden potensialet og fordelene ved å utvikle en nasjonal skyløsning spesifikt tilpasset Norges offentlige sektor, og ønsker statsråden å nyttiggjøre seg av internasjonale aktører i allierte land som tilbyr denne typen infrastruktur i Norge til å bli en nasjonal skyløsning?

Statsråd Emilie Mehl [14:43:03]: Takk til representanten Farahmand for interpellasjonen.

Bruk av skytjenester er en tydelig trend på tvers av norske virksomheter. Fleksibilitet, skalerbarhet og tilgang til moderne teknologi er noen av de viktige årsakene til at det er mange virksomheter som velger skyløsninger når de skal utvikle eller anskaffe digitale løsninger. I en verden hvor både offentlig og privat sektor lagrer og bruker store mengder data, er det knapt noen vei utenom. Derfor mener jeg vi trenger bedre sikkerhet for at data som lagres av det offentlige, er trygge.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet har over lang tid jobbet for å etablere en nasjonal skyløsning for mer kontroll over sårbare data i offentlig sektor. Jeg vil bl.a. vise til behandlingen av samfunnsikkerhetsmeldingen i mars 2021, Meld. St. 5 for 2020–2021, jf. Innst. 275 S for 2020–2021. Senterpartiet og Arbeiderpartiet fremmet der forslag om å utrede behov for og etablering av en felles skytjeneste for forvaltningen. Dette ble avvist av daværende regjering med Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti til fordel for å etablere en markeds plass for skytjenester.

I Hurdalsplattformen gikk Senterpartiet og Arbeiderpartiet inn for å utrede opprettelsen av en statlig sky-

løsning for lagring av offentlige data som helsedata, finansdata og informasjon om innbyggere og infrastruktur. Det har vi nå gjort.

Jeg mener behovet er understreket av den nye tiden som oppsto etter invasjonen av Ukraina i februar 2022. Jeg vil også nevne at regjeringen tidlig i perioden, i 2022, la fram en stortingsmelding om nasjonal kontroll og digital motstandskraft, Meld. St. 9 for 2022–2023. Meldingen staker ut en offensiv og målrettet kurs for bedre sikkerhet på cyberområdet generelt.

Staten forvalter store mengder ugradert informasjon som krever særskilt beskyttelse. Manglende nasjonal kontroll med slik informasjon kan få store konsekvenser, særlig i krise eller væpnet konflikt. Mange virksomheter velger å kjøpe skytjenester fra store kommersielle, multinasjonale selskaper. Dette bidrar som oftest til å øke sikkerheten for virksomhetene, siden de da kan fase ut utdaterte IT-løsninger og få tilgang til sikker infrastruktur og profesjonelle sikkerhetsmiljøer. Samtidig er regjeringen opptatt av den samlede nasjonale avhengigheten til utenlandske skyleverandører, og hva konsekvensene av denne avhengigheten kan være ved potensielle kriser og konflikter.

Vi har flere hendelser den siste tiden som bekrefter behovet for økt digital sikkerhet i Norge. Regjeringen tar grep for å sikre økt nasjonal kontroll med kritisk digital infrastruktur, viktige samfunnsfunksjoner og digitale verdier.

På oppdrag fra Arbeiderparti–Senterparti-regjeringen gjennom Justis- og beredskapsdepartementet har NSM, Nasjonal sikkerhetsmyndighet, utredet behovet for en nasjonal skytjeneste, som representanten nevnte. Vi jobber nå videre med en etablering. Utredningen er omfattende og omhandler teknologiske, sikkerhetsrelaterte, organisatoriske, juridiske og økonomiske problemstillinger. Erfaringer fra andre land er også vurdert, med særlig vekt på erfaringer av overføringsverdi til norske forhold.

Det er vurdert konsepter av et bredt spekter. Alle vurderte konsepter legger til grunn tydeliggjøring av regelverk og etablering av et kravsett, men har ulik grad av samordning, konkurranseutsetting og egenregi av skytjenester. Utredningen har vært til ekstern kvalitets-sikring.

Regjeringen er på god vei til å realisere en nasjonal skytjeneste. Arbeidet er tatt videre, og regjeringen har valgt konsept for tiltaket. Det planlegges for en lukket skytjeneste, der det inngås avtale med en eller få leverandører som skal eie, levere, videreutvikle og drifte tjenesten. Det skal stilles krav til nasjonal kontroll av skytjenesten som leverandører må tilfredsstillende og gi garantier for. I tillegg skal regelverket for skytjenester tydeliggjøres og styrkes.

Arbeidet med nasjonal skytjeneste skal ta utgangspunkt i at skytjenesten defineres som skjermingsverdig infrastruktur etter sikkerhetsloven, og at det gjøres en sikkerhetsgradert anskaffelse.

Et forprosjekt vil utrede detaljene. Et slikt utgangspunkt gir staten tilgang på kompetanse og ressurser. Kompetanse på IT og digital sikkerhet er en knapp ressurs både nasjonalt og internasjonalt. Det er ingen tvil om at næringslivet også besitter betydelig innovasjonskraft. I tillegg vil et slikt utgangspunkt for en skytjeneste relativt raskt kunne levere tjenester. Realiseringen av en nasjonal skytjeneste er, som jeg har gitt uttrykk for, et veldig viktig prosjekt for Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering, hvor målet i bunnen er å styrke den digitale motstandskraften og sikkerheten i samfunnet.

Mahmoud Farahmand (H) [14:48:04]: Jeg takker statsråden for svaret. Vi er langt på vei enige om fordelene med skyløsninger, og det virker også som statsråden og regjeringen har tenkt å bruke private aktører som leverandører her, men som en sikkerhetsgradert anskaffelse, slik jeg forsto det. Allerede der ser jeg noen utfordringer, og da kommer vi tilbake til et annet felt som statsråden er ansvarlig for, og det er sikkerhetsklareringer. Når vi vet at store deler av ekspertisen innenfor dette feltet ikke har norsk statsborgerskap, blir det kanskje litt vanskelig å kunne gjennomføre sikkerhetsgraderte anskaffelser, med de begrensninger det muligens legger på hvilke typer ansatte man kan ha.

Her er det viktig å påpeke at det å ha en nasjonal skyløsning, statlig sådan, er helt avhengig av private aktører. Det er der kompetansen sitter, og det er også der tempoet i endringer innenfor sikkerhetsspekteret finnes. Det man vet, er at trusselaktørene er ganske raske til å agere dersom de finner angrepspunkter eller gap i sikkerheten, og de private aktørene er betydelig raskere til å oppdage dette enn de statlige. Det har man sett i flere av de digitale angrepene som har vært.

Statsråden viser til krigen i Ukraina, og jeg vil påpeke at der er det flere erfaringer enn kun denne digitale autonomiteten som kommer fram. Det å kunne spre datalagringen og tjenesteb Bruken over flere datasentre gir også beredskap og det vi kaller for kontinuitetsmulighet, noe som man ikke får ved å ha alt samlet på ett sted. Så det er flere sider ved krigen i Ukraina som kan dras inn her.

Flere store IT-forskningsorganisasjoner, både Gartner og IDC, konkluderer med at den digitale sikkerheten i skyen er betydelig bedre og lettere å skalere opp med flere internasjonale aktører enn den vil være med bare en nasjonal aktør.

Det er andre land som har gjort seg noen erfaringer med nasjonale skyløsninger, og det de har sett der, er at

det ikke alltid er like enkelt. Igjen kommer vi tilbake til det NSM peker på i sin KVVU: å anskaffe den riktige kompetansen og ikke minst riktig kompetanse som er sikkerhetsklarerbar. I den situasjonen vi er i nå, med de behovene vi har nå, må vi tenke oss veldig godt om med tanke på disse ressursene.

Statsråd Emilie Mehl [14:50:52]: Jeg synes interpellanten har mange gode poenger i sitt innlegg, og jeg er glad for at det tilsynelatende er bred enighet om at vi må bli bedre på dette området, og at det er behov for å se på bedre lagring av offentlige data som kan være sårbare. Jeg ser fram til å jobbe videre med prosjektet for å få på plass en nasjonal skyløsning – som vil være historisk, og som er nødvendig i den tiden vi er i, både den digitale alderen og den sikkerhetspolitiske situasjonen.

Vi er en del av en internasjonal økonomi, et digitalisert samfunn, hvor det både kan være erfaringer fra utenfor Norges grenser som det er viktig å ta med seg, og hvor også trusselaktørene og virkemiddelbruken ikke forholder seg til landegrenser. Vi ser at vi også er avhengig av leverandørkjeder og verdikjeder på tvers av landegrenser. Så det er ingen tvil om at det er viktig å ha internasjonalt samarbeid også for å oppnå bedre nasjonal kontroll. Som jeg nevnte i mitt første innlegg, vil vi selvfølgelig også se til det private, for næringslivet besitter betydelig kompetanse. De har ressurser, og de har innovasjonskraft. Vi kommer til å ha utstrakt dialog, både med nasjonale og internasjonale aktører, med potensielle brukere av den nasjonale skytjenesten samt med leverandørmarkedet.

Jeg vil avslutte med å si litt om det generelle. Den sikkerhetspolitiske situasjonen har ført til en høyere bevissthet om at vi trenger økt nasjonal kontroll, når det gjelder både skyløsning spesifikt og også generelt i samfunnet. Det er kommet mye høyere på dagsordenen at vi har utfordringer knyttet til hvem som eier Norge, hvem som har kontroll over ressurser, eiendom, infrastruktur, inkludert digital infrastruktur. Både PST, E-tjenesten og Nasjonal sikkerhetsmyndighet trekker i sine åpne trusselvurderinger fram cybertrusselen som en vesentlig del av trusselbildet mot Norge. Vi ser eksempler på at samfunnskritiske IT-tjenester tjenestestettes uten at det har vært tilstrekkelige risikovurderinger og sikringstiltak, og at data flyttes ut av landet uten at man har gjort tilstrekkelige sikkerhetsfaglige vurderinger. Det er noe som innebærer en risiko for staten, og det er også bakgrunnen for at vi må se nærmere på den samlede nasjonale avhengigheten av bl.a. utenlandske skyleverandører og hva konsekvensen av avhengigheten kan være.

Mahmoud Farahmand (H) [14:53:48]: Jeg tror ikke statsråden og jeg er så uenige om det å opprettholde nasjonal kontroll og fokusere på nasjonal sikkerhet. Sam-

tidig må vi skille mellom det å få inn tjenester og det å lagre data. Det vil være to forskjellige diskusjoner. Med de datasentrene vi har i Norge på private hender, kan vi bruke private leverandører på datalagring. Det gjør vi allerede på bl.a. nødnett – både på tjenestesiden og på datalagringssiden – så det er ikke det store problemet.

Det som blir viktig for meg og for oss i Høyre, er å trekke på alle de gode kreftene vi kan få inn i dette, for å kunne få best mulige tjenesteleveranser og mest mulig sikkerhet for de ressursene vi bruker på det, både de menneskelige og de pengemessige. Det virker ellers som statsråden er inne på at vi er ganske enige på veldig mange punkter. Det jeg er litt ivrig på, er å få litt tempo på dette, for tiden går fra oss, og sårbarhetene blir ikke akkurat mindre med tiden.

Statsråd Emilie Mehl [14:55:03]: Når det gjelder tempo, er jeg helt enig. Som jeg sa i mitt første innlegg, satt jeg selv i Stortinget som representant i forrige periode og foreslo at vi skulle begynne å etablere en nasjonal skyløsning. Det var Høyre da imot. Derfor kom vi ikke i gang. Så kom jeg i regjering som justis- og beredskapsminister, og vi begynte ganske raskt med å se på hvordan vi kan gjøre dette. Heldigvis har vi nå kommet til det punktet at vi har hatt en konseptvalgutredning, har valgt konsept og skal gå videre med et forprosjekt. Det skjer ting på dette området som er veldig bra.

Jeg har også sagt i interpellasjonen at vi framover kommer til å ha god dialog med forskjellige leverandører, og se på hvordan vi antakeligvis kan lande på en lukket skytjeneste hvor man inngår en avtale med en eller noen få leverandører som skal eie, levere, videreutvikle og drifte den tjenesten. Som alle prosjekter i staten må det være kostnadseffektivt, men det må også være sikkert. Derfor legger vi opp til at dette skal gjøres som en sikkerhetsgradert anskaffelse.

Det er mulig at jeg misforsto noe helt i innledningen, men det ble nevnt datasentre, og da har jeg også lyst til å nevne, siden vi kom inn på det, at jeg mener sikkerheten rundt datasentre i Norge har vært for dårlig. Derfor er jeg veldig glad for at regjeringen nå har lagt fram forslag til en ny ekomlov, hvor vi bl.a. legger opp til å stille strengere krav til datasentre i Norge generelt. Vi må ha bedre oversikt over hvem som bruker det, og hvem som drifter det. Det er også en del av sikkerhetsarbeidet, som er en tilliggende diskusjon til det interpellasjonen i dag handler om.

Presidenten [14:56:54]: Dermed er debatten i sak nr. 3 omme.

Sak nr. 4 [14:56:59]

Debatt om kultur- og likestillingsministerens redegjørelse om status i arbeidet med å fremme likestilling og mangfold i alle sektorer (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 16. april 2024)

Presidenten [14:57:11]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [14:57:45] (komiteens leder): Jeg vil starte med å takke kultur- og likestillingsministeren for hennes likestillingspolitiske redegjørelse, hvor hun tar opp en rekke likestillingsutfordringer vi står overfor i Norge i dag. Jeg synes det er flott at vi fortsetter med å ha denne typen redegjørelser og debatter, nettopp fordi likestilling og virkemidlene for å oppnå bedre likestilling ligger til så mange ulike departementer, som likestillingsministeren har den glede å få lov til å koordinere arbeidet med.

All likestilling er i bunn og grunn frihetskamp, en kamp for like muligheter og frihet til å være seg selv – i parforhold, i foreldrerollen, på skolebenken, på jobben, i styrer og i næringslivet. Likestilling kan bety ulike ting i ulike situasjoner. På skolebenken kan det bety at du blir sett av læreren din og møtt på dine behov, før du ender opp med å hoppe av videregående. Det kan bety at ADHD-en din fanges opp selv om du er jente og symptomene dine kommer til uttrykk på en litt annen måte enn hos en gutt. I foreldrerollen kan det bety selvstendig uttaksrett av foreldrepenger for far. I et parforhold kan det bety at du ikke skal bli utsatt for negativ sosial kontroll, for fysisk eller psykisk vold, eller i ytterste konsekvens bli drept av den personen du trodde du kunne stole aller mest på.

Å jobbe for økt likestilling kan også bety ulike ting i ulike situasjoner. I næringslivet kan det bety at man aktivt forsøker å finne årsakene til at nesten 90 pst. av risikokapitalen går til mannlige gründere. Innen medisin kan det bety at man ikke bare forsker på prostatakreft, men også på endometriose. Likestilling kan komme til uttrykk som likebehandling eller som positiv særbehandling, for man kan ikke alltid sette likhetstegn mellom likestilling og det å behandle noen helt likt. Likestilling kan også handle om å behandle folk forskjellig dersom det er gode grunner for det. Forskjellig, men likeverdige er nøkkelord.

Det er mange temaer jeg kunne fokusere på, men jeg vil velge et av de mest alvorlige temaene som statsråden tok opp i sin redegjørelse. «Nye tider har nye problemstillinger», sa nemlig statsråden i sin redegjørelse. Imidlertid har nye tider også mange av de samme problemstillingene vi alltid har hatt, for selv om vi har lykket med mange likestillingsprosjekter her til lands, er det noen utfordringer vi ennå står langt fra å løse.

Da jeg sto på talerstolen for et år siden for å diskutere likestillingspolitikk, viste jeg til en sak fra NRK hvor det kom fram av en Kripos-rapport at politiet ikke har hentet inn biologiske spor i en stor andel voldtektssaker – spor som kunne ha bidratt til å oppklare saker, som igjen kunne ha ført til flere tiltaler og domfellelser i voldtektssaker. Siden da har voldtektsutvalget levert sin rapport, som virkelig er nedslående. Rapporten viser at vi som samfunn ikke har lykket i å forebygge og bekjempe voldtekt.

Venstre mener at det nå må tas systematiske grep i politiet. Det er en stor utfordring at håndteringen av voldtektssaker i dag ikke blir tilstrekkelig prioritert av politi og påtalemyndighet. Dette handler selvsagt mye om at politiet har knappe ressurser, men ifølge voldtektsutvalget er det også på høy tid med et kompetanseløft. Venstre er enig med utvalget i at voldtektssaker bør etterforskes av personell med spesialkompetanse på feltet, og det er også grunn til å se nærmere på om politidistriktene bør ha egne enheter for etterforskning og påtale av voldtekt og seksuallovbrudd.

Tallene viser at en av fem kvinner har blitt voldtatt i løpet av livet. Når omfanget er så massivt, er det verdt å stille seg spørsmål om hva det innebærer. Det innebærer at vi alle kjenner noen som har blitt voldtatt, og de fleste av oss kjenner ikke bare en som har blitt voldtatt, men flere. Et så omfattende samfunnsproblem er faktisk dette. Noen har kanskje betrodd seg til deg om det, men andre går og bærer på hemmeligheten alene. Sjansen er stor for at du kjenner flere voldtekts ofre enn du er klar over. Jeg er helt enig med statsråden i at vold og overgrep er alvorlig kriminalitet, et betydelig likestillingsproblem, et samfunnsproblem og et folkehelseproblem. Et stort problem må angripes fra flere kanter.

Venstre mener at regjeringen må komme med et forslag til samtykkelov så snart som overhodet mulig, for voldtektsbestemmelsen vi har i dag, er langt fra god nok. Det er på tide å redefinere hva som anses som voldtekt.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [15:02:55]: Først og fremst vil eg takke statsråden for ei god og grundig utgreiing, og for at vi får ha ho årleg.

Vi veit at det trengst, for likestilling kjem ikkje av seg sjølv. Sjølv om vi har kome langt i Noreg, er vi langt frå å

vere i mål. Vi har framleis ein kjønnsdelt arbeidsmarknad. Kvinner arbeider meir deltid enn menn, og kvinner tener framleis mindre enn menn. Nettopp difor trengst det ikkje å bli fokusert mindre på likestilling i åra framover, men meir, og vi kviler absolutt ikkje. Difor har vi som den første regjeringa lansert ein likestillingsstrategi som kjem neste år, for likestilling må skje overalt i samfunnet vårt.

Eg er stolt av å seie at det betyr noko at Arbeidarpartiet og Senterpartiet styrer landet – for folk og for likestillinga. Likestilling er eit resultat av politiske val vi tek, som bidreg til å gje like moglegheiter uansett kvar ein bur, og kven ein er.

I ein sånn debatt er det òg greitt å ta med seg historia og bakteppet og sjå kor langt vi faktisk har kome. Eg vil takke alle som har gått føre og teke kampane for oss – dei som har gjort det mogleg at ei ung kvinne frå ei lita øy i havgapet kan stå på denne talarstolen, og at ingen stussar ved det. Sånn har det ikkje alltid vore, men det er blitt mogleg fordi modige kvinner og menn har gått føre og tatt kampane for at vi har det Noreg vi har i dag.

No er det oss som har vakta og ansvaret for at neste generasjon jenter og gutar som veks opp, skal få like moglegheiter. Likestillingskampen vår handlar om å løfte alle, uansett kjønn. Eg synest det er litt skummelt når det i debatten om utfordringane til menn blir framstilt som dei er der på grunn av likestillingskampen for kvinner, for det er dei absolutt ikkje. La meg presisere at menn òg har kjønnsbundne utfordringar. Det er ulikskapar i utdanning, arbeidsliv, familiedanning og helse, og vi veit òg at det er forskjellar mellom menn. Mannsrolla i Noreg i dag er for trøng for mange, med for lite handlingsrom, og hindrar nokre menn i å leve eit fritt liv. Det tek vi på alvor.

Difor var det ein milepæl i likestillingsarbeidet då regjeringa i august i fjor sette ned mannsutvalet, eit utval som skal gje oss oversikt over kva likestillingsutfordringar gutar og menn møter gjennom livsløpet. Dei gjenomgår no dagens politikk og vil kome med tiltak som vil bidra til eit meir likestilt samfunn. Det blir nok gode tiltak som vi skal få debattert mykje framover.

Som sagt treng vi likestilling på alle felt. I næringslivet ser vi framleis at dei aller fleste på toppen er menn. Difor stiller vi strengare krav for næringslivet, bl.a. med kjønnskrav i styret. I skulen dreg jentene frå gutane. Difor treng vi ein meir praktisk skule, slik at alle kan kome seg gjennom, òg med innføring av kjønnsnøytrale kvoter på studium der det er stor kjønnsbalanse.

Vi tek vald mot kvinner på alvor med opptrappingsplanen mot vald i nære relasjonar.

Regjeringa leverer, som utgreiinga til kulturministeren viser – med heile og faste stillingar, pensjon frå første krone, tiltak som gjer at folk skal kunne leve eit

sjølvstendig, trygt og fritt liv. Det er dette likestilling handlar om, og det skjer på absolutt alle felt. Snart kjem det òg endringar i abortlova, som endeleg blir fornya, der vi òg tek kvinna sin rett til å bestemme over eigen kropp på alvor.

Det går framover, og godt er det. Etter åtte år med høgresida ved makta, der likestillinga gjekk bakover, er vi no på rett veg framover mot eit meir likestilt samfunn. Det trengst.

Eg vil avslutte med å sitere kultur- og likestillingsministeren, som sa det så godt: «Et likestilt samfunn er et godt samfunn – for alle.»

Tage Pettersen (H) [15:07:40]: Statsråden startet sin redegjørelse slik:

«Likestilling kommer ikke av seg selv. Likestilling er et resultat av politikk – et resultat av valg vi har tatt for hvordan vi vil innrette samfunnet vårt.»

Jeg er helt enig, og ulike regjeringer og ulike partier har bidratt til at Norge er et likestilt samfunn på en rekke områder – selv om vi nok må erkjenne at vi aldri blir helt ferdige. Likestilling er et verdifullt kjennetegn ved det norske samfunnet som må bevares og fremmes, og for Høyre handler likestilling om likeverd og like muligheter for absolutt alle. Det er ikke noe mål at vi skal velge likt, men at alle skal ha like muligheter til deltakelse og utvikling i samfunnet vårt.

I den forrige likestillingspolitiske redegjørelsen ble det nesten bare reist tematikk som omhandlet kvinner og jenter. Siden den gang har den offentlige likestillingsdebatten blitt bredere, også med menns og gutters likestillingsutfordringer sterkere i fokus. Det bar også statsrådets redegjørelse preg av. Vi må samtidig erkjenne at utgangspunktet for likestillingsdebatten veldig ofte fortsatt er verdensbildet til kvinner 50 år, ikke verdensbildet til den som er flasket opp på likestilling gjennom skole, kultur og samfunnet fra de var små, altså våre barn i dag. Utfordringen, tror jeg, er at mange unge gutter ikke kjenner seg igjen i den verdenen som vi voksne forsøker å beskrive.

Debatten om guttene har i større og større grad kommet i fokus den senere tiden. Kommentatorene mener til og med at det siste valget blant de yngste velgerne ble avgjort av hvilke partier som oppfattes å ta guttenes utfordringer på alvor, og Unge Høyre og Fremskrittspartiets Ungdom leverte historiske skolevalgresultater.

SVs Kathy Lie har i dag en kronikk på trykk i Drammens Tidende med overskriften «En politikk for gutta». Jeg synes dessverre den bærer preg av at løsningen på utfordringene fortsatt er mer av det samme. Jeg tror ikke guttene blir tryggere på seg selv ved å fjerne lekser, ved at flere av dem skal gå på SFO, eller ved at assistentene byttes ut med spesialpedagoger. Det guttene trenger, er flere mannlige rollemodeller i barnehagen, i skolen, i SFO

og på alle andre arenaer som i dag i stor grad domineres av kvinner. Da må løsningene i stedet handle om hvordan man får gutter til å søke seg til disse yrkene.

Vi trenger ikke vidunderkurer for at guttene skal bli likere jentene. Vi trenger gutter som blir tryggere som gutter, og da må de ha menn som veileder dem på veien, og menn som rollemodeller. Til uken kommer mannsutvalget med sin rapport med råd til oss politikere, og det er godt vi får et nytt referansedokument som kan bidra til en bredere forståelse av menns utfordringer. Det kan bidra til en sunnere debatt med bredere, men også dypere perspektiver, for debatten om menn og gutter i dag er tøff, og kanskje spesielt og først og fremst på sosiale medier.

Derfor ble jeg positivt overrasket da statsråden viste til ytringsfrihetskommisjonen i sin redegjørelse. Statsråden har helt rett i at det står bra til med det offentlige ordskiftet, men som statsråden også sa, rammer hets kvinner og menn ulikt, og noen – faktisk ganske mange – tør ikke å si sin egen mening. Nær halvparten av de unge sier ikke meningen sin i frykt for reaksjoner, og dette gjelder spesielt guttene.

Av den grunn har Høyre fulgt opp anbefalingene fra ytringsfrihetskommisjonen og foreslått å opprette en nasjonal digital hjelpeportal. Den kan samle og synliggjøre lovverkets grenser for ytringsfrihet og vise vei til hjelpeapparatet for dem som trenger bistand. Samtidig har vi også vist viktigheten av støtte til foreninger som f.eks. MannsForum.

En redegjørelse til Stortinget skal primært handle om hva som er gjort siden den forrige redegjørelsen. Tirsdagens redegjørelse handlet vel så mye om hva regjeringen har planer om å gjøre i tiden som kommer. Etter min raske telling kom jeg til tre nye stortingsmeldinger, tre nye strategier, to nye handlingsplaner og fire nye utredninger. Jeg er usikker på hvor mye praktisk politikk det kommer ut av dette i løpet av den stortingsperioden vi nå er godt inne i, men jeg kan love at vi, sikkert sammen med de andre partiene, skal bidra til at Stortinget skal være utålmodige.

Likestilling er ikke et nullsumspill. Det er mer enn nok likestilling til oss alle, og vi skal stå på hver dag for et likestilt samfunn for alle, både kvinner og menn og alle andre grupper i samfunnet som føler at de i dag ikke får de samme mulighetene som sine medmennesker.

Margrethe Haarr (Sp) [15:12:27]: Først vil jeg takke statsråden for en god og fyldig redegjørelse.

Statsråden viser i sin redegjørelse at regjeringen setter arbeidet med likestilling høyt, og at man jobber aktivt på mange områder for å ta tak i de utfordringene vi ser både her i Norge og internasjonalt. Gjennom en rek-

ke planer, strategier og tiltak fortsetter man å fokusere på økt likestilling.

Norge er et av verdens mest likestilte land. I lang tid har man kjempet for et mer likestilt samfunn der vi alle skal ha like rettigheter og muligheter, og som statsråden åpnet sin redegjørelse med, kommer ikke likestilling av seg selv. Det er et resultat av politikk – politikk som har skapt endringer.

I Norge har vi kommet langt, men det betyr ikke at vi skal være fornøyd med der vi er nå. Vi har fortsatt likestillingsutfordringer, og det er fortsatt nødvendig å ha en høy bevissthet rundt tiltak som bidrar til å fortsette den utviklingen vi har hatt. Vi må fortsatt kjempe for å sikre at alle har like rettigheter og like muligheter.

Senterpartiet mener at likestilling og likeverd er en viktig forutsetning for at alle skal ha et verdig liv. Det er kjent at politisk, økonomisk og sosial likestilling mellom kjønnene bidrar til en positiv utvikling på alle samfunnsområder. Likestilling mellom kvinner og menn har kommet langt. Likevel er det i dag fortsatt systematiske ulikheter mellom kjønnene som påvirker de mulighetene menn og kvinner får i samfunnet.

Statsråden varsler at regjeringen har startet et arbeid med en strategi for likestilling mellom kvinner og menn, som skal vise retningen for den videre utviklingen av kjønnslikestillingen. Det er bra. Sysselsettingen blant kvinner har økt kraftig, og andelen kvinner som er i arbeid, er nesten på samme nivå som menn. Likevel tjener kvinner i snitt fortsatt mindre enn det menn gjør. I dag tar flere kvinner enn menn høyere utdanning, men det er fortsatt flest menn som har topplederstillinger. De utdanningsvalgene vi tar, er fortsatt påvirket av hva som er tradisjonelle manns- og kvinne-dominerte yrker, der kvinner har startet å velge mer utradisjonelt. Samtidig ser vi at veldig få menn velger tradisjonelt kvinne-dominerte yrker. Vi har ikke klart å tette lønns-gapet mellom kvinner og menn, og det begrenser kvinners evne til å forsørge seg selv. Vi må fortsette å styrke kvinners posisjon i arbeidsmarkedet, og vi må fortsette en satsing på hele, faste stillinger og sikre at kvinner med minoritetsbakgrunn kommer ut i arbeid.

Det er avgjørende at staten går foran og stiller krav til seg selv og andre for å fremme likestilling. Dette viser regjeringen gjennom å sette tydelige forventninger når det gjelder mangfold, likestilling og inkludering – til seg selv og til de selskapene der staten har et eierskap, og ikke minst gjennom at vi særlig fokuserer på de næringene vi ser har større utfordringer med likestilling enn andre. Staten viser også vei når 53 pst. av lederstillingene er kvinner. Det viser at likestillingsarbeid nytter, og at det er riktig å ha høye forventninger.

Det som likevel bekymrer meg mest, er trakassering og vold mot kvinner. Den utviklingen vi har sett den sis-

te tiden, er rystende, og den er med på å understreke hvorfor opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner er viktig, og at det er avgjørende at vi prioriterer de tiltakene som er vedtatt i planen.

Likestilling er ikke kun kvinnekamp. Både kvinner og menn har likestillingsutfordringer, og i den siste tiden har menns likestillingsutfordringer blitt løftet. Det er bra. Mannsutvalget har, som flere har nevnt, fått i oppgave å gi en helhetlig oversikt over hvilke likestillingsutfordringer gutter og menn har, og foreslå tiltak som vil bidra til mer likestilling. Jeg ser fram til at mannsutvalget legger fram sin rapport i neste uke.

Likestilling handler også om holdninger. Selv om det kan virke slik i visse debatter, vil ikke det at noen andre får like rettigheter og muligheter som deg svekke dine egne rettigheter. Slike holdninger hindrer en videre utvikling og påvirker vår oppfatning av kjønn. Vi ser også at dette påvirker hvordan vi som samfunn anerkjenner ulike roller og yrker. Fortsatt må holdningene utfordres for å sikre at vi har et mer inkluderende og mangfoldig syn på kjønn og identitet.

Vi har kommet langt, men det er tydelig at vi fortsatt har en vei å gå for full likestilling. Ingen i Norge skal ha et dårlig utgangspunkt på grunn av hvilket kjønn de har, eller om de er skeive, om de har en funksjonsnedsettelse, tilhører en religiøs minoritet eller har en annen hudfarge. For å sikre dette må vi fortsette å fokusere særlig på økt likestilling. Likestilling har aldri kommet av seg selv og vil heller aldri komme av seg selv. Det krever at vi fortsetter å kjempe for like rettigheter og like muligheter, at vi fortsatt må tørre å utfordre holdninger og tradisjoner, og at vi må vise vilje til å vise vei og ta de nødvendige politiske grepene for å legge til rette for et mer likestilt samfunn.

Silje Hjemdal (FrP) [15:17:19]: Jeg vil takke likestillingsministeren for redegjørelsen. Jeg synes det var bra at hun innledningsvis tok seg tid til å omtale spesielt det som angår vold i nære relasjoner og partnerdrap, for det er som oftest sånn at kvinner blir drept av noen i en nær relasjon. Det å bli født som kvinne er i deler av verden noe av det farligste som er, og faktisk er det også noen ganger farlig å være kvinne i vårt eget land.

Vold i nære relasjoner kostet samfunnet svimlende 92,7 mrd. kr i 2021. Det er et høyt tall, men det er ofrene og familiene som betaler den høyeste prisen, og noen betaler den ultimate prisen, med livet.

Partnerdrapssakene illustrerer ofte, synes jeg, et noe naivt system som tar mer hensyn til gjerningspersonen enn til offeret. Det mener jeg er en stor utfordring for likestillingen også i Norge. Samtidig er det helt riktig, som statsråden påpekte, at tallet på voldtekter stiger heller

enn å avta. En prosent av voldtektene i Norge ender med dom. Politiet henlegger rundt åtte av ti voldtektsanmeldelser, og det antas at 80 pst. av de voldtektene som finner sted, ikke anmeldes. Vi vet at mørketallene er store, og at mange rett og slett ikke orker påkjenningen med å anmelde. Det er et veldig alvorlig samfunnsproblem.

Videre: Også internasjonalt ser vi at det er stor grunn til bekymring. I forbindelse med kvinnedagen kunngjorde FNs organisasjon for barn, UNICEF, ny statistikk for kjønnslemlestelse. De nye anslagene viser at på verdensbasis lever rundt 230 millioner jenter og kvinner med kjønnslemlestelse, og det er 30 millioner flere enn anslaget i 2016, en økning på vel 15 pst.

Det er noe naivt å tro at dette ikke skjer i vårt land. Selv om vi heldigvis har fått på plass en mye bedre lovgivning, er det ikke veldig lenge siden vi leste i Aftenposten at bare på Ullevål sykehus er det hver måned 6–7 kvinner som trenger bistand med skjedeåpning etter omskjæring.

Den samme bekymringen gjelder barneekteskap. Vi har heldigvis fått på plass bedre lovgivning i Norge, men det er et stort problem internasjonalt, og jeg forventer at regjeringen følger opp de forpliktelsene man tidligere har hatt, og som man også lovet under tv-aksjonen sist.

Kvinnekamp og likestillingskamp er selvfølgelig viktig nasjonalt, men vel så ofte internasjonalt, og sånn sett står vi sterkere når vi kan løse tingene sammen. Derfor synes jeg det er veldig krevende å se at noen utrolig tøffe damer i dette landet som tør å ta disse kampene mot f.eks. tvangsekteskap, æresvold og ufrivillig utenlandsopphold, føler seg presset ut av samfunnsdebatten. Vi hadde et veldig godt eksempel i høst, med Sarah Gaulin, kanskje en av Norges tøffeste damer, som har tatt kampen på vegne av mange av disse damene, og som opplevde at belønningen for å engasjere seg var truende telefoner til alle døgnets tider, ubehagelige situasjoner på gaten og frykt for egen sikkerhet. Det er faktisk sånn at man avslutter engasjementet sitt fordi man frykter for sin egen sikkerhet.

Dette er ett eksempel på en kvinne, en lokalpolitiker, som tør å ta debatter som veldig mange frykter. Det er veldig urovekkende hvilke signaler dette sender til andre unge mennesker med et stort engasjement, og det er totalt uakseptabelt i vårt samfunn. Vi har altså absolutt flere saker å ta fatt i hva gjelder likestilling, også i Norge.

Kathy Lie (SV) [15:22:41]: I et av verdens mest likestilte land ser vi dessverre en bølge av vold i nære relasjoner og partnerdrap, hvor det store flertallet av ofre er kvinner. Nylig fikk vi rapporten fra voldtektsutvalget, som peker på økende antall voldtekter, få anmeldelser og enda færre domfellelser. Til tross for at skiftende re-

gjeringer har sagt at voldtekt er et prioritert område, har vi ikke klart å gjøre de tiltakene som skal til, verken når det gjelder forebygging, ivaretagelse av de utsatte eller straff av overgripere.

Voldtektsutvalgets nedslående rapport peker på et uløst samfunnsproblem. Dette må vi løse. Vi må ta i bruk alle de virkemidler som finnes, og styrke de viktige organisasjonene og etatene som jobber med dette. Vi trenger forsterket innsats for forebygging gjennom å lære barn og unge om egne og andres grenser. Vi trenger regulering av barns tilgang til porno på nett. Ikke minst må vi få på plass en samtykkelov som klart og tydelig krever et ja.

Vi må gjøre det trygt for kvinner å forlate en voldelig mann og å anmelde en voldtekt. Vi må styrke og ruste opp krisesentrene, og vi må styrke ressursene i politiet og gjenopprette politiets ressursgruppe mot voldtekt. I tillegg må vi styrke voldtektsmottakene og sørge for døgnåpne tilbud i hele landet, også for voldtatte barn. Vi må styrke tilbudene både i helsevesenet og fra ideelle organisasjoner som jobber med å hjelpe voldsutsatte med å ta tilbake livet sitt. Vi må også styrke tilbud som hjelper menn med å endre adferd og finne alternativer til voldsutøvelse.

Likestillingsministeren redegjorde for et kjønnsdelt arbeidsmarked hvor kvinner fortsatt tjener mindre enn menn, selv med samme utdanning, ansiennitet og stilling, hvor kvinner fortsatt jobber mye mer deltid enn menn, og hvor mye av deltiden skyldes arbeidstidsordninger som ikke går opp med resten av livet.

Jeg kommer selv fra helsevesenet, fra en jobb som sykepleier i 100 pst. tredelt turnus, og som hovedtillitsvalgt på et stort sykehus. Selv om lønnen selvfølgelig er viktig, hadde jeg svært mange kvinnelige medlemmer som sa at de vurderte å slutte som sykepleier på grunn av turnusen og fordi arbeidspresset ble for stort til at de klarte å ta seg av barna eller orket et sosialt og aktivt liv ved siden av. Skal vi oppnå større andel heltid for kvinner, må vi ta arbeidsmiljølovens formålsparagraf på alvor og sørge for helsefremmende arbeidstidsordninger som går opp med livet ellers.

Jeg er glad for at regjeringen fokuserer på et trygt arbeidsliv og satser på heltid, men det går for sakte. Det er en kjensgjerning at offentlig sektor og særlig helsevesenet er blant de kvinne-dominerte arbeidsplassene. Da må vi slutte å strupe økonomien og pålegge stadig nye effektivitetskrav som fører til at f.eks. nyutdannede sykepleiere bare får tilbud om midlertidige deltidsvikariater i fulle avdelinger med altfor få på jobb. Sånt blir det ikke mer heltid av – eller lavere sykefravær blant kvinner.

En god stund nå har vi sett en utvikling hvor guttene kommer dårligere ut. Det må vi ta på alvor. Jeg er glad for at likestillingsministeren er enig i at likestilling ikke er

en kamp mellom kvinner og menn, men en kamp for at alle skal ha det bra i samfunnet vårt.

Neste uke legger mannsutvalget fram sin rapport. Den håper jeg inneholder mange gode forslag til tiltak for en god mannspolitik.

Forrige regjering satte ned et ekspertutvalg som skulle foreslå tiltak for å få ned kjønnsforskjellene i skolen, men vi ser få tegn til at rapporten ble fulgt opp. Det ekspertene ba om, var klassisk venstresidepolitikk, nemlig å fjerne lekser, innføre gratis SFO, lovfeste rett til læreplass, flere valgfag og mer praktisk undervisning. Isteden tar høyresiden til orde for flere teoritunge timer, mer testing og mer pugging.

Mange av de mannsdominerte yrkene har de siste årene blitt mer utsatt for konkurranse og fått langt hardere vilkår. Det er større økonomiske forskjeller menn imellom. Om menn opplever at det systematisk blir vanskeligere å gjennomføre utdanning og å få seg en trygg jobb, har vi tapt.

Jeg har vært feminist hele livet. Det har lært meg at noen situasjoner må vi forstå ut fra at kjønn behandles ulikt i samfunnet, og at vi trenger en målrettet politikk for å løse problemene. Det er viktig å ha med seg når guttene og mennene nå er så tydelige på at de ønsker grep, for rettigheter og likeverdighet må kjempes fram.

Vi trenger en politikk for guttene og for mennene. Det er åpenbart. Ikke bare har vi hørt det fra mange dette året, tallenes tale er også klar. Guttene topper dessverre mange dystre statistikker. Som mor og bestemor til gutter er jeg selvsagt opptatt av dette.

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [15:27:52]: Jeg vil takke komiteen for en god debatt så langt. Jeg tror ikke vi finner store uenigheter. Det kan hende det finnes uenigheter om en del av virkemidlene, men jeg er glad for at vi bor i et land der man politisk er enige om at likestilling er et gode, et gode som må utvikles. Dette handler nettopp om at likestillingen er grunnleggende viktig for at vi skal ha mulighet til å leve et trygt, godt og fritt liv. Som jeg sa for et par dager siden, handler dette om rettferdighet, det handler om bærekraft, og det handler om fordeling av muligheter, makt og innflytelse.

Vi har gjort store likestillingspolitiske framskritt, men som flere har pekt på, gjenstår det også sentrale utfordringer. På flere områder er det tydelig at vi som land, og med de ambisjonene vi har, burde ha kommet lenger med likestillingen. Vi må jobbe for at flere opplever økonomisk frihet og likestilling i arbeidslivet. Flere kvinner jobber deltid, og vi har for få kvinner i ledelsesposisjoner og blant gründere. Det er ingen tvil om at vi taper på dette. Det går også for sent med å tette lønnsgapet mellom kvinner og menn. Vi har prioritert konkrete tiltak

på disse områdene. Vi styrker også velferdsordningene, bl.a. med historisk lave barnehagepriser.

Det er også et problem når gutter og jenter begrenses av tradisjonelle kjønnsnormer når de velger utdanning. Dette forplanter seg i et kjønnsdelt arbeidsliv. Sektorer og næringer går glipp av mangfoldet av talenter, rollemodeller og tillitspersoner som skal drive landet vårt framover.

Flere har snakket om vold mot kvinner, og det er en stor likestillingsutfordring i vår tid. La meg være tydelig: Vi må skape et samfunn der folk slipper å bekymre seg for vold, trakassering og hets. Vi har satt i gang mange tiltak: opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, etablering av en permanent partnerdrapskommisjon og en kommende stortingsmelding – som riktignok Stortinget har ønsket seg – om seksuell trakassering. Utredningen til voldtekstutvalget er ute på høring.

I tillegg kommer vi med handlingsplaner mot samehets, antisemittisme og diskriminering og hat mot muslimer, som skal bidra til å bekjempe fordommer og rasisme. Vi ønsker å sørge for at konfliktnivået mellom ulike grupper i samfunnet ikke øker.

Jeg skulle ønske at jeg kunne slippe å lage handlingsplaner. Jeg skulle ønske at denne salen kunne vedta at vi ikke skal drive med rasisme eller hets mot hverandre. Men så enkelt er det ikke, og derfor må vi av og til også lage handlingsplaner. Derfor er den kommende handlingsplanen mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold blitt en viktig del av arbeidet for å sikre alles rett til frihet og deltakelse. Vi skal også gjøre vårt for å sikre muligheter til god helse, at alle har tilgang til hjelp og får riktig hjelp, uavhengig av kjønn.

Muligheten til å være seg selv og elske den man vil er en kjerneverdi i det norske samfunnet. Ingen skal føle seg dårligere behandlet på bakgrunn av funksjonsnedsettelse, og barrierene for deltakelse må ned. Utredningen om FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne er nå sendt ut på høring. Vi følger opp skeives rettighetskamp gjennom handlingsplanen for kjønns- og seksualitetsmangfold. Forbudet mot konverteringsterapi var utvilsomt en stor seier, og jeg er glad for at det var bred støtte til det i denne sal.

Likestilling handler om å ta tak i skjevhet og skape et samfunn der alle har like rettigheter og kan oppleve frihet. Vi trenger en bred oversikt over likestillingsutfordringene her i landet. Derfor ser jeg fram til at mannsutvalget skal levere sin utredning. Den siste tiden har menns og gutters rolle i likestillingen vekket stort engasjement. Både kvinner og menn skal ha en naturlig plass i likestillingskampen. Med den varslede strategien for likestilling mellom kvinner og menn skal vi sørge for en styrket og godt koordinert innsats på feltet.

Framgang forutsetter vilje til politisk handling. Vi har store ambisjoner, og jeg er glad for at det ser ut til at komiteen også deler det engasjementet.

Presidenten [15:32:43]: Det blir replikkordskifte.

Tage Pettersen (H) [15:32:48]: Jeg brukte mye av mitt hovedinnlegg på å snakke om guttene i et likestillingsperspektiv, og jeg er glad for at statsråden gjorde det samme. For å løse de utfordringene tror jeg vi må få enda flere med oss på den diskusjonen som en viktig del av debatten.

Det er dessverre altfor mange varsellamper som lyser mørkerødt. Menn, eller gutter, rangerer høyest på selvmordsstatistikken, og som flere har vært inne på, opplevde vi i fjor flere partnerdrap enn vi har sett de siste ti årene. Starten på dette året har jo bare vært skremmende, og oftest er det menn som har vært gjerningspersonen. Tallet på voldtekter begått av menn er også stigende, som flere har vært inne på i sine innlegg.

Vi skal selvfølgelig satse på det juridiske sporet, men de langsiktige løsningene på dette handler trolig om helt andre ting enn strengere straffer og den typen utfordringer. Hva er statsrådets forventninger til mannsutvalget, som mange av oss har forventninger til, og hvordan ser hun for seg å jobbe videre med det de kommer med til uken?

Statsråd Lubna Boby Jaffery [15:33:50]: Jeg vil takke Tage Pettersen for hans engasjement for gutter og menns plass i likestillingen. Jeg tror vi deler det engasjementet.

Det var viktig for denne regjeringen nettopp å sette den delen av likestillingspolitikken i fokus. Mannsutvalget er jo ikke bare en NOU, det var også en del av Hurdalsplattformen og dermed et viktig punkt for regjeringen. Dette er et bredt sammensatt utvalg. Det har 17 medlemmer, og de har brukt mye tid det siste året på nettopp å sette disse spørsmålene på dagsordenen. De har et bredt mandat, og de har også kunnet utvide det; de har fått muligheten til å se på større deler av likestillingsaspektet enn bare det som nødvendigvis ligger i mandatet. De skal gi oss en helhetlig oversikt over hvilke utfordringer menn og gutter møter gjennom livsløpet, når det gjelder temaer som familie, fritid, helse, vold osv.

Jeg har store forventninger, og jeg kommer til å følge dette opp på en veldig formålstjenlig måte.

Tage Pettersen (H) [15:34:54]: Takk for et godt svar. Før Trettebergstuen ble likestillingsminister, ga hun Solberg-regjeringen et råd gjennom VG, og det var «mindre prat, mer action».

La meg bytte tema. Et sted jeg virkelig skulle ønske å se mer handling fra regjeringen, er i det internasjonale

likestillingsarbeidet. De som ikke får skolegang, er betydelig mer utsatt for dårlig helse og får mindre innflytelse over beslutninger som angår dem selv. Situasjonen er verst for jentene også i den sammenhengen. Støre-regjeringen har mer enn halvert støtten til utdanning i utviklingsland, en støtte som bl.a. Høyre var med på å doble da vi var i regjering. Vi har også prioritert det i etterkant, i våre alternative budsjetter.

Statsråden sa i sin redegjørelse på tirsdag at «[d]et er i norsk interesse å bidra til en mer rettferdig og likestilt verden», for å løfte blikket utover Norges grenser. Spørsmålet blir da om statsråden er stolt over det regjeringen har gjort, med tanke på at det rammer utdanningstilbudet til jenter i utviklingsland.

Statsråd Lubna Boby Jaffery [15:35:55]: Det å gi støtte til kvinner og jenter i utviklingsland, sånn at de får sjansen til å gå på skole, er utvilsomt et viktig punkt for å øke likestillingen internasjonalt.

Regjeringen jobber fortsatt med disse spørsmålene. I fjor lanserte UD en ny handlingsplan for det internasjonale arbeidet for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling, som vi bruker aktivt i utenriks- og utviklingspolitikken. Der har man puttet inn noen punkter som bl.a. handler om bestemmelse over egen kropp, frihet fra vold og skadelige skikker og økonomiske og politiske rettigheter.

Vi var nylig i New York på FNs kvinnekommisjon. Det er helt tydelig at det er et tilbakesteg for den internasjonale likestillingspolitikken. Land vi vanligvis har hatt som alliansepartnere, trekker seg på viktige områder. Jeg er opptatt av at jenter skal ha like muligheter, og da er utdanning en av dem, men det er ikke det eneste som bidrar til likestilling internasjonalt.

Silje Hjemdal (FrP) [15:37:11]: Nå er det sånn at kvinner må vente over et år på å få operert underlivet etter fødselsskader. I Hurdalsplattformen lovet Arbeiderpartiet og Senterpartiet en storsatsing på kvinnehelse. Det mener også jeg er god likestillingspolitikk. Vi mener imidlertid at den sterke økningen i helsekøene bare er ett av mange bevis for at regjeringen ikke har levert. Helsekøene har ikke vært lengre siden forrige gang Arbeiderpartiet satt i regjering, i 2013, og dette får nå store konsekvenser for typiske kvinnelidelser. Ved vårt eget lokalsykehus, får jeg vel si – Haukeland universitetssykehus – er eksempelvis ventetiden 68 uker for å få operasjon for å reparere skader i underlivet etter fødsel.

Mener likestillingsministeren at det er en likestillingsutfordring med så lange køer?

Statsråd Lubna Boby Jaffery [15:38:14]: Jeg regner med at representanten Hjemdal sikkert er ute etter å få en debatt om helsekøene. Nå er det ikke slik at jeg kan

svare for det rent konstitusjonelt, for jeg sitter ikke og jobber med det til daglig.

Med hensyn til om det er et likestillingsproblem at kvinner står i kø, vet vi at kvinnehelse ikke alltid har vært prioritert i helsetjenestene. Vi vet at kvinners helseutfordringer blir sett på på en annen måte enn f.eks. menns utfordringer knyttet til helse. Ved tradisjonelle sykdommer som slag og hjerteinfarkt har man ikke fokusert på kvinners symptomer.

Når det gjelder fødselsskader, er det et alvorlig problem for dem som opplever det. Det kan ødelegge livskvaliteten, og både den fysiske og psykiske helsen vil lide under det. Jeg tror at jeg og representanten Hjemdal deler det synspunktet at det er viktig at disse kvinnene får hjelp, tilstrekkelig hjelp, og at det er bra hvis det offentlige kan bidra til det.

Silje Hjemdal (FrP) [15:39:20]: Jeg takker for svaret. Siden vi først var litt innom eget hjemfylke, som representanten er glad i å snakke om, må jeg nevne et møte jeg hadde med bl.a. kystrederiene og Rederiforbundet om de tallene fra Sjøfartsdirektoratet som angikk mobbing og trakassering blant norske sjøfolk. Her har ulike aktører tatt grep, nettopp fordi vi f.eks. ønsker at flere kvinner skal søke seg til maritim næring, som er veldig viktig hjemme hos oss, og selvfølgelig også å sikre gode arbeidsforhold for både menn og kvinner. Dette er et initiativ som bransjen i stor grad har tatt selv. Hva tenker likestillingsministeren om å stimulere bedre til at næringen skal ta grep selv, istedenfor å komme med flere kvoteringsforslag og sånne ting?

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [15:40:22]: Jeg er usikker på hva representanten mener med «kvoteringsforslag og sånne ting». Hvis man henviser til forslaget om kjønnsbalanse i AS-selskapene, kan jeg godt svare på det, men jeg tenkte jeg skulle ta det som gjelder maritim næring. Det er veldig bra at den maritime næringen tar tak i de utfordringene man har sett på likestillingsområdet innenfor bransjen. Denne regjeringen har lansert en likestillingsstrategi for maritim næring, og man har startet oppfølgingen. Den oppfølgingen må vi gjøre sammen med bransjen, og det er i bransjens interesse at kvinnene og jentene finner plassen sin. Det gjør bransjen konkurransedyktig ved at det er bedre arbeidsplasser.

Helt til slutt til dette med kvotering i AS-selskapene, hvis det var det som var referansen: Vi mener at det er et viktig grep. Det har vist seg at hvis man ikke har et regelverk bak det, skjer det ingenting. Dette er også noe partene i arbeidslivet er enige om at vi skal innføre.

Grunde Almeland (V) [15:41:38]: Det er nå 18 år siden CRPD ble vedtatt i FN og 11 år siden Norges ratifi-

kasjon. NOU-en «På høy tid», fra 2023, anbefaler inkorporering. Det samme gjør Likestillings- og diskrimineringsombudet i sin rapport fra samme år. Det gjør også Hurdalsplattformen, som regjeringen styrer etter. Jeg må si at det er jeg glad for. CRPD er per nå den eneste av FNs kjernekonvensjoner som omhandler minoritetsgrupper, som Norge har ratifisert, men ikke tatt inn i norsk lov på fullverdig vis.

Jeg deler engasjementet som regjeringen og statsråden også i sin redegjørelse uttrykker, om når dette arbeidet vil komme i gang for fullt. Jeg har fått med meg det statsråden nettopp sa om at høringen er i gang, og at høringsfristen er satt, men vil vi få denne til Stortinget sånn at vi rekker å behandle det i denne stortingsperioden?

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [15:42:45]: Jeg er også glad for at representanten Almeland deler det engasjementet. Dette er en sak som har pågått i mange år. Også i forrige regjeringsperiode var det en diskusjon og – så vidt jeg klarer å huske – også en votering i denne salen der man ikke oppnådde et flertall for inkorporering, noe som var veldig beklagelig. Så har man gått videre etter det og bl.a. hatt en utredning med et ekspertutvalg, som nå er på høring. Fristen er 5. juni. Jeg har vært veldig utålmodig etter å få den ut på høring. Vi skal selvfølgelig høre alle, og noen av standpunktene er kjent. Vi vet hva organisasjonene vil. De ønsker en inkorporering i menneskerettsloven. Regjeringen har sagt i Hurdalsplattformen at man ønsker en inkorporering i norsk lov. Vi skal ta den diskusjonen, men målet mitt er at dette stortinget skal få mulighet til å behandle denne saken.

Grunde Almeland (V) [15:43:46]: Jeg vet ikke om jeg ble helt betrygget av svaret fra statsråden, men jeg håper virkelig at vi klarer å få saken behandlet i løpet av denne stortingsperioden, mest av alt fordi vi nå er i den unike situasjonen at vi har et flertall for det, dersom regjeringen viser evne til faktisk å fremme det for Stortinget, og det synes jeg statsråden skal benytte seg av.

Det er også en annen utredning, eller nærmere bestemt et annet arbeid, som regjeringen har varslet – blant mange – at skal komme til Stortinget, men som har latt vente på seg, og det er meldingen om seksuell trakassering. Spørsmålet mitt er egentlig ganske enkelt: Kan vi forvente at vi får også den til behandling i inneværende stortingsperiode? Den ble varslet allerede tilbake i 2022, men som det meste annet som har blitt varslet fra både nåværende likestillingsminister og tidligere likestillingsministre, har det ikke kommet til behandling i Stortinget.

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [15:44:48]: Jeg kan ikke gå god for hva likestillingsministre før min tid har

sagt. Jeg har sagt flere ganger, både i min redegjørelse og nå fra talerstolen, at den kommer. Den kommer til høsten. Det er mitt mål – og da er det opp til Stortinget om de klarer å behandle den i løpet av denne stortingsperioden.

Når det gjelder CRPD, har det også vært et flertall for dette tidligere i denne sal, men man klarte ikke å vedta det da. Mitt mål er at dette stortinget skal få det til behandling, i denne stortingsperioden, og da håper jeg at det flertallet man sist gang ikke klarte å skaffe, faktisk eksisterer. Det er en glede hvis man får det igjennom.

Presidenten [15:45:36]: Replikkordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Bente Irene Aaland (A) [15:46:00]: Vi har mye å glede oss over når det gjelder likestilling i Norge. Vi har oppnådd mye, og mange andre nasjoner forbinder landet vårt med likestilling.

Det er også mange områder hvor vi ikke har oppnådd likestilling. Et av temaene vi har på dagsordenen, er kvinnehelse. Helse spørsmål kan også være likestillingsspørsmål. Det er belyst gjennom kvinnehelseutvalgets arbeid, hvor de pekte på flere områder der manglende anerkjennelse av kjønns betydning for helse er særlig framtreddende. Dette handler om at kvinnehelse har lav status, at det er manglende samordning og en sviktende kunnskapbro, og at kvinners stemme får lite gjennomslag, noe som hindrer likeverdige tjenester og får konsekvenser for kvinners helse.

En viktig del av dette arbeidet er kvinners arbeids-helse. Kvinner har høyere sykefravær enn menn. Slik har det vært siden 1970-tallet. I 2023 var sykefraværet for kvinner på 8,8 pst., mot 5,4 pst. hos menn. Det kan være mange årsaker til at sykefraværet hos kvinner er høyere enn hos menn. Det kan henge sammen med biologi og reproduksjon, det kan være dobbeltarbeid med større ansvar for barn og familie, eller det kan være at arbeidets art på de typiske kvinnearbeidsplassene er svært belastende, fysisk og psykisk.

Dette er i stor grad ubesvarte spørsmål, for det har vært for lite forskning på dette temaet. Derfor må man glede seg over at regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal gi oss bedre og mer helhetlig kunnskap om kvinners arbeidshelse. Uten kunnskap kan man ikke finne svarene og de gode løsningene for å redusere fravær og frafall fra arbeidslivet. Dette vil få betydning for den enkelte kvinne, for arbeidsgivere og for samfunnet som helhet, og det er på høy tid at dette skjer.

Minja Tea Dzamarija (A) [15:48:29]: Arbeiderpartiet har alltid jobbet for et samfunn der alle har like mu-

ligheter og rettigheter, uavhengig av kjønn, seksuell orientering, funksjonsevne, etnisitet eller sosial bakgrunn, men vi vet at vi fortsatt har en vei å gå på mange viktige områder.

Norge er et lite land i global sammenheng, men vi er blitt betydelig mer mangfoldig. Ifølge tall fra SSB er Norge hjem til mennesker som har bakgrunn fra hele 221 forskjellige land. Jeg har valgt å sette søkelyset på den gruppen i mitt innlegg, for innvandrerkvinner og -menn kan ofte stå overfor spesielle utfordringer når det gjelder likestilling. På enkelte områder kan det være tydelige forskjeller. Innvandrere har generelt lavere sysselsettingsgrad. Innvandregutter har lavere gjennomføringsgrad i videregående utdanning, mens flere innvandrerjenter rapporterer om negativ sosial kontroll. Språkbarrierer, kulturelle normer, utdanningsutfordringer og manglende nettverk kan utgjøre hindringer for deres deltakelse i samfunnet. Derfor er det avgjørende at vi jobber aktivt for å bryte ned disse barrierene og skaper et inkluderende samfunn for alle. Vi må fortsette med det gode arbeidet for å få flere i jobb, bygge sterke fellesskap og gode felles arenaer, fremme likestilling og bekjempe negativ sosial kontroll.

Det er alltid gledelig når man kan bekrefte en positiv utvikling gjennom tall og fakta. En fersk rapport fra SSB som sammenligner innvandrerkvinner og deres norskfødte døtre, viser tydelig at døtrene lykkes bedre enn mødrene, innen både utdanning og jobb. Dette tyder på at døtrene skaper seg muligheter som foreldrene ikke hadde. Blant innvandregutter er det flere som sliter, noe som bl.a. viser seg gjennom svakere gjennomsnittlige skoleresultater. Det er viktig at det norske skolesystemet har fleksible løsninger som støtter varierte læringsformer, slik at alle blir ivaretatt.

Arbeid med likestilling og inkludering er av essensiell betydning for vårt samfunn. Det handler om å bli sett og akseptert, om å kunne få delta, få bidra og få være den man er.

Mona Nilsen (A) [15:51:40]: Likestilling handler også om familielivet. Vi politikere verken kan eller bør bestemme i et så personlig spørsmål som det om hvor mange barn en kan få, men vi vet at politikken legger rammene for familielivet.

Arbeiderpartiet mener at rammene må være så gode at de som ønsker seg – og kan få – barn, faktisk har muligheten til det. Undersøkelser fra FHI viser at flere ønsker seg flere barn enn de får, og mange kvinner ønsker seg flere barn, selv om de i større grad bærer kostnaden ved å få barn, både rent fysisk og også i lønnsutviklingen etter å ha fått barn. Å sikre trygge, gode rammer for foreldrene er derfor også viktig for likestillingen, både gjennom å senke kostnadene ved å få barn og gjen-

nom å sikre at foreldre, og særlig mødre, ikke taper i arbeidsmarkedet etter fødselen gjennom at lønnsutviklingen deres stopper opp. Regjeringen har gjort en rekke grep for å styrke økonomien til barnefamilier de senere årene, bl.a. gjennom økt barnetrygd, billigere barnehage og gratis SFO. Det må vi fortsette med.

For barn er begge foreldrene viktige omsorgspersoner. Et politisk mål for regjeringen er å legge til rette for likestilt foreldreskap. Vi mener at begge foreldrene i utgangspunktet har samme rett og plikt til å gi barnet omsorg, til å tilbringe tid med det og å ta del i avgjørelser. Foreldre som motiveres til å samarbeide om felles barn etter samlivsbrudd, er svært viktig for å hindre at konflikter oppstår, for når konfliktene først har eskalert, kan det være vanskelig å finne varige og gode løsninger, både for barn og for foreldre. Regjeringen vil derfor i arbeidet med ny barnelov se om loven i større grad kan bidra til å forebygge at foreldrekonflikter oppstår.

Som sagt: Likestilling handler også om familieliv. Vi vet nemlig at de rammene vi politikere legger, påvirker både ønsket om og muligheten til å få barn. Vi må derfor fortsette å legge de gode, trygge rammene rundt familielivet. Vi må også sørge for likestilt foreldreskap, sånn at ungene våre får begge foreldrene som viktige omsorgspersoner i sitt liv.

Cato Brunvand Ellingsen (SV) [15:54:27]: Først vil jeg takke statsråden for en fin redegjørelse. Kampen for likestilling og mangfold må tas på så mange områder, og det er åpenbart at regjeringen gjør mye for at ulike mennesker skal få like muligheter. Som statsråden så fint startet med i sin redegjørelse: «Likestilling kommer ikke av seg selv.»

På få andre områder enn i kampen for likestilling for funksjonshindrede ser vi like godt at likestilling ikke kommer av seg selv. Fortsatt er det for mange som tror at funksjonshemming er en feil med individet og ikke et resultat av samfunnets diskriminering og de valgene vi som politikere gjør, også i denne sal. 23 år etter NOU-en «Fra bruker til borger – En strategi for nedbygging av funksjonshemmende barrierer» ser fortsatt de færreste av oss funksjonshemming som en likestillingsutfordring. Det er det vårt ansvar å gjøre noe med.

I statsrådets redegjørelse fikk en av våre største likestillingsutfordringer knapt noe plass. Om det er en erkjennelse av at regjeringen selv mener at de knapt gjør noe, er tvilsomt, men det etterlatte inntrykket er nettopp det. En skulle nesten tro at skiftende regjeringer tror at likestilling kommer av seg selv på dette området. Slik er det ikke.

Som en nylig fremlagt NOU så tydelig understreker: Det er på høy tid at likestilling for funksjonshindrede får

den plassen i politikken som dette feltet trenger, for likestilling kommer ikke akkurat av seg selv.

2024–2025 kan bli de viktigste årene for likestilling for funksjonshindrede. Nå kan vi forvente at funksjonsevnekonvensjonen CRPD skal inkorporeres i norsk lov. Mange av oss mener at CRPD skal inkorporeres i menneskerettsloven, nettopp for å understreke at funksjonshindredes rettigheter skal likestilles med andres rettigheter. Det mener også flertallet i ekspertutvalget som regjeringen selv har utnevnt. Det er skuffende at statsråden i sin redegjørelse ikke er overtydelig på at det er nettopp det som skal skje i løpet av dette året eller det neste: inkorporering av CRPD i menneskerettsloven.

Vi trenger nye løsninger for å sikre alle tilgang til de samme mulighetene. Tilgang til arbeidsliv, transport og skole er åpenbare utfordringer. Det holder ikke at SV og regjeringen forhandler fram noen millioner her og noen millioner der til universell utforming. Eksempelvis er det godt dokumentert at skolesystemet slik det er i dag, ikke sikrer at funksjonshindrede elever har reell likestilling og medvirkning i skolehverdagen. Hadde vi sagt at jenter ikke kunne gå på nærskole på lik linje med gutter, hadde det vært kamp mellom partiene om hvem som kom med de beste løsningene. Når det er funksjonshindrede som ikke kan gå på sin nærskole på grunn av feil utforming av skolen eller manglende kompetanse, sier vi at det er for dyrt, eller at vi skal se på det, eller at vi skal vurdere det i neste budsjettprosess. Sånn kan vi ikke ha det.

Jeg oppfordrer med dette regjeringen til å sette likestilling for funksjonshindrede mye høyere på agendaen i året som kommer.

Tobias Drevland Lund (R) [15:57:38]: Jeg kan jo starte med å si at jeg er enig med siste taler, og så vil jeg takke statsråden for en fin redegjørelse.

Det pågår en drapsbølge der kvinner blir drept av partneren eller ekspartneren sin. Ifølge VGs oversikt er det siden år 2000 188 kvinner som har blitt registrert drept i saker hvor partneren er siktet eller dømt av domstolen. Sannheten er at vi har et voldsproblem i dette landet, og det må vi erkjenne. Når ett av fire drap som begås i Norge, er et partnerdrap, har vi også et samfunnsproblem. Når vi i tillegg vet at de aller fleste, både offer og drapsmann, er i kontakt med hjelpeapparatet før drapet skjer, vet vi også at dette ikke dreier seg om tilfeldige drap; det er såkalt varslede drap.

I desember 2020 la partnerdrapsutvalget fram en grundig utredning om partnerdrap og en rekke anbefalinger som skulle bidra til å forebygge slike drap i framtiden. Nå er vi i framtiden. Det har gått nesten fire år siden utredningen og anbefalingen ble lagt fram, men svært

lite konkret har skjedd. Det kan vi ikke leve med, det kan vi ikke akseptere.

Skal vi lykkes med å bekjempe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, må innsatsen komme tidlig. Når det første slaget kommer, er det allerede for sent. Når politiet kobles på, har det gått for langt. Forebyggingen må derfor skje tidlig, og lenge før volden eskalerer.

Mange av de tiltakene partnerdrapsutvalget pekte på, er virkemidler som allerede finnes, men som ikke tas i bruk av politiet eller hjelpeapparatet i kommunene. Regjeringens opptrappingsplan går dessverre heller ikke langt nok i å følge opp partnerdrapsutvalgets anbefalinger. Rødt har derfor fremmet en rekke forslag i Stortinget som nå blir behandlet.

Sentralt i det vi foreslår, er å pålegge kommunene en plikt til å ha handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Det kan høres litt kjedelig og teknisk ut, men det er et viktig og nødvendig grep. Kommunene har i dag ingen plikt til å ha slike handlingsplaner, enda partnerdrapsutvalget pekte på dette som helt nødvendig. Det er nettopp i kommunene mye av det viktige arbeidet med å forebygge og bekjempe vold mot kvinner skjer, og Riksrevisjonens rapport i 2022 viste at en tredjedel av de spurte kommunene ikke hadde slike planer i dag. Det holder med andre ord ikke å oppfordre kommunene til å utarbeide skikkelige planer mot vold i nære relasjoner.

Parallelt med handlingsplaner mot vold i nære relasjoner må det utarbeides planer for å sikre at det finnes gode midlertidige botilbud for voldsutsatte i kommunene. Krisesentrene i Norge har de siste årene merket en økt pågang, og noen av krisesentrene opplever at de som bor der, bor der lenger enn før. Dette kan i stor grad ha sammenheng med at markedet for utleieboliger også er vanskelig mange steder. Derfor er det viktig at det arbeides for å ha gode og gratis botilbud som sikrer at krisesentrene kan hjelpe enda flere, samtidig som kvinner ikke blir nødt til å vende tilbake til voldsmannen, eller til å forbli hos partneren sin, som er voldelig.

Alle har rett til et liv uten vold. Vi må få slutt på partnerdrapene.

Presidenten [16:00:43]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [16:00:48]

Referat

Presidenten [16:00:48]: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.01.

